www.somuncubaba.net

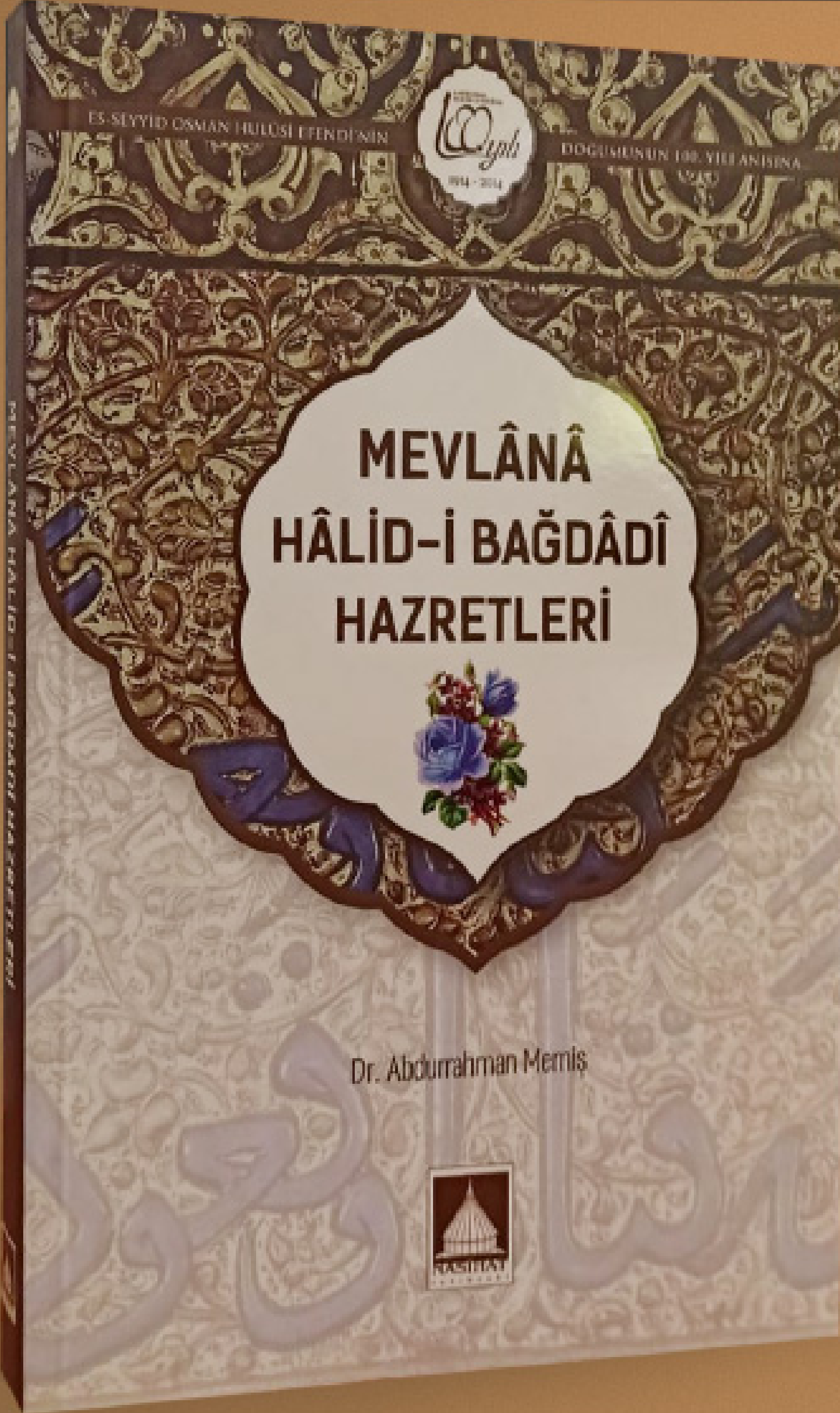
somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ • YIL: 29 • SAYI: 264 • EKİM 2022 • ISSN:2791-9595

ISSN:2791-9595

Mevlânâ Hâlid-İ Bağdâdî Hazretleri

Yazar: Dr. Abdurrahman Memiş

Yayınevi: Nasihat Yayınla

Baskı Tarihi: 2015

Sayfa: 203

Kapak: Karton

ISBN No: 978-9944-774-32-

Ebat: 14X21 cm

Dizisi: Biyografi

Baskı: Salmat Basım

Net Fiyat: 5 ₺

Mevlana Halid-i Bağdadi Hazretleri, günümüzde adından sıkça bahsedilen bir şahsiyet konumundadır. ilme bağlılığı, üstün zekası, zühdi hayatı bakımından daima örnek olmuş yaşadığı müddetçe islam'ın çizgisinden asla taviz vermemiştir. Tarikat anlayışında ilmi ön plana çıkaran bir anlayışı benimsemesi Halidiyye tarikatına "ilmiye Sınıfının Tarikatı" payesini kazandırmıştır.

Dr. Kemal DEMİR

Varlığın Ayakta Kalması Adâlet İledir

Adâlet kavramı, insan olarak yaşadığımız hayatın bütün safhalarında herkes için elzemdir. Fert hayatı kadar toplumun, toplum hayatından daha mühim şekilde devlet düzeninin ölçütüdür. Devletlerin kuruluşundan itibaren devamının sağlanması, toplum düzeninin oluşturulması, eşitlik ilkesinin düzgün bir şekilde uygulanması, huzurun temin edilmesi adâletledir.

Adâlet; doğru olan şey demektir, istikamet üzere olmaktır. Adâlet zulmün zıddıdır. Bir Müslüman her işinde ve muamelesinde âdil olmalı, doğruluktan ayrılmamalıdır. Esmaü'l-Hüsnâ'dan biri olan, Allah'ın ismi olarak el-Adl, hak ile hükmeden, adâletten hiç şaşmayan, hiç zulmetmeyen anlamına gelir.

İnsanlar toplum hayatını düzenli ve eşit şekilde yaşayabilmeleri için ahlakî bir erdem olan adâlete muhtaçtırlar. Adâletli davrananlar, istikrarlı bir şekilde ruhî denge bakımından kemâl hâlini yakalayan kimselerdir. Kişilerin her durum ve davranışta karşısındakine âdil olmaları, vicdanlarında bu duygunun yer etmiş olmasının tezahürüdür. Toplum içerisinde bireylerin âdil olup olmadığı incelendiğinde; başkalarının haklarına gereken saygı gösteriliyorsa o toplumda adâlet hüküm sürmektedir denilebilir. Bir toplumda değerler ve ilkelerin gerekleri hayata geçirilmişse adâlet var demektir. İnsan davranışlarının ahlak bakımından değerlendirilip, ölçülebilmesi için de bir ahlakî ilke olarak adâlet gereklidir. Adâlet demek; herkesin doğrulukta, dürüstlükte, tarafsızlıkta ve doğru muamelesindeki dengeyi gözetmesidir.

Cuma namazlarında hutbenin sonunda asırlardır bir âyetin okunduğunu duyarız. Hatta okunan bu âyetin Türkçe meâli de verilmektedir:

"Şüphesiz Allah, adâleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor." (16/Nahl, 90)

Bu âyet-i kerimenin ilk kısmında, toplumun gelişmesi, huzuru, barışı, devletin varlığı ve devamını sağlayan prensipler üzerinde durulmaktadır. İkinci kısmında ise toplumu mahveden, huzuru bozan, devleti ve yönetimi çökerten kötülüklerin yasaklandığı belirtilmektedir. Bu âyetin İslâm tarihinde ilk defa Ömer bin Abdulaziz Dönemi'nde okunmaya başlandığı ve günümüze kadar bu şekilde okunmaya devam ettiği bilinmektedir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.) "Hakiki ve tam Müslüman Nasıl Olur?" başlıklı hutbesinin bir bölümünde şöyle buyurur:

"Özü sözüne, içi dışına uygun olur. Her nerede olursa olsun velev ki aleyhinde bile olsa hak ve adaletten ayrılmaz. Düşmanlarına karşı da adaleti gözetir, onların düşmanlıkları dolayısıyla adaleti çiğnemez."

Hulûsi Efendi (k.s.) "Devrin işi mazlûmlara cevretmede Yâ Rab!" mısraında da bozulan toplumun adalet anlayışının, çarpıklığın insan ruhuna sirayet ettiğini, bunun da hüküm verenler tarafından yanlış sonuçlar doğurduğuna işaret eder. Ayrıca zalim ve zulmedenin sonunun perişan olacağını buyurur. "Adliyle kıyam etmededir varlığı dehrin." mısraı ile her şeyin, bütün varlığın ayakta durma esasını adalete bağlamaktadır.

Bizlerde gönül dünyamızı ve hayatımızı haksızlıklardan temizleyip, işimizde, ailemizde, etrafımızda adaletten yana olmalıyız. Adil-i mutlak olan Allah (c.c.)'ın rızasını kazanmak için gayret göstermeli sırat-ı müstakim üzere hizmet etmeliyiz. Adâletten yana olanların yardımcısının Cenâb-ı Allah olduğunu unutmamalıyız. Adâletle kalınız...

somuncubaba
İLİM KÜLTÜR ve EDEBİYAT DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Kurucusu
A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - IISSN:2791-9595

Yıl: 29 Sayı: 264 - Ekim 2022

Yayım Tarihi: 01 Ekim 2022

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına
İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Kemal DEMİR

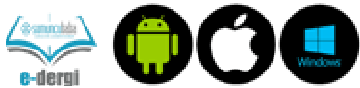
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri
Musa TEKTAŞ - M. Nazmi DEĞİRMENCİ

Yönetim Yeri:
Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık Turizm İnşaat San. ve Ticaret A.Ş
Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi No: 89
44700, Darende / MALATYA
Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79
www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

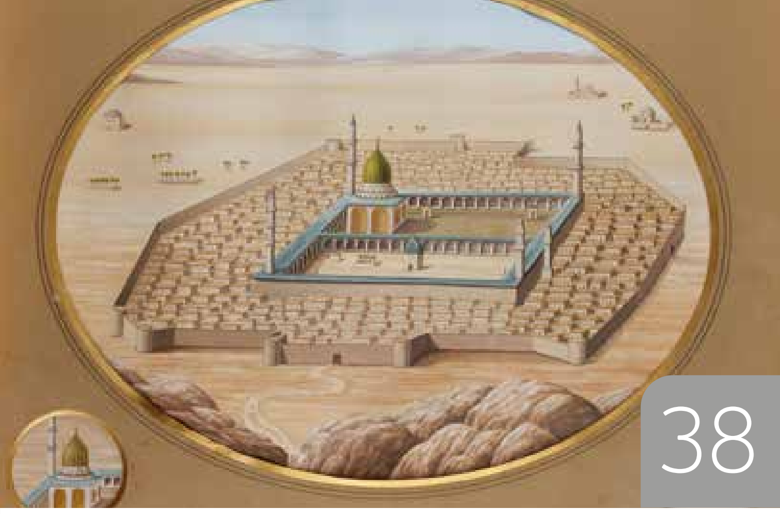
Grafik Tasarım
Es- Seyyid Osman Hulûsi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

Hidâyet Rehberine Uymak

Hamit DEMİR

"Yüz yıllardır dünyamızı aydınlatan güneş ışığını Hz. Peygamber (s.a.v.)'in doğumundan, gece ise karanlığını onun saçlarından almıştır."

Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Çağrısı

Fatih ÇINAR

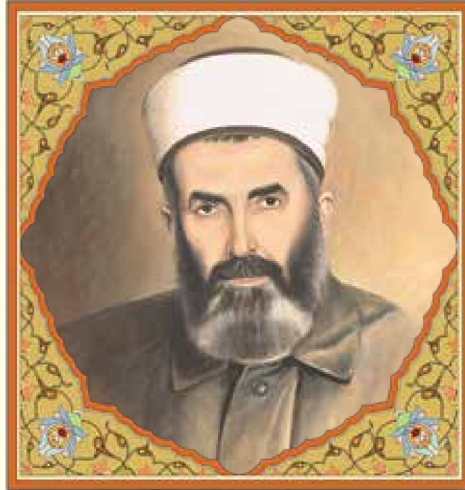
"Şa'bân-ı Velî, zâhirî ilimlere vukufiyeti ve zâhir ve bâtın arasındaki dengeyi gözeten tavrı bu yoldan birçok önemli ismin aynı hassasiyetle yetişmesine vesile olmuştur."

Yolu Hukuk Fakültesi'nden Geçen Yazarlar

M. N. YARDIM

"Gerçek edebiyatçılar 'kul hakkı'na riayet etmeyi severler. Bu hakla ahirete göçmenin vebalini, mesuliyetini ve günahını müdriktirler."

قالق أي گوكل فرياده گل وقت سحر وقت سحر　　محبوب عشقى ياده گل وقت سحر وقت سحر

اويقودن اويان أيله زار مقصودينى ايسته يوار　　ويره مرادك كردگار وقت سحر وقت سحر

قالق چاق كه هر يان آچيلور عالمه رحمت صاچيلور　　هر نه ديلرسك طوب طولى وقت سحر وقت سحر

ايشتمه‌ك كه ياربم حق لبيك ديو أيلر ندا　　طور نياتمه قالوب يالوار آه آه وقت سحر وقت سحر

هر نه ديلرسك كبريا إحسان ايدر اول بى ريا　　ايسته مرادك دلا وقت سحر وقت سحر

ذكر ايله گل معبودنى كيم گوره سك مشهودنى　　تا بولاسك مقصودينى وقت سحر وقت سحر

خلوصى يارى ياده گل غمدن ديلى آزاده گل

بلبل گبى فرياده گل وقت سحر وقت سحر.

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.)

1. *Kalk bak ki bî-çâre aceb seyrân olur vakt-i seher*
   Her nesneye bin lutf-ı Rabb ihsân olur vakt-i seher

2. *Gün tek cemâli perdesin Leylâ yüzünden refʻ eder*
   Mecnûn'u rüsvâlar görüp handân olur vakt-i seher

3. *Meyhâne-i maʻnâda mest olmuş iken üftâde best*
   Sâkî kılar bâde-perest devrân olur vakt-i seher

4. *Her el uzanır yârına ermek diler dildârına*
   Kervân-ı aşk diyârına revân olur vakt-i seher

5. *Âşıklar özler yârını sâdıklar koyup varını*
   Her dil anıp dildârını nâlân olur vakt-i seher

6. *Ol demde lâle sünbüle neş'e dolar cân u dile*
   Bülbül güle gül bülbüle hayrân olur vakt-i seher

7. *Hulûsî sâz u sözü kor her gece ve gündüzü kor*
   Dost eşiğine yüzü kor giryân olur vakt-i seher

Nesre Çeviri

1. *Kalk bak, seher vakti çaresiz âşıklara gerçek temaşa olur. Her varlığa Rabbin binlerce lutfu da seher vaktinde ihsan olur.*
2. *Seher vakti Leylâ, tıpkı güneş gibi, yüzündeki cemâl perdesini kaldırır. Mecnûn'u rezil hâlde görüp neşelenir.*
3. *Seher vaktinde, düşkün âşık mana meyhanesinde sarhoş olmuş iken saki meclistekileri şarap düşkünü yapar, badeler elden ele dolaştırılır.*
4. *Seher vakti, her el (dua ile) sevgilisine açılıp ona ulaşmayı diler. Aşk kervanı, sevgilinin diyarına gitmek üzere seher vakti yola koyulur.*
5. *Seher vakti, âşıklar sevgilisini özler, sadık âşıklar her şeyini terk eder, her gönül dildarını anıp ağlayıp inler.*
6. *Seher vaktinde lale ve sümbüle, can ve gönüle neşe dolar; bülbül güle, gül bülbüle hayran olur.*
7. *Hulûsî seher vakti, içten gelen terennümü ve dilden dökülen sözleri bırakır, gece ve gündüzü unutur, dost eşiğine yüzünü kor ve göz yaşlarına boğulur.*

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak

Ramazan ALTINTAŞ*

İki Yüzlü Münâfıkların Hastalığı: "**Nifak**"

"İmanın ve nifakın yeri kalptir. Söz ve davranışlar, kalpteki aslın delilidir, tercümanıdır. Kalpte gizli olan şey, insanlarca bilinemediğinden, dünyada söz ve davranışlara göre hüküm vermek gerekecektir."

İslâm'ın Medine dönemi...

Allah Elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hicretinden sonra İslâm'ın Medine'sinde sadece Müslümanlar yaşamıyordu. Müslümanlarla birlikte; Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslüman görünümlü münâfıklar da yaşıyordu. Münâfıkların başında, Abdullah b. Ubey geliyordu. Hazreç Kabîlesinin reisi olan Ubey, Medine'nin idaresi kendisine verilmek üzere iken Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Medine'ye hicret etmesiyle başkanlık meselesi suya düşmüştü. Her ne kadar Bedir Savaşı'ndan sonra Müslümanlığa girmiş gibi görünse de bizzat Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ve onun getirdiği dine karşı kin ve düşmanlık duygularını hiçbir zaman ertelememiş, aksine devam ettirmiştir.

Bir gün Abdullah b. Ubey ve yandaşları yolda giderken Hz. Muhammed (s.a.v.)'in arkadaşlarıyla karşılaşırlar. Münâfıkların reisi olan Ubey, çevresindeki yandaşlarına, "Bakın bu beyinsizleri sizin başınızdan nasıl savacağım." demiş ve arkasından gidip Hz. Ebû Bekir Efendimiz'in elini tutup ona şöyle demiştir: "Teymeoğullarının ulusu, İslâm'ın büyüğü, mağarada Allah Rasûlü'nün yanında bulunan iki kişinin ikincisi, canını, malını Allah yolunda cömertçe harcayan Sıddîk'a merhaba!." Sonra da Hz. Ömer'in elinden tutup ona da şöyle seslenmiştir: "Adiy İbn Ka'boğullarının ulusu, hakla bâtılın arasını ayıran, Allah'ın dini hususunda taviz vermeyen, canını ve malını Rasûlullah için harcayan kimseye merhaba!." Sonra da Hz. Ali'nin elini tutup şöyle demiştir: "Rasûlullah'ın amcazâdesi ve damadı, Rasûlullah'ın içlerinden çıktığı Hâşimoğullarının ulusu olan kişiye merhaba!." Sonra dağıldılar... Abdullah b. Ubey arkadaşlarına dedi ki: "Gördünüz mü nasıl yaptım? Siz de onları gördüğünüz zaman böyle yapın." Onlar da Ubey'e övgü yağdırdılar. Müslümanlar da gelip Peygamber'e bunu haber verdiler. Bunun üzerine Yüce Allah, Abdullah b. Ubey ve arkadaşları hakkında şu âyeti indirdi[1]:

"İman edenlerle karşılaşınca 'İnandık!' derler, şeytanlarıyla baş başa kaldıklarında ise 'Biz sizinleyiz, biz yalnızca alay etmekteyiz.' derler."[2]

> "Nifak fiilinin fert ve toplum üzerinde olumsuz etkileri vardır. Bu açıdan nifakın ahlâkî açıdan itikâdî ya da amelî olması fark etmez."

Bu âyette münâfıkların Müslümanları kandırmak için nasıl bir hileli tavır sergiledikleri anlatılıyor. Onların bu ameline "nifak" denilir. Nifak, tarla faresinin yuvasına benzetilir. Fare yuvasının iki çıkış noktası vardır. Tehlikenin boyutuna göre fare pozisyon değiştirir. İki kapılı bu yolun birisinden çıkar, diğerinden girer. İşte bu nifak amelinin sahibine de münâfık denilmiştir. Münâfık, inanmadığı

halde dıştan kendisini mü'min gibi gösteren, diliyle Müslüman olduğunu söyleyip kalbiyle Yüce Allah'ı, Rasûlullah'ı ve onun getirdiklerini yalanlayan, fırsat bulduğu zaman İslâm'a ve Müslümanlara ihânet etmekten aslâ geri durmayan kimsedir. Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de: *"İnsanlardan, inanmadıkları halde, "Allah'a ve âhiret gününe inandık." diyenler de vardır."*[3] buyrulur. Bu âyette açıkça, münâfıkların İslâmî değerleri dilleriyle ikrar edip, kalpleriyle tasdik etmedikleri anlatılıyor. Yukarıdaki âyette de münâfıklar Müslümanlarla karşılaştıkları zaman, "Biz de Müslümanız." diyorlar, kendi arkadaşları ve yandaşlarıyla bir araya geldiklerinde ise, "Bizim Müslümanız dediğimize bakmayın, biz bu sözü Müslümanları kandırmak ve onları alaya almak için söylüyoruz." diyorlar. Bu tavır çok tehlikeli bir siyâsettir. Münâfıklar, kalplerinde tasdik bulunmadığı için itikâdî açıdan kâfir hükmündedirler ve cehennemde ebedî olarak kalacaklardır.[4] Onları cehennemde ebedî kılacak olan; Allah'ı, Rasûl'ünü, onun getirdiklerini ve âhireti yalanlama tarzındaki küfürleridir.

"İtikâdî nifak insanı, dinden çıkarır. İnsan vicdanında derin sarsıntılar meydana getirir. Her ne kadar amelî nifak dinden çıkarmasa da ahlakî anlamda ikiyüzlü hareket etmek, insanda şahsiyet gelişimini olumsuz yönde etkiler."

Münâfıkların fiili olan "nifak" ikiye ayrılır. Bunlardan ilki, itikâdî nifaktır. Küfür kapsamına girer. Bu tür nifak, insanı dinden çıkarır. Diğeri ise amelî nifaktır. Bundan maksat, kalbinde küfür olmaksızın, münâfıkların hasletlerinden birisini işlemektir. Amelî nifakın, bazı rivâyetlerde; "yalan söylemek, sözünde durmamak ve emânete hıyânet etmek" gibi alâmetlerden bahsedilmiştir.[5] Bu alâmetlerin dinî emirlerin yapılmasında gevşeklik yapan mü'minler için kullanılması, her nifakın küfür anlamı taşımadığını gösterir. Böyle bir nifak, kişiyi dinden çıkarmaz, ancak kişiyi iman konusunda

büyük bir tehlikeli ile karşı karşıya getirebilir; "Bunlar münafıklara yakışan işlerdir." gibi bir anlamı vardır.

Öte yandan, kalbinde küfrü bulunan kimsenin, kâfir veya münâfık olması, âhirette değişik bir durum ortaya çıkarmayacaktır. Farklılık ancak dünyadaki hükümlerde olacaktır. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Yüce Allah'tan getirdiği ilâhî hükümleri diliyle ikrar eden kimse lügat ve örf yönünden mü'min adını alır. Böyle bir kimseye, "Sen mü'min değilsin." denilemez. O kimsenin diliyle söylediği şeylerin zâhirine bakılarak imanla ilgili hükümler kendilerine uygulanır. Bu bakış tarzı Sünnî İslâm yorumuna göredir.

İslâm itikat mezhepleri arasında asıl tartışma, dünyada münâfıklara uygulanacak hükmün ne olacağı konusundadır. Münâfık, dünyada mü'min gibi mi yoksa kâfir gibi mi muâmele görecektir? Burada, "Biz zâhire göre hüküm veririz." kâidesi geçerlidir. Münâfıklara dünyada zâhire göre hüküm verileceği için münâfık dünya hükümlerinde Müslüman gibi muâmele görecektir. Kelime-i şehâdeti dille söylemek, imana bir kılavuzluktur. Böylelerinin beyanı, ifadelerinin içeriğine bağlı olarak zâhirî hükümleri geçerli kılar. Çünkü biz, işin iç yüzünü bilme imkânına sahip değiliz. Bu duruma göre kalbiyle tasdik etmediği halde diliyle ikrar eden, hareket ve tavırlarıyla da Müslüman olduğunu yansıtan münâfık, bir Müslüman gibi mîras alır, mîrasçı olur, Müslüman bir kadınla evlenebilir ve öldüğünde Müslümanların kabristanına defnedilir. Fakat böyle bir kişi âhirette kâfirler gibi muâmele görecektir.

Görüldüğü gibi, imanın ve nifakın yeri kalptir. Söz ve davranışlar, kalpteki aslın delilidir, tercümanıdır. Kalpte gizli olan şey, insanlarca bilinemediğinden, dünyada söz ve davranışlara göre hüküm vermek gerekecektir.

Sonuç olarak, "nifak" mânevî bir hastalıktır. İslâm'ın ilk yıllarının geçtiği Mekke'de değil, Medine ortamında ortaya çıkmıştır. Mekke'de

> "Nifak eylemi, toplum fertleri arasında güvensizlik doğurduğu gibi, toplumsal bağların gevşemesine ve bir arada yaşama kültürünün yara almasına sebep olur."

putperestler egemen oldukları için münâfıklar, küfürlerini gizleme ihtiyacı duymamışlardır. Medine'de ise, Müslümanlar egemen olduğu için korkudan ya da dünyevî menfaatlerinden dolayı münâfıklar, küfürlerini gizleme ihtiyacı duymuşlardır. Onlardan Müslümanlar büyük zarar görmüşlerdir. Gerçekten de nifak fiilinin fert ve toplum üzerinde olumsuz etkileri vardır. Bu açıdan nifakın ahlâkî açıdan itikâdî ya da amelî olması fark etmez. Bir defa itikâdî nifak insanı, dinden çıkarır. İnsan vicdanında derin sarsıntılar meydana getirir. Her ne kadar amelî nifak dinden çıkarmasa da ahlakî anlamda ikiyüzlü hareket etmek, insanda şahsiyet gelişimini olumsuz yönde etkiler. Nifak eylemi, toplum fertleri arasında güvensizlik doğurduğu gibi, toplumsal bağların gevşemesine ve bir arada yaşama kültürünün yara almasına sebep olur. Dolayısıyla mü'minler hiç olmazsa ucuz çıkarlar için amelî nifaka tevessül etmemelidirler. (Yüce Allah korusun) amelî nifakların git gide itikâdî nifaka dönüşme riski/tehlikesi her zaman vardır.

Rabb'im bu ümmeti münâfıkların şerrinden korusun!..

Dipnot

Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi.

1. Vâhidî, Esbâb-ı Nüzûl, s. 26.
2. /Bakara, 14.
3. 2/Bakara, 8.
4. Bkz. 4/Nisâ, 140, 145.
5. Bkz. Müslim, Îmân, 24.

Bilal KEMİKLİ*

Sıradan İnsan ve Tarih

Genellikle siyasî, iktisadî, askerî, sosyal ve kültürel alanda temayüz eden insanların hayat hikâyeleri dikkatimizi çeker; onlara ilişkin biyografik ve monografik eserler yazılır, belgeseller hazırlanır, anma geceleri tertip edilir. Onlar toplumun öncüleri ve önderleridir; öyle varsayılır. O sözünü ettiğim kesimin içindeki kifayetsiz muhterisleri, sahte kahramanları ve miras yedileri şöyle kenara çıkarırsanız, geride kalanlar hakikaten "öncü" , "önder" ve "model şahsiyetler"dir. Halkımızın tavsifiyle söyleyeyim, onlar "büyük adamlar"dır. Milletler, bu büyük adamların üzerinden dönemin tarihini tanır, günü anlar ve yarını anlamlandırırlar.

Merhum Topçu'dan mülhem söyleyeyim; büyük milletler, büyük adamlar yetiştiren milletlerdir.

Lakin şu da var ki, çoğu kimse fark edemese de asıl hikâye büyük adamlardan çok kendi hâlinde, işinde gücünde olan sıradan insanda gizlidir. Kaderin cilvesiyle bir türlü keşfedilememiş, gelmesi gereken yere gelememiş, bulunduğu ortam içinde kendine sakince bir hayat alanı oluşturmuş "sıradan" insanlar... Eğer bir aile kurma imkânı lütfedilmişse kendisine, sabahleyin erkence işine gücüne koyulan, kendi hâlinde çalışıp çabalayan, maişetini kazanma peşinde olan, dolayısıyla da kimseciklerin malında, mülkünde ve makamında gözü olmayan, yegâne gayesi onurlu, iffetli, kendi kendine yeterli, mutlu ve huzurlu bir hayat olan insan. O, mutluluğu esas alan bir hayat anlayışına sahip olduğu için, azla yetinmenin zenginliğine ermiştir. Helalinden kazandığı günlük lokmasını paylaşmayı onurlu bir davranış bilir; mütevazı sofrasında sevdiklerine rahatça yer açar, kapısını çalanı Hızır bilir, Tanrı misafirlerine hiç kuşku duymadan fakir hanesinin kapısını açar. O sıradan insandır; yaşadıklarını bu sıradanlık içinde anlamaya, yarınla ilgili derin muhasebeler yaparak içinden çıkılmaz endişe denizinde kanat çırpmaz, hâle şükreder, tenha köşelerde yarın kapısının hayırla açılması için niyaz eder. Esasen o, akşam evinde bir tas çorbanın etrafında toplanan evladüiyal ile samimi hasbihalle taçlanan bir huzur sarayının şahıdır, padişahıdır.

Sıradan insan hesapsız mıdır? Hayır, elbette onun da bir hesabı vardır. Fakat bu hesap, kendi çapında, örf ve ahlak ekseninde, iyilik ve güzelliğe odaklanmış, verilen vazifeyi hakkıyla yerine getirmeye ve mahcup olmamaya matuf bir muhasebedir. Allah'ım, der, sen beni mahcup etme, der, zira onun hesabının temelinde niyaz vardır; el açıp her şeyin sahibine iltica etmek... O'na sığınmak, O'ndan dilemek! Dili de kalbi de dualıdır. Nasırlı ellerini gökyüzüne kaldırdığında, yağmur bekleyen kurumuş topraklar gibi rahmetin ineceğine kanidir. Ne var ki bu rahmet, bazen o arzulananın dışında tecelli eder. Sıradan insan bu hakikati bilir de niyazına, "Sen hayırlı olanı bilirsin, hakkımda ne hayırlı ise onu ver." cümlesini koymayı ihmal etmez. Her şeyin üstünde bir akıl vardır, gözlerin üstünde bir göz; o bunu bilir, lakin tavsif ve tariften âcizidir. Acziyetinin farkında mıdır? Evet, farkındalığın ne olduğunu bilmese de kelimenin tam anlamıyla aciz olduğunu müdrik, ivazsız ve garazsız iyilik niyetiyle işlerine koyulur.

Tarihçiler, bu sıradan insanın toplumun inşa ve imarındaki misyonunun farkında değillerdir. Onlar, siyasi ve sosyal büyük dönüşümleri tespitle meşgul olmaları hasebiyle hep büyük ve önemli insanın peşindedir. Kültür tarihçileri, eleştirmenler, sosyal tarihçiler... O sıradan insanın bulup kitlelere tanıtacak bir ilim dalı var mıdır? Bilemiyorum. Bazen o sıradan insan bir deneyin yahut bir araştırmanın konusu olabilir. Büyük bilim insanları kitleler üzerinde araştırmalar yapmak için, kendi köşesinde huzur içinde yaşayan sıradan insanın hayatına dokunur, onu nesnelleştirerek araştırmanın bir parçası hâline getirir. Burada o, sadece bir "denek"tir. Yüksünmez sıradan insan, insanlığın hayrınaysa canını vermeye hazırdır. Bu hazır olmuşluk sebebiyledir ki, bilimci büyük adamlar, kalkınmacı iktisatçılar, yenilikçi siyasetçiler, müteşebbis sanayiciler, araştırmacı gazeteciler, analizci sosyologlar vs. insafı aşan bir metot ve programlarla ondan faydalanır; ondaki sıradanlığını alır, kavram ve teorileriyle onu kendilerine benzetirler. Kifayetsiz muhterisler hep almaya odaklanmıştır.

Prof. Dr. Ali Akpınar ile Röportaj:

"Toplumlar Adâletle Âbâd, Zulümle Berbat Olurlar"

Hocam adâlet nedir, kısaca bahseder misiniz?

Adâlet: Her şeyi yerli yerine koymak, haksızlık ve zulmü terk etmektir. Adâlet sorumluluklarını yerine getirmek ve hakkını almaktır. Borcunu ödemek, alacağını tahsil etmektir. Adâlet, hak edilen ile verilen hak arasındaki dengedir. Kişinin Rabb'ine karşı, kendisine karşı ve diğer varlıklara karşı sorumluluklarını yerine getirmesinin adıdır, adâlet. Adâlet her alanda ölçülü/dengeli olmak, insaf ve merhamet sahibi olarak itidal üzere hareket etmektir. İki âyette Yüce Allah mü'minlere seslenerek her şartta ve herkese karşı adâleti ayakta tutmalarını Nisa Suresi'nin 135. ayetinde şöyle ister: *"Ey iman edenler! Adâleti titizlikle ayakta tutan, kendiniz, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için şâhitlik eden kimseler olun."* Ayrıca Mâide Suresi'nin 8. ayetinde: *"Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adâletle şâhitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi âdil davranmamaya itmesin."* buyurur. Buna göre mü'minler, elbirlik hareket ederek adâleti ayağa kaldırmalıdırlar. Zira adâlet ayağa kaldırılmazsa, zulüm hayata hâkim olacaktır. Zulümle toplumların âbâd olması ise mümkün değildir. Çünkü toplumlar adâletle âbâd olurlar, zulümle berbat olurlar.

Kişinin Rabb'ine, kendine ve diğer varlıklara karşı adâletli olmasını biraz açar mısınız?

Yüce Yaratıcı, mutlak adâlet sahibidir. O, her şeyi yerli yerince yaratmıştır. O'nun her buyruğu yerli yerincedir. Kulun bütün bu gerçekleri kabul etmesi ve Yaratıcı'sına karşı sorumluluklarını yerine getirmesi en başta gelen adâlettir. Unutmayalım ki, Yüce Allah büyüktür, O'nun hakkı da büyüktür. Yüce Allah'ın kulu üzerindeki hakkı O'na hiçbir şeyi ortak koşmadan inanması ve kulluk ile ibâdetini yalnızca O'na yapmasıdır.

İnsanın sahip olduğu rûhu ve bedeni, Yüce Yaratıcı'nın ondaki emânetidir. İnsanın, ruh ve bedenine karşı sorumlulukları vardır. Rûhun gıdası vahiydir, ibâdettir, duâdır. Bedenin Yüce

Özgeçmiş

1963 yılında Konya'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Konya'da tamamladı. 1984 de Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. 1988 de S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde Tefsir ana Bilim Dalında Yüksek Lisans, 1993 de Doktorasını tamamladı. Yüksek Lisansta Kur'ân'ın Tefsirine Olan İhtiyaç, Doktorada Said b. Cübeyr ve Tefsîr İlmindeki Yeri adlı tezleri hazırladı. 1983-1995 yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevlerde çalıştı.

1989-1993 yılları arasında Avusturya'da bulundu. 1995 tarihinde İnönü Üniversitesi Darende İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü-Tefsîr Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi oldu.

1996 da Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesine geçti. 22. 11. 1999 da Doçent, 2005 de Profesör olan Akpınar, 2009 Nisan'ında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesine geçti, 2011-2014 tarihlerinde Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kurucu Dekanı olarak görev yaptı.

Akpınar, 2014-2018 tarihlerinde Konya İl Müftüsü olarak görev yaptı ve halen Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Öğretim Üyesi olarak görevini sürdürmektedir. Kur'ân'ın anlaşılması ve yorumu, halkımızın Kur'ân anlayışı, Kur'ân tercüme teknikleri, Kültür Dünyamızdaki Kur'ân motifleri gibi konular üzerinde çalışmalar yapan Prof. Dr. Akpınar'ın 60'ın üzerinde ulusal ve uluslar arası makalesi, 25 adet yayınlanmış kitabı bulunmaktadır.

Yaratıcı'nın ölçüleri doğrultusunda kullanılması da hak ve adâletin kendisidir.

Hemcinslerimiz başta olmak üzere çevremizdeki diğer bütün varlıklar, bizden hak ve adâlet ölçüleri içerisinde insanlık beklerler. Her yaratılanı hoş görmek, varlık dünyasının bir parçası olarak kabul etmek ve onlara karşı sorumlulukları yerine getirmek onlara karşı adâlettir. Müslüman, her insanı ya dinde kardeşi ya da yaratılışta eşi olarak görür bilir ve ona göre davranır.

Her Cuma, hutbeden sonra adâlet âyeti okunur, bu âyet hakkında kısaca bahseder misiniz?

"II. Ömer" diye bilinen Emevî Halîfesi Ömer b. Abdülaziz zamanında Cuma günleri, hutbeden sonra okunması istenen âyet Nahl Suresi 90. âyetidir. Bu âyette Yüce Allah şöyle buyurur: *"Muhakkak ki Allah, adâleti, iyilik yapmayı ve yakınlara bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenâlığı ve taşkınlığı yasaklar. İyice dinleyip tutasınız diye size öğüt verir."* Büyük Sahâbî İbn Mes'ud, "bütün hayır ve şerle ilgili ilkelerin bu âyette toplandığını" söyler. Âyette Yüce Allah tarafından üç önemli husus emrediliyor, üç şey de yasaklanıyor. Emredilenlerin başında ise adâlet geliyor. Herkesi ilgilendiren bu hususlar her hafta hatırlatılarak uygulanması hedefleniyor. Aslında bu âyetle Müslümanların haftalık gündemleri de belirlenmiş oluyor.

Hocam, her Cuma insanlara bu âyet hatırlatıldığı halde niçin adâlet topluma hâkim olmuyor?

İnsanlar, âyet ve hadisleri anlayıp gereklerini yerine getirmek için dinlemiyorlar. Öyle olsaydı bu âyetle titreyip kendilerine gelirler, adâleti hayatlarının her alanına hâkim kılmak için gayret ederlerdi. Evet, dinlediğimiz âyet ve hadisler bizlerde karşılık bulmuyor, hayatımıza yansımıyor. Zira her Müslüman, âyeti söyleyenin Yüce Allah, hadisi söyleyenin Allah'ın Rasûlü olduğunu düşünüp ciddiye alsaydı ve bunların gereğini yerine getirseydi bugün sergilenen hayat daha farklı olurdu. Bir de dinleyip öğrendiklerimizi bilgi sahibi olmak için alıyoruz. Onları yaşamak, hayatımıza taşımak için değil. Halbuki gerçek bilgi, hayata yansıyan, eyleme dönüşendir. Peygamberimiz bu bilgiyi faydalı ilim olarak nitelemiş ve duâlarında Yüce Allah'tan faydalı ilim istemiş, faydasız bilgiden de Allah'a sığınmıştır. Onun için asıl olan çok bilgi sahibi olmak değil,

sahip olduğu bilginin gereklerini yerine getirmektir.

Adâletin toplumda egemen olması, gerçekleşmesi imkânsız bir ütopya mıdır?

Elbette hayır! Yüce Rabb'imiz biz kullarına adâletli olmayı, adâleti ayağa kaldırmayı emrediyor. Demek ki bu, yapılabilen bir şeydir. Zira Yüce Allah, yapamayacağımız şeyleri bize yüklemez. O, buyurmuşsa bu yapılabilir demektir. İnsanlık tarihi adâleti şiar edinmiş âdil yöneticiler ve yönetimlerle dopdoludur. Bir davetçi oldukları kadar, aynı zamanda birer yönetici olan Peygamberler ve onların izini takip eden önderler bu konuda en güzel örneklerdir. Hz. Dâvud, Hz. Süleyman, Hz. Yûsuf, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hayatı bu örneklerle doludur. Nitekim Son Peygamber'in Medine'de kurduğu devlette gördükleri hakkâniyet karşısında Hayber Yahudileri şöyle demekten kendilerini alamamışlardır: "Herhalde cennet, Müslümanların eliyle yeryüzünde kuruldu, Yer ve gök, bu adâletle ayakta duruyor." Bu sözleri söyleyenler Yahudilerdir. Kur'ân, onların mü'minlere karşı en amansız düşmanlar olduğunu söylüyor. Medine'de Peygamberimiz'le yaptıkları anlaşmaya sâdık kalmadıkları için pek çok Yahudi Medine'den sürülüp çıkarılmıştır. Buna rağmen Hayber Yahudileri, bu sözleri söylemek durumunda kalmışlardır. Saâdet Çağı dediğimiz, en hayırlı çağ bu hak ve adâlet ilkesi üzerine kurulmuştur. Çünkü Müslümanlar, yalnızca kendi aralarında değil, herkese karşı adâletli olmaya özen gösterirler. Şairin şu dizeleriyle özetlediği Hz. Ömer Dönemi de adâletin en somut olarak insanlığa sunulduğu örneklerin başında gelir:

Kenâr-ı Dicle'de bir kurt aşırsa bir koyun
Gelir de adl-i İlâhî sorar Ömer'den onu!

İsmi adâletle özdeşleşen ve "Ömer-i âdil" diye bilinen ve hep bu bilinçle hareket eden Hz. Ömer, "Adâlet mülkün temelidir." sözüyle tarihe geçmiştir. Zira o, hırsızlık yapan Fâtıma isimli bir kadını kayırmak için Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelen ve onun en sevdiği kimseleri araya koyanlara, *"Vallahi hırsızlığı kızım Fatıma yapmış olsaydı ona da cezasını verirdim."* buyuran Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ders halkasında yetişmişti.

Sonuç olarak adâletin hâkim olduğu bir toplum imkânsız değildir. Yeter ki insanlar buna inansınlar ve her insan kendine düşeni yerine getirsin. Kişi önce kendi nefsine, kendi ailesine, kendi çevresine adâletli olsun. İnsanlar, ne kadar kötü olurlarsa olsunlar, ıslahları mümkündür. Eşkıyâların evliyâ, zâlimlerin âdil olmaları da mümkündür. Yeter ki ümitvâr olalım, üzerimize düşenleri yapalım.

Zulüm ve haksızlıklar altında ezilen insanlar, "kara yazı", "kör talih", "kahpe felek" gibi ifadelerle kaderi suçlarlar. Bu ne derece doğrudur?

Her şeyden önce suçu başkalarına atmak, şeytan mantığıdır. Zira şeytan, Yüce Allah'ın secde emrini yerine getirmeyip kovulunca suçu, "Beni Sen azdırdın, hep bu Âdem yüzünden oldu." diyerek suçu Yüce Allah'a ve Hz. Âdem'e atmaya kalkmıştır. Hayır, ortada zulüm ve haksızlık varsa, bunun sorumlusu bizleriz. Zulmü işleyen zâlimler ve onlara çanak tutan duyarsız kimselerdir asıl sorumlu olan. Çünkü Yüce Allah ezelî ilmiyle, kullarının kaderine hak ettiklerini, müstahak olduklarını yazar. Kul hak eder, Allah halk eder. "Kul azmayınca Allah yazmaz." O, kullarının ne yapıp edeceklerini önceden bildiği için ona göre kaderlerini yazıp planlar. İnsanlar, lâyık oldukları yönetimlere dûçâr olurlar. Onun için hadislerde, "Siz nasıl olursanız öyle idare olunursunuz, amelleriniz âmillerinizdir/yapıp ettiklerinize göre yönetilirsiniz." buyrulmuştur. Bu yüzden yaşadığımız haksızlık ve zulümlerde kaderi suçlamak doğru değildir. Asıl suçlu, hak ve adâletten sapıp zulmü yapanlar, onlara seyirci ve duyarsız kalanlardır.

İnsanda her şartta ve herkese karşı adâletli olma duygusu nasıl gelişir?

Sorunuzun cevabını "Allah ve âhiret bilincinin canlı olmasıyla..." diye özetleyebiliriz. Bir

kere Yüce Allah'ın her yerde ve her zaman bizimle beraber olduğu, O'nun gözetim ve denetimi altında olduğumuzu unutmamak. Yaptığımız her şeyin hesabını vereceğimizi hatırlamak. Hiç kimsenin yaptığının yanına kalmayacağını bilmek. Adâletli olmanın herkesin hayrına olduğunu fark etmek. Adâletli insanların hep hayırla anıldığını, zâlimlerin ise bedduâlarla anıldığını görüp hayırla anılanların içerisinde olmaya çalışmak. Zerre kadar iyiliğin de kötülüğün de görüleceği, bütün sırların ortaya çıkacağı, insanların iç dünyalarında saklayıp gizledikleri şeylerin bile gün yüzüne çıkacağı, boynuzsuz koyunun boynuzlu koçtan hakkını alacağı bir güne inanan insan, haksızlık yapabilir mi, zulüm edebilir mi?

Günümüzde herkes, başkasından adâlet beklemekte, adâlet konusunda örnek olmayı hiç düşünmemektedir. Çocuklar anne babalarından, memurlar âmirlerinden, işçiler işverenlerinden adâlet beklemekte, halk yöneticilerinden adâletli olmalarını beklemektedir. Adâlet herkese yakışır ve herkesi değerli kılar. Ancak başkalarından adâletli olmalarını beklerken bizler de kendi çapımızda âdil olmaya gayret etmeliyiz. Büyük küçük aile olarak, yönetici tebaa olarak hep birlikte adâleti ayakta tutmaya, hayata adâleti hâkim kılmaya gayret etmeliyiz. Unutmayalım ki küçük bir toplum olan ailede ve büyük bir aile olan toplumda adâlet çarkının dönmesi için her bireye görev düşmektedir. Birilerinin, bizi gelip kurtarmasını bekleme yerine, bizler de kurtulmak için bir şeyler yapmalıyız.

Adâlet herkese eşit davranmak mıdır?

Hayır, herkese hak ettiğini tam olarak vermektir. İnsanları tarağın dişleri gibi eşit görmek başka bir şeydir, ama takvâ sahiplerini üstün görmek başka bir şeydir. Sözgelimi bir sınıfta öğretmen bütün öğrencilerini aynı görür. Ayırım yapmadan onlara bilgilerini sunar. Ama sınav sonucunda her öğrencisine hak ettiği puanı verir. Öğretmenin derse gelen gelmeyen, sınavda başarılı olan olmayan her öğrencisine aynı puanı vermesi adâlet değildir. Benzer şekilde bir işverenin bütün çalışanlarına aynı ücreti vermesi adâlet değildir. Öyle olsa bilenle bilmeyen, çalışanla çalışmayan, başaranla başarmayan, iyi ile kötü, suçsuz ile suçlu bir olur!

Hocam verdiğiniz bu bilgiler için teşekkür ederiz.

Okuyucularımızla bizleri buluşturduğunuz için ben teşekkür eder, anlatılanların hayatımızda karşılık bulmasını temenni ederim.

Dipnot

**Öğr. Gör. Ş. Hamideddin TEKTAŞ, Kilis 7 Aralık Üniversitesi*

Mülkün Temeli

Adâlet mülkün temeli
Âdil herkesin emeli

Adâlet, eşitlik değil
Hakkı yerine koymak bil

Olmazsa bozulur düzen
Sen gel adâlete güven

O hakkâniyetli kantar
Terâzisi hassas tartar

Çok güçlü kıldı devleti
Ömer'lerin adâleti

Acımaz kestiği parmak
İdealdir âdil olmak

Hak, hukuk herkesi bağlar
Hukûka uymayan ağlar

Allâh'ın bir adı da Hak
Bize düşen O'na uymak

Gözü bağlı, adâletin
İltimas etmemek için

Adâlet herkese lâzım
Güçlüye, bîkese lâzım

Ayrıcalıklar isteme
Herkesten farklıyım deme

Bütün insanlar işitsin
Kānun önünde eşitsin

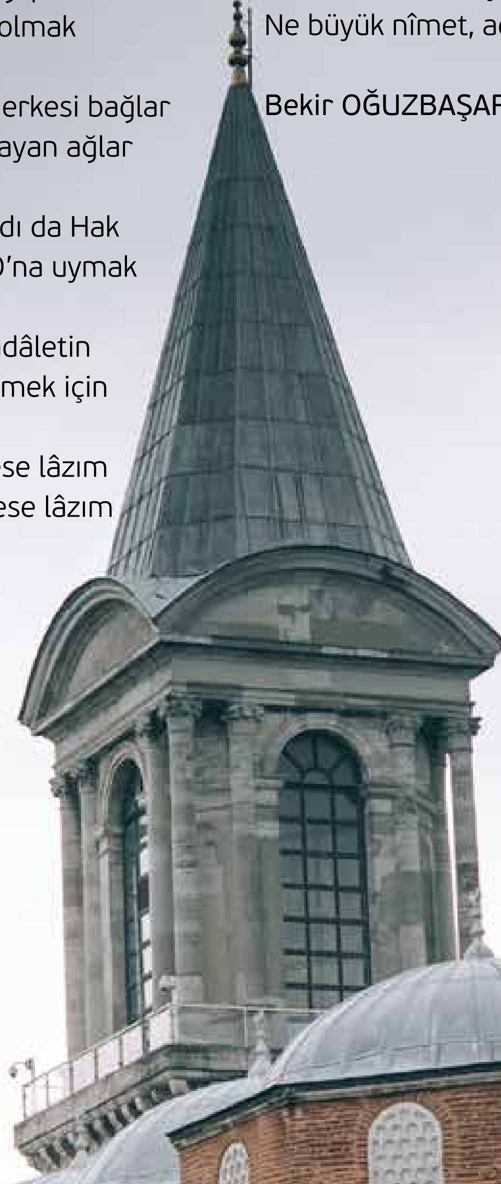
Adâlet bir denge hâli
Onunla mutlu ahâli

Hakkāniyetli yönetim
Onsuz toplum öksüz-yetim

Âdil yönetici Hızır
Cennetteki yeri hazır

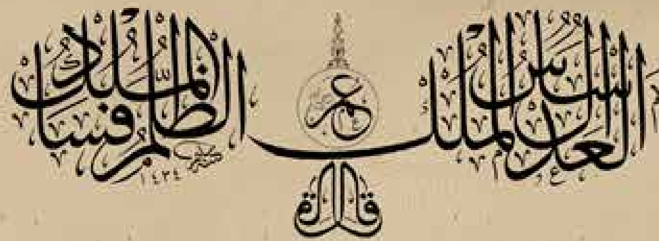
Âdil anne-baba ziynet
Ne büyük nîmet, adâlet...

Bekir OĞUZBAŞARAN

Kadir ÖZKÖSE*

Adâletle Sağlanan Nizam

Yûnus Emre'nin din ve hayat anlayışında parçacı zihniyet değil bütüncül bir yaklaşım esastır. Yûnus Emre'nin hayata bakışı klişe yaklaşımların ötesinde hayatın anlamına yöneliktir. Onun hayat felsefesinin temelinde ahlâklı olmak, ahlâkî kimlik kazanmak ve erdemli bir kişiliğe sahip olmak yatmaktadır. Ölçülü olmaya, dengeli yaşama, itidalli harekete, insicamlı bir rûha bürünmeyi istemektedir. Ahlâkî ölçütlerin başında adâletin yeri oldukça büyüktür. Yeryüzünün nizamı, cemiyet hayatının devamı ancak adâlet ile mümkündür. Hz. Ömer'den hareketle bizlere adâletin hakkını vermeye şu şekilde davet etmektedir:

'Alî'yile urdum kılıç Ömer'ile 'adl eyledüm.

Onsekiz yıl Kâf Tagında seyrân u cevlândayıdum.

Âdil olanların hak ve hakîkatten ayrılmadıklarını, ifrat ve tefritten kaçındıklarını vurgulayan Yûnus Emre, doğruluk ölçülerine ve dengeli ve itidalli bir çizgiye davet etmektedir. Yerin ve göğün belli bir ölçüde yaratıldığını, kozmik âlemde egemen unsurun denge ve nizam olduğunu dile getirmektedir.

Âlemdeki bütün yaratılmışlar adâlet üzere var edilmiş, âlem terazisi adâlet üzerine ayakta durabilmiş, her şey adâlet ile yerli yerine koyulmuştur. Âlemde var kılınan adâlet ölçüleriyle kâinatta kusursuz ve mükemmel bir denge hâsıl olmuştur.

Şeddâd bir uçmak yapdı Nemrûd göge ok atdı

Kârûn'ı da yir yutdı Âdil Nuşirvân kanı.

dizeleriyle bizlere Nemrut ile Kârun'un yapay gücünü etkisiz kılan adâlet kılıcından bahsetmektedir. Güçlü toplumlar sağlıklı bireylerden teşekkül eden kitlelerdir.

Seçkin toplumlarda insânî ilişkiler erdemler üzerine kuruludur. Hak ve sorumluluklar arasındaki ölçüt dengedir. Toplumun farklı kesimleri, sınıfları, fertleri arasındaki âhengin en temel hassasiyeti adâlettir. Sosyal âhengi, toplumsal dengeyi, insânî ilişkileri yerli yerince sağlamanın derdine düşen Yûnus

> "Hak ve sorumluluklar arasındaki ölçüt dengedir. Toplumun farklı kesimleri, sınıfları, fertleri arasındaki âhengin en temel hassasiyeti adâlettir."

Emre insanın hem kendi içinde hem de toplumsal ilişkilerinde ölçülü hareket etmesini önemsemektedir. Toplumun gücünü ahlâkî ilkelerden, ahlâkî ölçütlerin sağlıklı zeminini de dinden alması gerektiğine dikkat çekmektedir. Ahlâkî güzellikleri inanç ve ibâdet hayatımızın meyveleri olarak görmektedir. Yaşadığı dönemde ve içerisinde yaşadığı toplumdaki ahlâkî davranışlardaki bozuklukların toplumsal dokuyu zedelemesinden son derece rahatsızlık duymuştur. Yaşanan toplumsal bozuklukları doğrudan tenkit eder, doğruyu anlatmaktan aslâ çekinmez ve toplumun dirlik ve huzurunu bozan yanlış uygulamaları ortadan kaldırmanın çabasına bürünür. Yaşadığı dönemde gözlemlediği olumsuzlukları dizelerinde şu şekilde dile getirmektedir:

Müsülmânlar zamâne yatlu oldı
Helâl yinmez harâm kıymetlü oldı

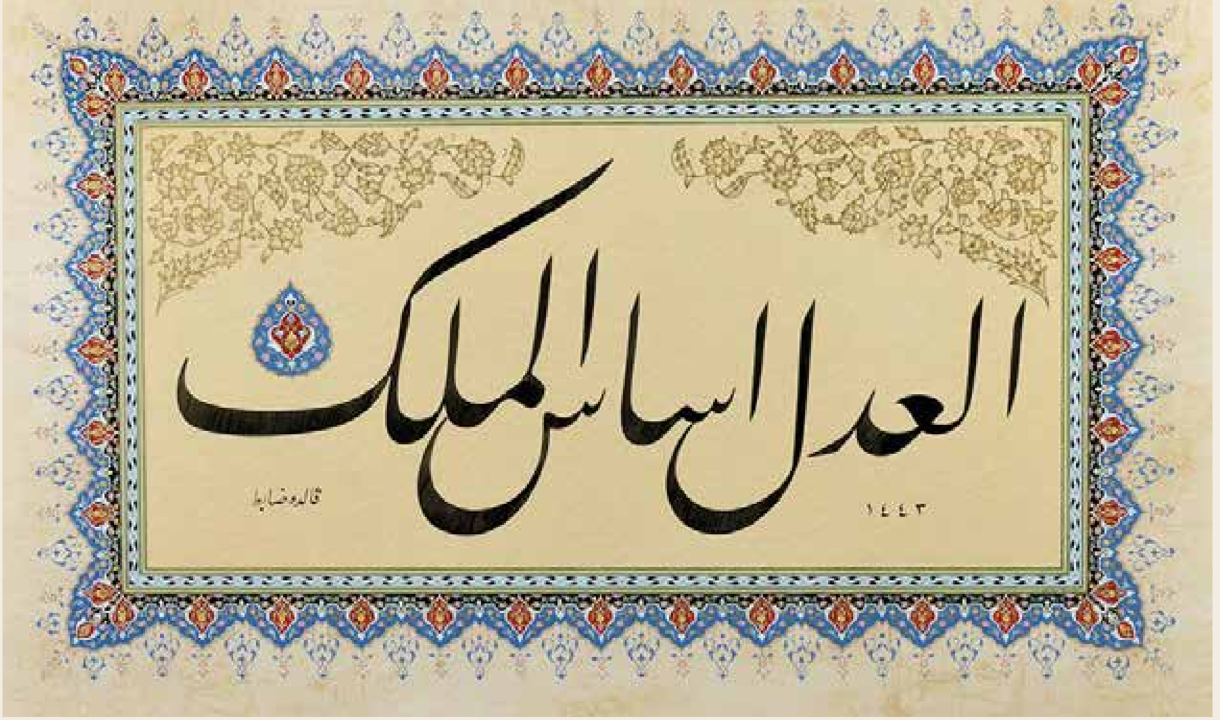
Okınan Kur'ân'a kulak tutulmaz
Şeytânlar semirdi kuvvetlü oldı

Harâm ile hamîr tutdı cihânı
Fesâd işler iden hürmetlü oldı

Kime kim Tanrı'dan haber virürsen
Kakır başın salar hüccetlü oldı

Şakird üstâdıla 'arbede kılur
Ogul atayıla 'izzetlü oldı

Fakîrler miskînlikden çekdi elin
Gönüller yıkuban heybetlü oldı

Peygamber yirine geçen hocalar
Bu halkun başına zahmetlü oldı

Dutulmaz oldı Peygamber hadîsi
Halâyık cümle Hak'dan utlu oldı

Yûnus gel 'âşıkısan tevbe eyle
Nasûha tevbe ucı kutlu oldı.

Yûnus Emre dönemindeki menfî gidişâta sessiz kalamaz. Mârifet iddialı sohbetler, mûcizeler bekleyen anlatılar, semâ' ile gerçekleşen coşkulu merasimler yapıldığı halde okuduklarının bilincine varamayan Dânişmentlere tasavvuf yolunu özümseyemeyen dervişlere, imanın tadına eremeyen mü'minlere, dinin buruklarını tutmayan Müslümanlara, sorumluluklarını göz ardı eden yöneticilere, halka tepeden bakan idarecilere, kul hakkına riâyet edemeyen haramzâdelere tavır koyar. Müslümanım diyen birinin söz çekişmeleriyle ömrünü heder etmesinden rahatsızlık duyar. Yoksulların hakkına halel getiren, vicdansızca başkalarının kanını döken, haram ve helal ayırt etmeyen, şüphelilerden kaçınmayan sözde Müslümanlara uyarılarda bulunur. Beylerin mürüvvetsiz tavır sergilemesinden yaka silker. Zulmü alkışlayan, adâleti göz ardı eden, kul haklarına duyarsız kalan, insaf ve vicdandan yoksun olanların elinden tesbihin düşmeyişi, sözde dindarlığı, gösterişten ibaret dindarlığı, sofuluk taslayışı, ilmiyle çalım satışı beyh3udedir.

Şu dizelerinden de anlaşılacağı üzere Yûnus Emre'nin dâvâsı anlaşmazlıkları ve kavgayı ortadan kaldırmak, kötülükleri aşk ateşiyle temizlemektir:

Miskîn âdem oglanı nefse zebûn olmışdur
Hayvân cânâvâr gibi otlamaga kalmışdur

Hergiz ölümin sanmaz ölesi günin anmaz
Bu dünyâdan usanmaz gaflet ögin almışdur

Oglanlar ögüt almaz yigitler tevbe kılmaz
Kocalar tâ'at kılmaz sarp rûzigâr olmışdur

Begler azdı yolından bilmez yoksul hâlinden
Çıkdı rahmet gölinden nefs göline talmışdur

Yûnus sözi 'âlimden zinhâr olman zâlimden
Korka durun ölümden cümle togan ölmişdür.

Hakk erleri gibi Yûnus Emre'nin asıl amacı insanlığı iyiliğe, doğruluğa ve güzelliğe davettir. Onun bu asil davetinde şöhret ve menfaate aslâ yer yoktur. Sosyal çalkantılardan ve toplumsal buhranlardan kurtulmanın yolunu sıdk, sadâkat, adâlet, hukuk, tevhîd, ilim, aşk, kanaat, güven, uhuvvet, ihlas, ihsan, sabır, şükür, teslîmiyet ve tevekkül ölçütlerine riâyette görmektedir. Seküler kimlikten kurtulmaya, çıkar ilişkilerinden uzak durmaya, ihtiras putunu kırmaya, menfaat avcılığından sıyrılmaya, fırsatçılıktan kaçınmaya, hakkımız olmayana el uzatmaktan kaçınmaya, mala ve mülke bel bağlamaktan sıyrılmaya, nefsin isteklerini terk etmeye, şeytanın tuzaklarından kurtulmaya davet etmektedir. Sosyal adâletin ancak Allah'ın buyruklarına uymak, Allah'a tam bir teslimiyetle bağlanmak, Allah'ın rızâsını kazanmak sûretiyle gerçekleşeceğini ifade etmektedir. Bu ölçülerden uzak kalanların yol açtığı toplumsal felâketlerden Yûnus Emre şu şekilde bahsetmektedir:

İşidün iy ulular âhir zaman olısar
Sag müsülmân seyrekdür ol da gümân olısar

Dânişmend okur dutmaz dervîş yolın gözetmez
Bu halk ögüt işitmez ne sarp zamân olısar

Gitdi begler mürveti binmişler birer atı
Yidügi yohsul eti içdügi kan olısar

Ya'ni er gelmiş erden elini çekmiş şerden
Deccâl kopısar yirden âhir zamân olısar

Aceb mahlûk irişdi göz yumuban dürişdi
Helâl harâm karışdı assı-ziyân olısar

Birbirne yavuz sanur itdügin kala sanur
Yarın mahşer gününde işi beyân olısar

İy Yûnus imdi senün 'ışkıla geçsün günün
Sevdügün kişi senün cânuna cân olısar.

Yûnus Emre dervişliği toplumdan kaçışta değil halk içinde Hak ile beraber olmakta görmektedir. Riyâzet ve uzlet hayatını yaşam felsefesi değil yaşama hazırlık eğitimi olarak görmektedir. Toplumun dertleriyle dertlenen Yûnus Emre, ağlayıp inleyenlerin acısına ortak olmuş, acılarını dindirmiş, dertlerine derman olmuş, beklentilerine cevap vermiştir. Yeri geldiğinde gördüğü yaraya neşter olmuş, gördüğü aksaklıkları şiirlerinde dile getirmiş ve doğru yolu göstermeye çalışmıştır. Yûnus Emre şiirlerinde bir yandan toplumsal âhengin sağlanmasına ve ahlâkî yükümlülüklerin yerine getirilmesine gayret gösterirken, bir yandan da yaşadığı dönemin atmosferini betimlemesine, toplum kesimlerinin uygulamalarına ayna tutmaya, halkın nelere meylettiklerini ve ne tür yollara saptıklarını göstermeye çalışmıştır.

> "Toplumun gücünü ahlâkî ilkelerden, ahlâkî ölçütlerin sağlıklı zeminini de dinden alması gerekir. Ahlâkî güzellikler inanç ve ibâdet hayatımızın meyveleridir.

Öyle ki yukarıda alıntıladığımız beyitlerde Yûnus Emre, zamanının âhir zaman olduğunu, bu nedenle Müslümanların azaldığını, seyrek Müslüman kaldığını, hatta bunların Müslümanlığının da kuşkulu olduğunu bildirmektedir. Bilginlerin okuduklarıyla amel etmediklerini, dervişlerin ise dervişlik yolu ile alâkalarının bulunmadığını, halkın ise sanki sağır gibi öğüt işitmediğini belirterek yakınmaktadır.

Zengin ve beylerin cömertlik ve mürüvvetinin kaybolduğunu, aksine yönetimi elinde bulunduranların halkı sömürdüklerini, sanki yoksulların etlerini yediklerini anlatmaktadır. İnsanların artık çok cimrileştiğinden yakınan Yûnus Emre, cimriliği sosyal çöküşün sebebi olarak görmektedir. İnsanlığın cimrilikte ileri gidişini Allah yoluna bir yufka dahi vermeye kıymayışlarıyla ifade etmektedir. Şöyle ki:

Bir niçe kişilerün gaflet gözün baglamış
Hak yolına dirisen bir yufkaya kıyamaz.

Yûnus Emre'nin en önemli özelliği haksızlık karşısında susmayışıdır. Tahakküm ve zorbalıkla servet üstüne servet yığanlardan, halkın malını gasp edenlerden, zengini daha zengin yoksulu daha yoksul kılan sistemden, haksız kazanç sağlayan kesimlerden her zaman rahatsız olmuştur. Nefsinin esiri olanlardan, ihtiraslarının kurbanı haline gelenlerden, menfaat ve çıkar ilişkisine girenlerden, merhametten nasîbi olmayan zâlimlerden aslâ hoşlanmamaktadır. Adâleti göz ardı edenlerin, hak ve hukuku tanımayanların, zorbalığı şiâr edinenlerin karşısına çıkmıştır. Avazının çıktığı kadar haksızlıklara karşı çıkarken zâlimlere ölüm gerçeğini hatırlatır, taşlaşmış kalplere insaf ölçülerini hatırlatır, suyun damlalarındaki süreklilikle taşın oyulması gibi ısrarlı ve yerinde hatırlatmalarla herkesin hışmından korktuğu zâlim beyleri iknâ ve teskîn edip yola ve hizâya gelmelerini sağlamıştır. Haksızlıklar karşısında susmayıp haykırışa bürünen Yûnus Emre, dilinin döndüğünce uyarılarını yapar, insanları sömüren zihniyeti halka tanıtır ve onları düşünmeye dâvet eder. Korkunun ecele faydasının olmayacağı bilincinde hareket eden Yûnus Emre, zâlimlerden korkup kaçmaz, zâlimlerin üzerine yürüyen bahâdır kesilmektedir. Zillet içinde yaşayarak, boyun bükerek ve dalkavukluk yaparak ölmektense, usulünce zâlimin karşısına dikilerek mücâdele etmeyi ve şerefle ölmeyi teşvik eder.

On iki bin hadîsi cem' eyledi Mustafâ
Anı işitdün meger şerh ile söz satarsın

Kılursın riyâ namâz yazugun çok hayrun az
Dinle neye varur söz Cehennem'de yatarsın

Halka fetvâ virürsin yâ sen niçün dutmazsın
'İlmün var 'amelün yok hâ günâha batarsın.

dizeleriyle Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in on iki bin hadisini toplayıp bunları dikkate almayan zamane Müslümanlarından şikâyetçidir. Helal ve harama dikkat etmeyen, Kur'ân'ı okuduğu hâlde ondan hiçbir şey anlamayanların çoğaldığını; baba ile evlat, hoca ile talebe arasında saygının azaldığını, Peygamber hadislerinin tutulmadığını ve kendilerini peygamber makamında gören zamâne hocalarının halkın başına belâ olduklarını dile getirmektedir. Yûnus Emre, zilletten kurtulmanın tek çaresinin Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in davetine icabet olduğunu söylemektedir.

Dipnot

* *Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.*

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Adalet

Devletin mülküdür temeli harcı
Huzur icre kılar yurdu Adalet
 Merhamet kalesi vicdandır burcu
Yürütür koyunla kurdu Adalet

Ömerül Faruk'ta inkişaf etti
Mazlumun carına car olup yetti
Fatih sultan Mehmet kadıya gitti
Padişaha sual sordu Adalet

Kılıç gibi keskin verdiği karar
Kimseler kimseye veremez zarar
Hükmünde ilahi doğruluk arar
Şeriatın izin sürdü Adalet

Mahşerde kurulur ahiri zaman
Bırakmaz ne şek ne şüphe güman
Gönüllerde sürur yürekte iman
Kisra'nın sarayına girdi Adalet

Hak hukuk eşitlik budur töresi
Her yerde aynıdır olmaz yöresi
Zalimin zulmünden kanar yarası
Kırılmış kalpleri sardı Adalet

Neylersin olmasa taç ile tahtı
Kapanır kör kütük insanın bahtı
Kim alır mazlumun gözyaşı ahtı
Zulmedene ceza verdi Adalet

Devlette merhamet millette izan
Bir çıban başıdır dirliği bozan
İlhamı kur'andır hak ile düzen
Ondandır zirveye erdi Adalet

Ramazan PAMUK

Erol AFŞİN

Herkes İçin Adalet

"Adaletin tesis edildiği yerlerde neresi olursa olsun bir huzur olacaktır, güven olacaktır. Aksi takdirde insanların birbirine güvenmediği ve sürekli şüpheci yaklaşımların sergilendiği bir alana dönüşecektir ki bu da insanı yoran bir mesele halini alır."

Yaşadığımız dünya üzerinde bir ahengin olduğuna inanırız. Bu ahengin bir yaratıcı tarafından meydana getirildiğine inanırız. Müslümanlar olarak Allah'a inanır ve inandığımız dinin en önemli özelliğinden biri adalet vurgusudur. Elbette adalet kavramı çok geniş bir yelpazeye yayılmış durumda ve herkes adaleti kendine göre yorumlamış durumdadır.

Başkasının hakkına girmemek üzerine Kur'an-ı Kerim'de birçok ayet olmasına rağmen inanan insanlar olarak bunları görmezden geliyor muyuz diye düşünmek lazım. Her şeyi dört dörtlük yapabiliyor muyuz? Hayır. Ama en azından elimizden geldiğince yapmak için uğraşıyoruz. Bugün çeşitli vesilelerle ve bazı yerlerde adaletsizliklerle karşılaşıyoruz. Gelir adaletsizliği, hak kaybı, markette bile sıra beklerken bir başkasının sıramızı alma adaletsizliğine kadar ciddi ve basit gibi görünen şekillerde adaletsizliğe maruz kalıyoruz. Basit bir işimizi yaptırmak isterken araya birilerini bulma derdine düşünüyoruz. Sistemin bu şekilde devam etmesi ise ciddi sıkıntıları beraberinde getirir. Şöyle ki insanlar artık bir yerde tanıdığınız, dayınız yoksa hiçbir işinin görülmeyeceğini düşünür. İşte bu düşünce bir ağacı devirir. Bu algının kırılması ise insanların işini düzgün bir şekilde yaparak herkese eşit bir şekilde hizmet ya da üretimi götürmesiyle mümkündür. Adalet kıldan ince kılıçtan keskindir. Öyle ağızda sakız edilecek cinsten bir kelime değildir.

Zaman zaman çok basit şeyler için bazı talepte bulunduğum oluyor. Vatandaş olarak, bir okur olarak veyahut yazan bir birey olarak bazı taleplerim oluyor. Normalde yerine getirilmesinde hiçbir engel yokken, yine birilerinin keyfine mahzar olduğundan(!) nedense ricamız reddediliyor. Sonra birilerini bulunca o olmayan işimiz oluveriyor! Madem olabiliyordu neden bu kadar insanlar uğraştırılır ve deyim yerindeyse bıktırılır? Sonra toplumda tahammülsüz bir hâle gelmemizden dert yanarız. Böyle zaman zaman çeşitli adaletsizliklere maruz kalınca insan ister istemez düşünüyor: "Ya benim adalet anlayışımda bir sıkıntı var ya da bu insanlar adaletin ne olduğundan bihaber!"

> "Trafikte makas atan bireyler hem kendi hayatlarını hem de başkalarının hayatını tehlikeye koyuyorlar. Yine bunun bir hak gaspı olduğunu görmek istemiyorlar."

Adalet ona farklı şuna farklı işlemez, böyle olursa adalet değil başka bir şey olur: "Adamına göre muamele..." şeklini alır. Benim burada anlattıklarım herkesi ilgilendiren konular tüm insanların yaptığı ya da göremediği hatalardan bazıları. Belki de zaman zaman kendimizin de yanılgıya düşerek yaptığımız hatalardan biri. Adaletin tesis edildiği yerlerde neresi olursa olsun bir huzur olacaktır, güven olacaktır. Aksi takdirde insanların birbirine güvenmediği ve sürekli şüpheci yaklaşımların sergilendiği bir alana dönüşecektir ki bu da insanı yoran bir mesele halini alır. Kendimiz için istediğimizi komşumuz, çevremiz için de istemedikçe tam olarak adaleti sağlamış olamayız. Aslında ölçü belli, kendimize neyi doğru istiyorsak herkes için bu doğruyu istemek gerekiyor. Allah, bizi adalet üzere yürüyenlerden eylesin. Bir ara bir yazıda okumuştum, trafikte şerit değiştirmek bile başkasının hakkına girmektir. Doğru, ardımıza bakmadan birden şerit değiştirmek başkasının hakkına girmektir. O kişinin ani manevramızla panik olmasına sebep olmuşsak hakkına girmişizdir. Bunun gibi basit örnekleri de çoğaltmak mümkün. Trafikte makas atan bireyler hem kendi hayatlarını hem de başkalarının hayatını tehlikeye koyuyorlar. Yine bunun bir hak gaspı olduğunu görmek istemiyorlar. Kendimize yapıldığında sinirleniyorsak başkasına da bu tavırları sergilemeyeceğiz.

Ziyâretçilerin Dilinden
Hulûsi Efendi (k.s.)'nin Gönül Eğitimi

"Tasavvufî eğitim, büyük oranda mürid ile mürşid arasındaki birlikteliğe dayanır. Tıpkı Hz. Peygamber (s.a.v.) ile ashabı arasında olduğu gibi mürşid genel anlamda İslâm'ın özelde ise tasavvufun prensiplerini müridlerine örnek olmak suretiyle aktarır."

Darende'de tasavvufî irşad hizmetlerini güzel bir biçimde yürüten Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, dergâh kültürünü canlı olarak yaşattığı hanesinde tasavvuf eğitimini gönüllere nakşederek dinî ve içtimaî faaliyetlerini sürdüren bir gönül terbiyecisidir. Anadolu'nun İslâmlaşmasında ve Türkleşmesinde önemli rol oynayan Taceddini-Velî ve Şeyh Hamîd-i Velî Zaviyelerinin esas öğretisi olan insana hizmeti gaye edinmiştir. Yüzyıllardır burada dergâh olduğundan, tasavvufî hayat ile teorik ve pratik olarak dinî eğitim yapıldığı gibi, ziyaretçilere fi sebilillah konaklama ve ücretsiz beslenme hizmeti de yapılmaktadır. Günümüzde H. Hamideddin Ateş Efendi'nin riyasetindeki bu kapıya kim gelirse gelsin büyüklerin misafiri kabul edilip, din, dil ve ırk ayrımı yapılmadığından "gönül mektebi" ve "sevgi ocağı" olarak herkese açıktır. Zira bu zaviyede "Yaratılanı severiz, Yaratan'dan ötürü." düsturu ile sevgi ve misafire hizmet esas alınmaktadır. Dolayısıyla bu zaviyede yapılan tasavvufî eğitim ve sohbetlerle ilâhî aşk gönüllere nakşedilmekte, ilim ve kültür ile cehalet yok edilmekte, zikir meclisleri ile edep ve erkân öğretilmekte, sosyal yardımlaşma ve dayanışma sağlanmaktadır. Gariplerin barınağı ve yemeklerin kendilerine ikram edilmesi, buraya gelenlere sanat ve zanaatın öğretilmesi ile buralar maddî ve manevî tedavi merkezi sayılmaktadır. Kaynak olarak Kur'an ve sünnete dayanan tasavvuf eğitim kurumlarında "mürşid, şeyh, pir, efendi" ünvanlı seçkin ve kâmil bir mürebbinin rehberliğinde manevî ilimlerin öğretimi yapılmaktadır.

Tasavvufî eğitim, büyük oranda mürid ile mürşid arasındaki birlikteliğe dayanır. Tıpkı Hz. Peygamber (s.a.v.) ile ashabı arasında olduğu gibi mürşid genel anlamda İslâm'ın özelde ise tasavvufun prensiplerini müridlerine örnek olmak suretiyle aktarır. Bu eğitim metodu tasavvufta sohbet olarak adlandırılır. Mürşid, müridlerine bir taraftan sözlü olarak diğer taraftan da bizzat uygulamalı olarak temel ilke ve esasların hayata nasıl aktarılabileceğini

> "Sevgi ve merhamet merkezli bir eğitim, özgüvenin sağlanması bireylerin kabiliyetlerinin ortaya çıkarılması ve din eğitiminin hedeflerinden biri olan ferdî ve toplumsal barış ve huzurun sağlanmasına katkı sağlayacaktır."

göstermektedir. Bunun karşısında mürid ise birtakım kurallara ve edeplere riayet etmekle yükümlüdür. Bunun için tasavvuf kaynaklarında mürşidde bulunması gereken nitelikler ve bunun yanında müridin şeyhine karşı riayet etmesi gereken edepler ayrıntılı şekilde ele alınmış, böylece sağlam bir mürid-mürşid ilişkisinin temelleri atılmıştır.[1] Bir mürşidin etrafını nasıl mamur ettiğini ziyaretçilerin kaleminden okuyalım:

“Merhumun emanetinin ehil ellerde devam ettiğini görmek bizi son derece memnun etmiştir. Tarihî bir geleneğin ve insanlığa ışık tutan tekkelerin irşadına insanoğlu her zaman muhtaçtır. “

Bismillahirrahmanirrahim

Ulu bir dergâhta huzura geldik. Ruhaniyetinden istiabımız nispetinde istifade etme niyazı içindeyiz. Gönülle ilmin iç içe girdiği bu odada aylarca kalmak gerekir ki, sırrına erişilmeğe çalışılabilsin. Daha önce Darende’yi dolaştık ve bir mürşidin çevresini maddî manevî nasıl ışıklandırıp mamur edebileceğini gözlerimizle gördük. Huzurunda tazimle eğiliyoruz. Cenab-ı Hakk’a şefaatlerine nail eylesin. Es-selamü aleyküm ve rahmetullah ve berakatüh.

25 Mayıs 1991

Prof. Dr. Sebahattin Zaim”

Bismillahirrahmanirrahim

‘Salih kulların anılmasında Allahu Teâlâ’nın rahmeti iner.’ diye buyuran Rasûlü Edibin sözünün masadaki olan Efendi Hazretleri’ni ancak bugün burada ziyareti Cenab-ı Hakk nasip etti.

Sene-i devriye münasebetiyle İstanbul’dan seçkin bir heyetle bu mübarek mekânda bulunuyoruz.

Sağlığındakinden farksız bir huzurda bulunuyoruz.

Merhumun emanetinin ehil ellerde devam ettiğini görmek bizi son derece memnun etmiştir. Tarihî bir geleneğin ve insanlığa ışık tutan tekkelerin irşadına insanoğlu her zaman muhtaçtır. Allah’ın vasi rahmetini dilerken cennette hep beraber bulunma duası her zaman ümidimizdir.

25.05.1991

Muhiplerinden Selahattin Kaya

İstanbul Müftüsü”

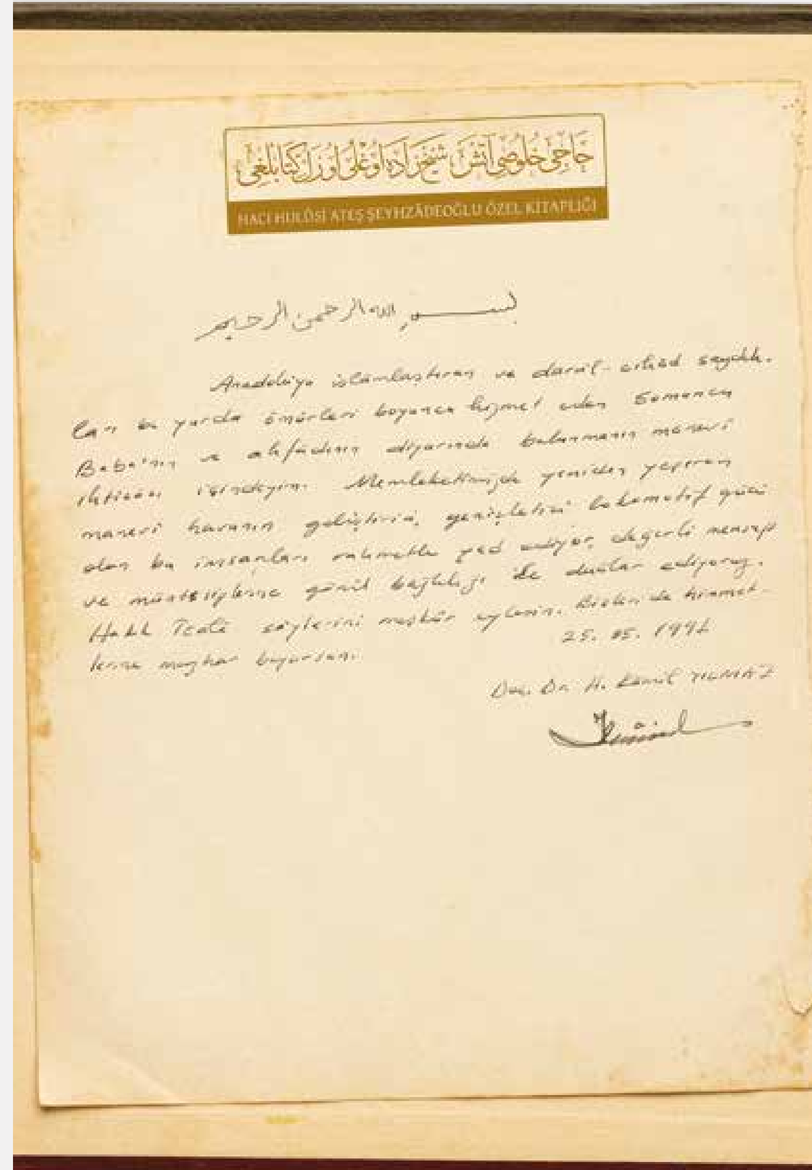
Eğitimde gönül faktörü, bireyin şahsiyet yapılanmasında ve toplumun içindeki birlik ve dirlik bağlarının gelişmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Sevgi ve merhamet merkezli bir eğitim, özgüvenin sağlanması bireylerin kabiliyetlerinin ortaya çıkarılması ve din eğitiminin hedeflerinden biri olan ferdî ve toplumsal barış ve huzurun sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Eğitim işinin iki önemli unsuru

vardır; eğitilen ve eğiten. Eğitimin olabilmesi için öğrencide uygun bir tabiat, akıl, yetenek ve öğrenme ihtiyacı bulunmalıdır. Eğitimdeki şartlardan biri verilen görevlerin harfiyen yerine getirilmesidir. Tasavvuf eğitiminin birinci şartı da, mürşide teslimiyettir. Çünkü mürşit, öğrencilerinin özelliklerini çok iyi tanıyarak onlara uygun eğitim metotlarını uygular. Modern eğitim anlayışında da bireysel farklılıklar, yetenekler ve ilgiler dikkate alınarak eğitimden beklenen verimin daha üst seviyede olması hedeflenmektedir. Mürşidler bu anlamda insanı/ öğrencisini /müridini yakından tanıma konusunda çok başarılı eğitmenlerdir. Mürşidin verdiği dersler hem genele aynı, hem kişiye özel farklı olabilmektedir. Mürşidlerin yaptıkları eğitim iki türlüdür. Birincisi herkese açık olarak yaptıkları sohbet tarzında kendini gösterir. Bu tür sohbetlerle mürşidler toplumun dinî ve ahlakî yönden eğitilmesine gayret sarfederler. Ehliyetli mürşidlerin yaptıkları sohbetler hem daha çok kimse tarafından takip edilmekte hem de daha etkili olmaktadır. İlmi, irfanı ve manevî otoritesiyle tanınmış mürşidler, toplumda genellikle ehli tarik olmasın veya olmasın herkes tarafından sevilip sayılmakta, bu yüzden toplum üzerinde derûnî ve manevî bir otorite kurarak onların eğitimi ve irşâdı konusunda müsbet tesirler icra etmektedir. İkincisi tarikat içi bir eğitim olarak şeyh-mürid ilişkisi üzerine kurulu, gönüllü bir bağlanma ile başlayan eğitim sürecidir.[2] Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri'nin gönüller inşasını ziyaretçiler şu satırlara dile getirmiştir:

Bismillahirrahmanirrahim

Anadolu'yu İslamlaştıran ve daru'l-cihad saydıkları bu yurda ömürleri boyunca hizmet eden Somuncu Baba'nın ve ahfadının diyârında bulunmanın manevî ihtizâzı içindeyim. Memleketimizde yeniden yeşeren manevî havanın geliştirici, genişletici lokomotif gücü olan bu insanları rahmetle yâd ediyor, değerle mensup ve müntesiplerine gönül bağlılığı il dualar ediyoruz. Hakk Teâlâ sa'ylerini meşkûr

“Tasavvufî eğitimde mürşid, müridinin her hâli ile yakından ilgilenen, onları yakından tanıyan, hâlleriyle hâllenen, sıkıntılarını gideren ve hatta hareketlerinden gönüllerindekini anlayacak ferasete sahip olan kimsedir.”

حاجی خلوصی آتش شیخزاده اوغلی اوزل کتابلغی
HACI HULÛSİ ATEŞ ŞEYHZÂDEOĞLU ÖZEL KİTAPLIĞI

بسم الله الرحمن الرحيم

Anadolu'yu islamlaştıran ve daru'l-cihad saydık-
ları bu yurda ömürleri boyunca hizmet eden Somuncu
Baba'nın ve ahfadının diyarında bulunmanın manevi
ihtizazı içindeyim. Memleketimizde yeniden yeşeren
manevi havanın geliştirici, genişletici lokomotif gücü
olan bu insanları rahmetle yad ediyor, değerli mensup
ve müntesiplerine gönül bağlılığı ile dualar ediyoruz.
Hakk Teala sa'ylerini meşkur eylesin. Bizleri de himmet-
lerine mazhar buyursun. 25.05.1991

Doç. Dr. H. Kamil YILMAZ

eylesin. Bizleri de himmetlerine mazhar buyursun.

25.05.1991

Doç. Dr. H. Kamil Yılmaz”

“25.05.1991, Cumartesi, 18.55

Yüce Yaradan bu ilim, irfan ve gönül dergâhını ziyareti nasip eyledi. Asıl nasibimiz bir defa dahi olsa ol mübarek kişiyi görmek, sohbetinde bulunabilmek oldu. Aziz kardeşlerim Sami Erdem ve Ali Coşkun Beyefendiler buna zahiri sebep oldular. Allah onlardan razı olsun.

Gönlünü Allah (c.c.)'a tam dönmüş muhlisler bu aynadan başkalarını da aydınlatıyorlar. O mübarek kişi de kalpleri aydınlattı. Dîvânı o pınarın suyunu hâlâ taşıyor. Vakfın kurulması ve faaliyetleri hepimizin muhtaç olduğumuz nurlardan feyizlenmemiz için mübarek bir hizmettir. Sebep olanlardan ve gayret sahiplerinden Allah (c.c.) razı olsun.

> "Tasavvuf, bir ilim olduğu kadar aynı zamanda bir hâl ve eğitim işidir. Bu sebeple gerek ferdî gerekse toplumsal hayatta derin izler bırakan önemli müesseseler kurmuştur."

Ruhu cennete olsun. Rahmet-i ilahi daima üzerinde olsun.

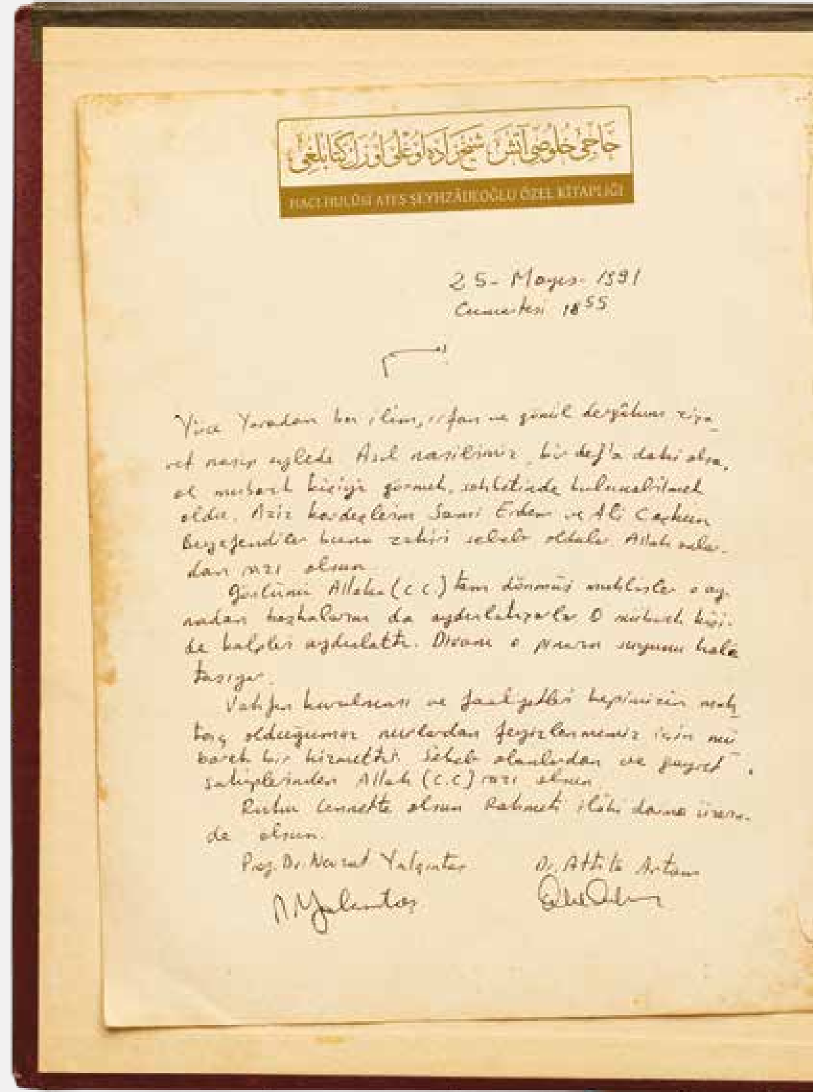
Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş-Dr. Atilla Artam"

Tasavvufî eğitimde mürşid, müridinin her hâli ile yakından ilgilenen, onları yakından tanıyan, hâlleriyle hâllenen, sıkıntılarını gideren ve hatta hareketlerinden gönüllerindekini anlayacak ferasete sahip olan kimsedir. Bunun için ehlullaha kalplerdeki sırları araştıran anlamında cevâsîsü'l-kulûb adı verilmiştir. Mevlâna Hâlid el-Bağdâdî (k.s.) bunu şöyle ifade etmektedir: "Ehlullah, cevâsîs-i kulûbdurlar ve Hak Teâlâ onları müridin ef'âli ve havâtırına muttalî eyler. Gerçi müride izharları nadir olur ama ef'âl-i mürid onlara hafî değildir." Burada mürşidin kalplerdekilere vakıf olması (firâset), mutasavvıfların özellikle üzerinde durdukları şekliyle olağanüstü bir hadise mahiyetinde Allahu Teâlâ'nın ihsanı ile gerçekleşebileceği

gibi, mürşidin kişisel bilgi ve tecrübesi neticesinde çok yakından tanıdığı müridi hakkında yapacağı tahmin ve yorumları ile de mümkün olabilecektir.[3]

Tasavvuf, bir ilim olduğu kadar aynı zamanda bir hâl ve eğitim işidir. Bu sebeple gerek ferdî gerekse toplumsal hayatta derin izler bırakan önemli müesseseler kurmuştur. Bunlardan biri de, hedefi insan rûhunu terbiye etmek ve insanı dış dünyanın tesirlerinden kurtarıp iç âlemine yönlendirerek içindeki mutlak hakikate ulaştırmak olan tarikatlardır. Tarikatların gayesi, nefsi kötü sıfatlarından temizleyerek rûhu insan vücûdunda hâkim kılmaktır. Bu gayenin gerçekleşmesi için birtakım usûl ve esaslar geliştirilmiştir. Osmanlı'da yüzyıllardır eğitimin hedeflerinden biri olan birlikte yaşama kültürünün gelişip yaygınlaştırılmasında tasavvufî düşüncenin rolünün büyük olduğunu görmekteyiz. Osmanlı devletinde tekke ve medrese birbirini tamamlayan iki kurum olmuştur. Mutasavvıflarla ilmiye mensupları arasındaki ilişkiler zâhir bâtın dengesinin kurulmasına katkı sağlamıştır. Tasavvufun sosyal müesseseleri olan tekkeler ve eğitim kurumu sayılan tarikatlara toplumun her zaman ilgisi fazla olmuştur. Tekkeler tarih boyunca toplumda birçok boşluğu doldurabilecek önemli fonksiyonlar icra etmişlerdir. "Tekkeler vasıtasıyla tasavvuf, halka gerekli dini terbiyeyi veriyordu. Gayesi kalbi kibir, kin, haset, yalan, riya, dedikodu ve çeşitli bayağı hırslardan temizleyerek ona hayır, Hakk'a ve Hakk'ın kullarına hizmet iştiyakı, menfaatlerden arınma, merhamet ve adalet sevgisi, derece derece aşk halinde varlıklara hürmet duyguları doldurmaktır." Dolayısıyla tarih boyunca medreseler ilim, tekkeler ise muhabbeti vermeyi başarmışlardır.[4]

حاجی خلوصی آتش شیخزاده اوغلی اوزل کتابلغی
HACI HULÛSİ ATEŞ ŞEYHZÂDEOĞLU ÖZEL KİTAPLIĞI

25-Mayıs-1991
Cumartesi 18⁵⁵

Yüce Yaradan bize ilim, irfan ve gönül dergâhının ziyaretini nasip eyledi. Asıl nasibimiz, bir defa dahi olsa, o mübarek kişiyi görmek, sohbetinde bulunabilmek oldu. Aziz kardeşlerim Sami Erdem ve Ali Coşkun Beyefendiler bunun zahiri sebebi oldular. Allah onlardan razı olsun.

Gönlünü Allah'a (c.c.) tam dönmüş muhlisler o aydınlık kazalarını da aydınlatırlar. O mübarek kişide kalpleri aydınlattı. Divanı o nuranî suyunu hala taşıyor.

Vakfın kurulması ve faaliyetleri hepimizin muhtaç olduğumuz nurlardan feyizlenmemiz için mübarek bir hizmettir. Sebeb olanlardan ve gayret sahiplerinden Allah (c.c.) razı olsun.

Ruhu cennette olsun. Rahmet-i İlahi daima üzerinde olsun.

Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş   Dr. Attila Artam

Dipnot

1. Mahmud Esad Erkaya, Hâlidiyye Tasavvuf Geleneğinde Mürid-Mürşid İlişkileri, e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, Kasım-2017 Cilt:9 Sayı:2 (18)/November-2017 Volume:9 Issue:2 (18) Sayfa:839-861, s.839.
2. Osman Türer, "Bir Eğitim Müessesesi Olarak Tasavvuf", İslâm'da Aile ve Çocuk Terbiyesi (I), Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi, İSAV, Edtr. Prof Dr. İbrahim Canan, 2005, s. 288; Ayrıca bkz. İhsan Kara, "Din Eğitimi, Din Hizmetleri ve Tasavvuf", Diyanet İlmi Dergi, cilt: XLII, sayı: 2, Ankara, 2006, s. 116-117.
3. Erkaya, a.g.m, s. 847.
4. Vahit Göktaş, Tasavvufi Terbiye'nin Günümüz Din Eğitim-Öğretimine Sunabileceği İmkânlar, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 52:2(2011), ss. 137-155, s.146-147.

Enbiya YILDIRIM*

Adâlet Gününe Hazırlık

"Bizim en büyük yanılgımız, Allah'ın sonsuz merhametini yanlış yorumlamamızdır. Allahu Teâlâ elbette merhametlidir, ancak bu, hak edenleredir, merhamet edilmek için çabalayanlar içindir."

İnsan nihâyetinde kendisine takdir edilmiş olan ömrü bir şekilde tamamlayıp ebedî âleme intikal ediyor. Zira Allah bugüne kadar hiç kimseye dünyada ebedî yaşama imkânı vermedi. Bundan sonra da vermeyecek. Nitekim bir âyette Hz. Peygamber (s.a.v.)'e hitâben şöyle buyurmaktadır: *"Biz, senden önce de hiçbir beşere ebedîlik vermedik. Şimdi sen ölürsen, sanki onlar ebedî mi kalacaklar?"*[1] Dolayısıyla, herkes kendisine sunulan yaşamı öyle veya böyle tamamladıktan sonra Allah'ın huzuruna varacak. Allah'ın takdir etmiş olduğu ömür bir noktada sonlanacak. Her birimiz ölüm gerçeğiyle sonunda yüzleşecek. Dünyaya gelmek elimizde olmadığı gibi, gidişimiz de olmayacak. Dünyada kalmak için dirensek de fayda etmeyecek.

Hiç kimsenin yakasında tam olarak ne zaman vefât edeceği yazılı değil ki, arada bir ne kadar ömrü kaldığına baksın da kendisini düzeltsin. Ölüm, bazen yakında geleceğini haber verircesine amansız bir hastalıktan sonra insanı yakalar. Bazen de birden dünyadan koparıverir. Bir bakmışsınız ki, çok kısa bir süre önce beraber olduğunuz ve çok sağlam gördüğünüz arkadaşınızın vefât haberini almışsınız. Sözün özü, insan ölümle her an yüz yüze. Veysel Karanî insanın bu duruma tedârikli olmasını ve âhiret sermayesini hazırlamasını tavsiye ederken, "Ölümü yattığında yastığının altında, kalktığında da karşında bil." demiştir.

Mâkul düşünen bir insana, "Geçici olan bu dünya hayatını mı yoksa ebedî âhiret yurdunu mu tercih edersin?" diye sorulacak olsa, tercihini mutlak surette âhiretten yana kullanır. Bu sefer de, "Mâdem doğru düşünerek tercihini âhiretten yana kullanıyorsun, o zaman orası için hazırlık yapman gerekir." denir. Zaten Allah ve Rasûl'ünün bizlerden istediği de budur yani âhiret sermayemizi olabildiğince artırmak. Bu sebeple, nasıl ki yolculuğa çıkan insan hazırlık yapıp valizine ihtiyacı olan eşyaları koyar ve gittiği yerde sıkıntı çekmemek isterse, ebedî âhiret yolculuğuna çıkan insan da öteki âlemde

> "Allah'ın mes'ul tuttuğu bu sorumlulukları yerine getirmeyen kimsenin Allah katında iyi bir insan olarak kabul edilmesi mümkün olamaz."

ihtiyacı olan şeyleri yanına almak durumundadır.

Kulun hazırlığını yapmış kabul edilmesi iki görevi yerine getirmesine bağlıdır. Bunlara dikkat edilmediğinde, dünyada hayırlı bir ömür sürerek Allah'ın huzuruna vardığından söz edilemez. Ayrıca bu iki husus birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Birini tam yapıp diğerini ihmal eden kulluk görevini hakkıyla ifa etmiş olmaz.

İlk Sorumluluk

İnsanın birinci sorumluluğu, kendisini yaratıp dünyaya getiren ve bir imtihana tâbi tutan yaratıcısına karşıdır. Gerek Kur'an ve gerekse hadisler insanın dünyada niçin var olduğunu çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Öncelikli istenen, Allah'ı Rab olarak kabul etmesi, Hz. Muhammed (s.a.v.)'e O'nun elçisi olarak iman etmesidir. Bunun ardından ibâdetler gelir. Namazları aksatmadan kılmak, oruç tutmak, imkân varsa hacca gitmek, zekât vermek gibi bazı ibâdetleri yerine getirmekle yükümlüdür. Dolayısıyla Allah katında iyi bir insan olabilmek için bu sorumlulukların yerine getirilmesi şarttır. Bizleri yaratan, yerine getirilmesi gereken ödevler olarak bunları bizlerden istemektedir. Allah'ın mes'ul tuttuğu bu sorumlulukları yerine getirmeyen kimsenin Allah katında iyi bir insan olarak kabul edilmesi mümkün olamaz. Allah ondan namaz kılmasını isterken, zekâtını vermesini emrederken, o bunları çeşitli bahânelerle yerine getirmez, ondan sonra da Allah'ın kendisini iyi bir kul olarak kabul etmesini ve cennetine koymasını beklerse, bu anlamsız bir beklenti olur.

> "Nasıl ki yolculuğa çıkan insan hazırlık yapıp valizine ihtiyacı olan eşyaları koyar ve gittiği yerde sıkıntı çekmemek isterse, ebedî âhiret yolculuğuna çıkan insan da öteki âlemde ihtiyacı olan şeyleri yanına almak durumundadır."

Bizler sorumluluk yüklediğimiz insanlar görevlerini hakkıyla yapmadığında, ihmal ettiğinde veya istemeyerek yerine getirdiğinde nasıl rahatsız oluyor ve onları ödüllendirmiyorsak, rabbimizden de farklı bir muâmele beklemememiz gerekir. Bizim en büyük yanılgımız, Allah'ın sonsuz merhametini yanlış yorumlamamızdır. Allahu Teâlâ elbette merhametlidir, ancak bu, hak edenleredir, merhamet edilmek için çabalayanlar içindir. Hem Allah'ın buyruklarını hayatınıza hâkim kılmayacaksınız ve onu olabildiğince

yaşamınızdan dışlayacaksınız, hem de O'ndan âhirette iyi muâmele etmesini bekleyeceksiniz! Bu hayal bile edilemeyecek bir şeydir. Oysa Allah, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in buyurduğu gibi, bizim O'na bir karış yaklaşmamızı beklemektedir. Biz bir karış yaklaşırsak, o bir kulaç yaklaşacaktır.[2] Yeter ki bir çaba içerisinde olalım.

İkinci Sorumluluk

İnsanın doğrudan Allah'a karşı olan sorumluluğu yanında bir mes'uliyeti daha vardır. O da çevresindekilere karşı olan görevleridir. Buna başta ailesi olmak üzere akrabâsı, arkadaş çevresi ve yapıp ettiklerinden etkilenen herkes girer. Daha özet bir ifadeyle söyleyecek olursak, kulluğun ikinci şartı kulları memnun edebilmektir.

İnsan bir aile reisi olarak, imkânlar ölçüsünce ailesini geçindirmek için elinden gelen çabayı sarf etmiyor, çocuklarına ve eşine karşı şefkat göstermiyor, dışarıda başkalarıyla olmayı ailesine tercih ediyor, yuvasına sevgiden çok korku salıyorsa; bu insanın ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirdiğinden söz edilemez. Kezâ çocuklarla ilgilenmek ve evin içindeki bütün yükü sırtlanmak durumunda olan eş, hâline şükretmiyor, hayat arkadaşının imkânlarını göz önünde bulundurmadan onu maddî sıkıntılar içine sokuyor ve evde huzursuzluk çıkarıyorsa, o da sorumluluklarını hakkıyla yerine getirmiyor demektir.

Mü'minin sorumlulukları elbette sadece ailesiyle sınırlı değil. Apartmandan çıktığında komşuları "İyi ki böyle bir insanla komşuluk yapıyoruz." demiyorsa, iş yerindekiler onunla bir arada çalışmaktan haz almıyorsa, karşısındakinin kalbini kırıyorsa, ağzından ne tür ifadeler döküldüğüne dikkat etmiyorsa, çevresine karşı sorumluluğunda za'fiyet var demektir.

Hâlbuki önemli olan, cenâze namazımızı kılmaya gelen insanlar, imam "Nasıl bilirdiniz?" diye sorduğunda, kalpleri ile dilleri tam bir uyum içerisinde "İyi bilirdik!" diyebilmeleridir. Vefâtımızın, insanların bizden kurtuluşu olmamasıdır. Dikkat edilirse, gerek Kur'an ve gerekse Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ibâdetler kadar üzerinde önemle durduğu husus, insanlar arası ilişkilerdir. İnsanın dürüst olmasını, yalan konuşmamasını, kalp kırmamasını, kusur

araştırmamasını, güzel kelam etmesini, laf taşımamasını, kendisine çeki düzen vermesini isterler.

İslâm'ın Buyrukları Arasında Ayırım Gözetmemek

Demek oluyor ki, Allah katında iyi bir kul olabilmek görevlerin sadece bir kısmını yerine getirmekle gerçekleşmiyor. Bakınız, Allah kitabında hem namaz kılmayı hem de gıybet etmemeyi emrediyor. Biz şimdi namaz ibâdetine önem verirken Allah'ın diğer emrini ihmal edemeyiz. Sonuçta her ikisi de aynı kitap içerisinde yer almaktadır. İkisi de Allah'ın emri olmaları noktasında farklı değiller. Dolayısıyla, ibâdetler üzerine titreyen bir insan, büyük bir kulluk örneği sergilemekte ve sevâba hak kazanmaktadır, ancak kulluğun sadece bir boyutunu îfâ etmektedir. Eğer kendisi dışındakilerle olan ilişkilerini de güzel bir çizgide götürebilir ve çevresindekiler onun ahlâkından hoşnut olurlarsa, o gerçekten de Allah'ın râzı olduğu bir ömür sürüyor demektir.

Kur'an geçmiş peygamberleri örnek olarak sunar. Hz. Muhammed (s.a.v.)'imizin de bizler için en güzel örnek olduğunu belirtir. Bir kimsenin örnek olması demek, diğer insanların onun yaptıklarını yapabileceği ve yapmaları gerektiği anlamına gelir. Zaten yapamayacak olsaydılar, örnek alınması istenmezdi. Bu durumda Hz. Peygamber (s.a.v.)'i yücelten değerlerin neler olduğuna dikkat etmek gerekiyor. Bu değerler, yazımızda ele aldığımız iki hususta toplanmaktadır: Allah'a hâlisâne, gönülden kopup gelen bir içtenlikle ibâdet etmek, buyruklarını yerine getirmek. İkincisi de insanlarla güzel bir geçim sürmek. Hiç şüphe yok ki, Allah Rasûlü bu açılardan bizler için mükemmel örnekti. Rabb'ine kulluk etmekten tarifi imkânsız haz alıyor, çevresindekilerle içten dostluk kuruyordu. O civarındaki herkes için gerçek bir dost, görmeden durulamayacak bir arkadaştı. Onu kaybeden sahâbîlerinin tarifi imkânsız bir elem içine düşmelerinin sebeplerinden biri de mükemmel arkadaşlarını kaybetmeleriydi.

Kendimize, "Allah Rasûlü'nü niye bu kadar çok seviyoruz?" diye bir soralım. Cevap olarak, Allah'a kulluğunu, ashâbıyla güzel dostluğunu, ailesine şefkatini, etrafındaki her bir şeye verdiği değeri ve daha nice güzel hasletleri sayarız. Esasında nasıl olmamız gerektiğinin özeti de budur: İbâdetlerle süslü, insanlarla iyi ilişkiler üzerine kurulu ahlâkî bir yaşam. Sonuçta her şeyin mîzanda tartılacağı Allah'ın adâlet gününü unutmayanlara selam olsun.

Dipnot

** Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi.*

1. 2/Bakara 34.

2. Buhârî, 6856.

Kul Hakkı

Başkasının sırasını
Almak kul hakkı değil mi?
Çalışanın zamanını
Çalmak kul hakkı değil mi?

Dikkat eyle fazilete,
Sakın düşme cehalete;
Kendinden geçip gıybete
Dalmak kul hakkı değil mi?

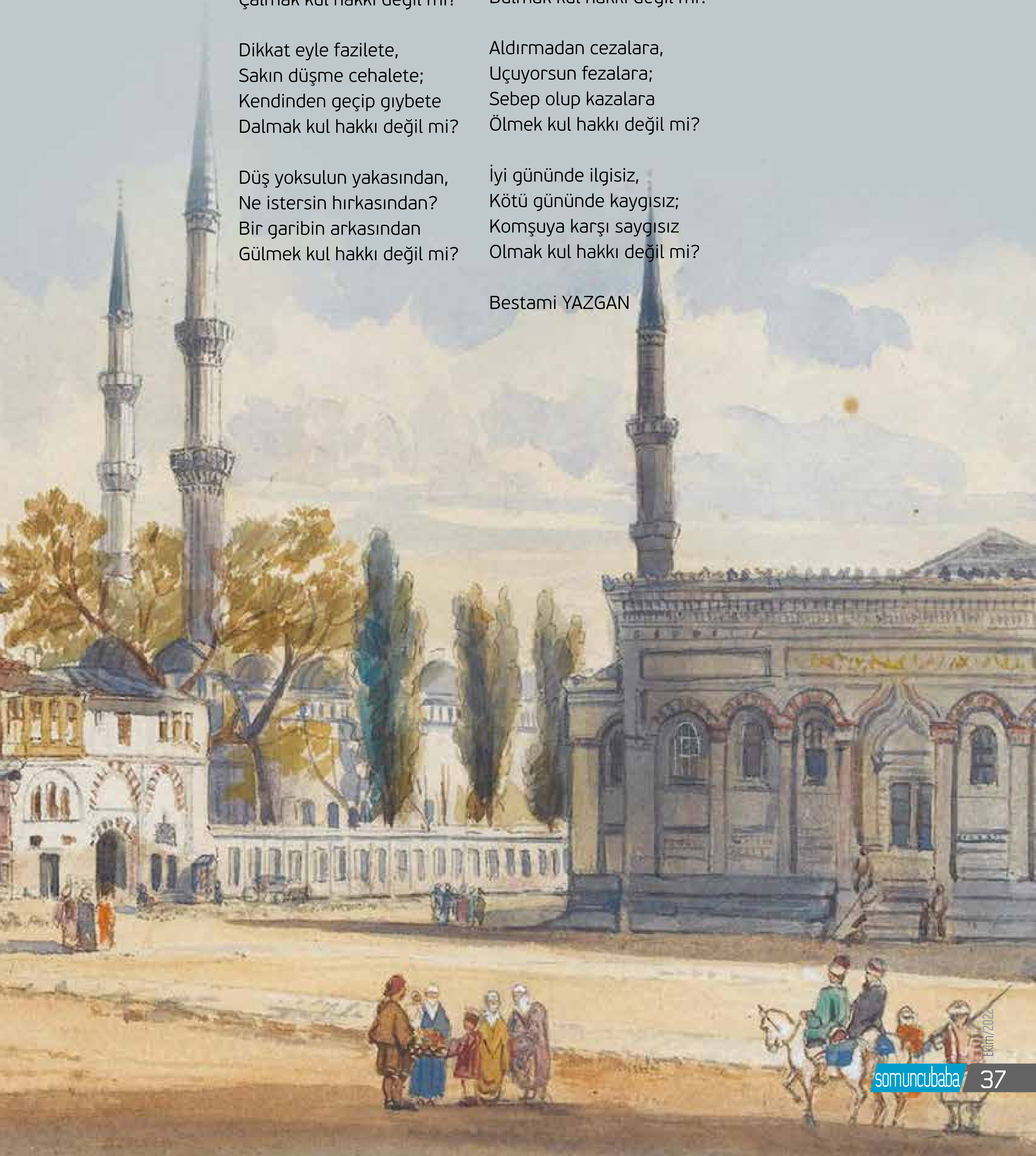
Düş yoksulun yakasından,
Ne istersin hırkasından?
Bir garibin arkasından
Gülmek kul hakkı değil mi?

Bire binler kata kata
Anlatırsın eşe dosta;
İnsanlarda eksik, hata
Bulmak kul hakkı değil mi?

Aldırmadan cezalara,
Uçuyorsun fezalara;
Sebep olup kazalara
Ölmek kul hakkı değil mi?

İyi gününde ilgisiz,
Kötü gününde kaygısız;
Komşuya karşı saygısız
Olmak kul hakkı değil mi?

Bestami YAZGAN

Hamit DEMİR*

Hidâyet Rehberine **Uymak**

"Yüz yıllardır dünyamızı aydınlatan güneş ışığını Hz. Peygamber (s.a.v.)'in doğumundan, gece ise karanlığını onun saçlarından almıştır."

كَنْزُ الْكَرَمِ مَوْلي النِّعَمِ   هَادِي الأُمَمِ لِشَرِيعَتِهِ
أَذْكَى النَّسَبِ أَعْلَى الْحَسَبِ   كُلُّ الْعَرَبِ فِي خِدْمَتِهِ
سَعَتِ الشَّجَرُ نَطَقَ الْحَجَرُ   شُقَّ الْقَمَرُ بِإشَارَتِهِ
جِبْرِيلُ أَتَى لَيْلَةَ أَسْرَى   وَالرَّبُّ دَعَاهُ لِحَضْرَتِهِ
نَالَ الشَّرَفَا وَاللهُ عَفَا   عَمَّا سَلَفَا مِنْ أُمَّتِهِ
فَمُحَمَّدُنَا هُوَ سَيِّدُنَا   فَالْعِزُّ لَنَا لِإجَابَتِهِ

Tam künyesi Ebû Abdillâh Şerefüddîn Muhammed b. Saîd b. Hammâd b. Muhsin olan Bûsîrî, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e yazdığı kasidelerle meşhur olmuş Mısırlı bir şairdir. Eğitim hayatının detayları tam bilinmese de Kur'an'ı ezberlediği, dil ve edebiyat, siyer ve hadis dersleri aldığı kaydedilmektedir. Şazelî Tarikatı kurucusu Ebu'l-Hasen Şazelî'nin gözde müridlerinden olan Bûsîrî, Hz. Peygamber (s.a.v.) olan sevgi ve övgüsü ile tanınmaktadır. Sıkıntı ve sağlık sorunları ile geçen bir hayatın son demlerinde felç olan Bûsîrî, rivayete göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.) için yazdığı kasidenin vesilesiyle şifa bulmuştur. Bilindiği üzere ashâbdan Ka'b b. Züheyr'in de Kasîdetü'l-Bürde adında bir şiiri vardır. Bu iki şiirin birbirine karışmaması için Bûsîrî'nin yazdığı daha çok Kasîdetü'l-Bür'e adıyla anılmıştır. Bür'e kelimesinin anlamsal arka planında hastalıktan berî olmanın ifadesi yatmaktadır. 1212 doğumlu olan şair 1296 yılında vefat etmiştir ve kabri İskenderiye'dedir.[1]

Nakledildiğine göre felçli olduğu dönem bir gece Allah'a dua eden şair rüyasında Hz. Peygamber (s.a.v.)'i görür. Rasûl-i Ekrem ondan kendisi için yazdığı nâ't-ı şerîfi okumasını ister. Bûsîrî, "Yâ Rasûlellah! Ben senin için birçok kaside yazdım, hangisini istersin?" deyince Hz. Peygamber (s.a.v.) ilk beyti söyler. Bunun üzerine şair nâ't-ı şerifin devamını okumaya başlar, şiir bitince Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hırkasını (bürde) çıkarıp şairin üstüne örter ve eliyle vücudunun felçli kısmını sıvazlar. Bûsîrî uykudan uyanınca vücudunda felçten eser kalmadığını farkeder.[2]

Şairin meşhur kasidesinin yanında Dîvân'ında da Hz. Peygamber (s.a.v.)'e medhiyye içeren şiirleri vardır. Bunlardan bir tanesi günümüzde bestesiyle çokça meşhur olan, dillerden dile dolaşan ve "es-subhu bedâ" ifadeleriyle başlayan şiirdir. Şiir her beytin kendi içinde var olan kafiyelerden dolayı bizdeki musammat gazelleri çağrıştırmaktadır. Yani beyit hâlinde yazılan mısralar aynı zamanda 4 dizelik kıta

"Sıkıntı ve sağlık sorunları ile geçen bir hayatın son demlerinde felç olan Bûsîrî, rivayete göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.) için yazdığı kasidenin vesilesiyle şifa bulmuştur."

şeklinde de okunabilmektedir. Bu durum şiirin rahat bestelenmesi, hafızalarda yer etmesi ve dillerden dile dolaşmasının da bir sebebi olarak mütalaa edilebilir. İlgili şiir serbest tercüme ve kısa açıklamalarla yazımıza konu edilecektir.

Sabah, O'nun nuru ile aydınlanmakta

Gece, karanlığını saçlarından almakta

Şair bu beyitte sevgilisini, güzelliğin kaynağı olarak telakki etmektedir. Buna göre yüz yıllardır dünyamızı aydınlatan güneş ışığını Hz. Peygamber (s.a.v.)'in doğumundan, gece ise karanlığını onun saçlarından almıştır. Şiirin, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in irtihalinden yaklaşık 650 yıl sonra kaleme aldığı göz önünde bulundurulduğunda ise şairin, ezelden ebede uzanan ve varlığın vesilesi olarak kabul edilen nûr-ı Muhammedî düşüncesini benimsediği anlaşılmaktadır.

Fazilet ve yücelikle üstün oldu nebilere

Yol gösterdi hidayete erenlere

Kur'an, her peygamberi bazı özellikleri ile ön plana çıkarmaktadır. Hz. Peygamber Efendimiz ise birçok üstünlük vasfına sahip olmasına rağmen güzel ahlakı ile tebcil edilmiştir. *"Muhakkak sen yüce bir ahlâk üzeresin."*[3] âyetinde geçen 'alâ ile beyitte geçen 'ulâ kelimelerinin aynı kökten müştak olmaları da şairin kastının ahlâk olduğuna dair yoruma imkân tanımaktadır.

Cömertlik hazinesi, nimetin sahibi

Şeriat-ı garrâya ümmetlerin hâdisi

Şair yukarıdaki beytin ilk mısraında

bahsini ettiği fazileti bu beyitte cömertlikle şerh etmektedir. Yine yukarıdaki beytin ikinci mısraında hidayete yaptığı atıf burada şeriatla genişletilmiştir. Dolayısıyla bu iki beyit, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in tebliğine konu olan üç unsuru; iman, İslâm ve ihsan/daha Türkçe deyişle inanç, amel ve bilinç bütünlüğünü konu edinmektedir.

Soyca en temiz, şerefçe en yüce
Bütün Araplar O'nun hizmetinde

Şair, ilk mısrada Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hem nesep hem de hasep bakımından yüceliğini ifade etmektedir. Bu ikisinin bütünlüğünü kâmil insanı ortaya çıkarmaktadır. Tarih boyunca bakıldığında Hz. Peygamber (s.a.v.)'in nesebine ve manevî kemaline varis olan Allah dostlarının insanların gönüllerinde müstesna bir yer edindiği de görülecektir. İkinci mısrada ise kendi Arap olduğu için tabi olarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'e olan bağlılık ve sadakatini Arap milleti üzerinden dillendirmektedir. Kim bilir belki de Bûsîrî, Osmanoğullarının İslâm'a ve özellikle Medine'ye hizmetlerine şahit olsa İdris Sabih Bey'in şu dörtlüğünü takdirle karşılardı:

Yapamaz Ertuğrul evlâdı sensiz
Cân verir cânânı veremez Türkler
Ebedî hâdimü'l-Harameyniniz
Ölsek de ravzanı rûhumuz bekler

Ağaçlar O'na koştu, taşlar dile geldi
Parmak işaretiyle ay ikiye bölündü

İsrâ Gecesi'nde Cibrîl-i Emîn geldi
Rabb'inden huzura davet geldi

Bu iki beyitte şair, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hissî mucizelerine atıfta bulunmaktadır. Özellikle İsrâ ve Mirâc hadisesi, ayın ikiye bölünmesi Kur'an'dan referans bulan hadiseler[4] olarak na'tiyye şairleri tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Bûsîrî, ayrıca ağacın yürümesi

ve taşın konuşması mucizelerine atıf yapar. Rivayete göre müşriklerin yalanlamalarına karşı Rabb'ine iltica eden Hz. Peygamber (s.a.v.), Cebrâîl (a.s.)'ın yönlendirmesi ile ağacı kendine çağırmıştır. Ağaç Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e doğru hareket etmiş ve geri yerine dönmüştür.[5]

Şerefe erdi, Allah bağışladı onu

Ümmetinin de geçmiş günahlarını

Peygamberlerin ismet sıfatı ile günahtan korundukları malumdur. Fetih Suresi'nde ve beyitte geçen bu günahların bağışlanma meselesi de Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ismet sıfatına yapılan atıflardan ibarettir. Ayrıca Bûsîrî, ümmetin de O'nun vesilesi ile affedileceğine dair ifadesi, mucizelerden bahseden beyitlerin devamı olarak şefaati çağrıştırmaktadır.

Bizim Muhammedimiz, Efendimiz'dir

O'na icabet etmek izzetimizdir.

Son beytin ilk mısraında şair, Muhammedunâ ifadesi ile Hz. Peygamber (s.a.v.)'e olan sadakat, muhabbet ve bağlılığını dile getirmektedir. Diğer mısrada ise ümmet-i Muhammed'e uyarı mahiyetinde şunları söyler: İzzet ve şeref, onur ve haysiyet, insanlık ve kulluk, cemâl ve kemâl gibi bilumum güzellikler ancak Hz. Peygamber'e itaat ve ittiba etmenin neticesidir. Ancak O'nun hidayet güneşi ile aydınlananlar, doğru yolu bulabilirler.

Ve's-selâmü 'alâ men ittebe'a'l-hüdâ.

Dipnot:

1. Hayatına dair özet bilgi için bk. Mahmut Kaya, "Bûsîrî, Muhammed b. Saîd", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (22.08.2022).
2. Kasîde ve olaya dair bilgi için bk. Mahmut Kaya, "Kasîdetü'l-Bürde", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (22.08.2022).
3. 68/Kalem, 4.
4. İlgili ayetler için bk. 17/İsrâ, 1; 53/Necm, 5-18; 54/Kamer, 1.
5. İbn Mâce, Fiten, 23.

Resul KESENCELİ

El-Harizmî'nin Evrensel Olarak Bilim Üzerindeki Etkileri

"El-Harizmî büyük bir matematikçi olduğu kadar büyük bir astronomdur aynı zamanda. Yıllarca rasathanelerde yaptığı çalışmalar sonunda bir ziyc/cetvel hazırladı."

Dünyanın matematik düşünce hayatını değiştirerek bilim tarihine ismini yazdırmış, kuramlarının kullanımı günümüz bilimi içinde de gelişerek süren çok az çalışma sahibi vardır. Bunlardan biri de ülkemizde çok az tanınan ve tanıtılan, Müslüman ve gerçek adından çok, unvanı ile ünlenmiş büyük bir matematikçi ve astronom, Milâdî 9. yüzyılın başlarında, büyük bir kültür merkezi olan Bağdat'ta Halife El-Memun'un fazlasıyla rağbet ve itibarını kazanmış olan Ebu Abdullah Muhammed bin Musa El-Harizmî'dir. Doğum ve ölüm tarihleri kesin olmamakla birlikte Hazar Denizi'nin doğusundaki Harizm'de (bugünkü adı ile Özbekistan'ın Khiva/Hiva) kenti) M. 783 yılında dünyaya geldiği kabul edilmektedir. El-Harizmî ona ün kazandıran çalışmalarını, Bağdat Sarayı'nın en haşmetli döneminde gelişen ve ün kazanan bilimsel araştırma merkezi Beytü'l-Hikme'de yapmıştır. Beytü'l-Hikme, devrinin en zengin kütüphanesini, gözlem evini ve çoğunlukla matematik, astronomi ve yer bilimleri ağırlıklı çeşitli çalışma birimlerini içine alan, coğrafyasının en yetkin bilim adamlarını toplayan bir araştırma merkezi ve akademidir. Bu merkez, bilim tarihinde "Bağdat Okulu" olarak anılır ve birçok araştırmacı ve bilim adamı burada yetişmiştir.

Batı bilim dünyası cebirin ve ondalık aritmetiğin güzelliklerini onun sayesinde öğrenmiştir. El-Harizmî bütün Ortaçağ'ın matematik alanındaki fikir ve faaliyetlerine en çok tesir eden bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. El-Harizmî "El-Cebir Ve'l-Mukabele" adlı kitabının önsözünde; "Lütufkâr ve merhametli Allah adına, bu eser Harizmî Musa Oğlu Muhammed tarafından yazılmıştır." İfadesini kullanarak şöyle bir başlangıç yapmaktadır: "Allah'a şükürler olsun ki onun iyilikseverliğine ve korumacılığına sığınabildim. O'nun emirlerine uydum. Şükürler olsun ki, görevimi yapmak için O'nun değerli ve sürekli yardımseverliğinden yararlandım. Onun kudretli, eksilmeyen yüceliğini ve saygın büyüklüğünü kabul ederim. O, Muhammed'i Allah'ın elçisine yakışır bir görevle görevlendirdi. Ne zaman haklılık zayıflasa, doğru yolda ilerlemek çaresiz kalsa, O'nun yardımları yetişti. Allah, sadık emirü'l-mü'minin El-Memun'u ilim sevgisi ile ünlü kıldı, öyle ki o bilim adamlarından yardım ve desteğini hiç eksik etmedi. Onları güçlüklerden korudu. O halifeliği yanında, yüceltmede, ödüllendirmede, adalet ve hak dağıtmada da cömertti. Beni 'Bir araya getirme-cebr ve sadeleştirme-mukabele' kuralları ile hesaplama

> "El-Harizmî bütün Ortaçağ'ın matematik alanındaki fikir ve faaliyetlerine en çok tesir eden bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı bilim dünyası cebirin ve ondalık aritmetiğin güzelliklerini onun sayesinde öğrenmiştir."

> “Büyük bir matematik ve astronomi bilgini olan El-Harizmî, Beytü’l-Hikme’nin gelişmesine çok büyük katkıda bulunmuş olmanın ötesinde, eserlerinde cebir ve trigonometride enteresan ilklere imza atmıştır.”

üzerine özlü bir eser yazmaya teşvik etti, bana cesaret verdi.”

Dünya Bilimini Evrensel Olarak Etkilemesi

El-Harizmî’yi dünya bilim tarihine mâl eden esas çalışmaları cebir konusunda olmuştur. Büyük bir matematik ve astronomi bilgini olan El-Harizmî, Beytü’l-Hikme’nin gelişmesine çok büyük katkıda bulunmuş olmanın ötesinde, eserlerinde cebir ve trigonometride enteresan ilklere imza atmıştır. Eski Hint ve Yunan medeniyetlerinde bunlara dair herhangi bir bilgi mevcut olmaması ve ancak El-Harizmî’nin kitabında açıların sinüs ve benzeri trigonometrik fonksiyonlarla ifade edilebileceğinin belirtilmesi ve bunlara ait tabloların bulunması bu ilmi bildiği veya icat ettiğinin bir göstergesi sayılabilir. Ancak, trigonometrik fonksiyonların Müslüman bilim adamlarının, özellikle Battanî’nin ortaya koyduğu kavramlar olduğu bilinmektedir. İslâm dünyasının buluşu olan trigonometrik fonksiyonlar Batı’ya El-Harizmî ve sonrası İslâm bilim adamlarının çalışmalarındaki tablolar ve formüller sayesinde geçmiştir. Beytü’l-Hikme Merkezi’nin bilim kurulu ve kütüphanesinin başkanlığını ve yöneticiliğini yapan El-Harizmî çalışmalarını burada geliştirmiştir. Özellikle fen bilimlerinde yapılan çalışmalarla ünlü bu merkezde Doğu ve Batı kaynaklarının önemli eserleri Arapçaya çevrilmiş, bilimsel araştırmalar yürütülmüştür. El-Harizmî eserlerini yaşadığı ortamın yazı, din ve bilim dili olan Arapça dilinde vermiştir. Nasıl Batı’da din, yazı ve bilim dili Latince ise, İslâm dünyasında da Arapça bilim dilidir. Ortaçağ bilim dünyasının en önde gelen matematikçilerinden olan El-Harizmî, matematiğin önemli ana dallarından biri olan cebir dalının kurucusu, bu konunun öğreticisi ve bu konuda kuramsal içerikli ilk yapıt veren bilim adamıdır. El-Harizmî, yalnızca cebir adı verilen bir hesaplama yöntemini geliştirmekle kalmamış; sayı, sayısal hesap ve sayısal problem çözümleme yönteminin de ilk kurucusu, tanıtıcısı ve öğreticisi olmuştur. Cebir bilimini “metodik ve sistematik” olarak ilk defa ortaya koyan odur. El-Harizmî hesaplamayı herkesin kolaylıkla yü-

rütebileceği sistemli bir yöntemle anlatmıştır ki bu yaklaşımı ve onlu sayılarla hesaplaması Batı'da onun isminden esinlenerek algorism daha sonra algebra ve özgün yöntemi, algoritmik çözüm ya da algoritma adını almıştır. Arapça El-Harizmî, Latincede ise Al-Khowarizmi olan isminden esinlenerek; "Alkhowarizmi'ye ait", "Alkhowarizmi'den türeme" anlamına gelen; "augrim", augrime", "augrim", "algorism", "algoritmi" "algorismus" terimleri kullanılmıştır. Çoğunlukla Batı'daki Latince kaynaklardan, İngilizceye Algorithm, Fransızcaya Algoritmé ve Almancaya Chwarizmi, İspanyolcaya Algorismo sözcükleri ile aktarılan "Algorismus" sözcüğü, Cumhuriyet Dönemi'nde, Fransızca kaynaklardan bilgi aktarılırken "Algoritmé" sözcüğünden, kolaycılıkla Türkçe okunuşa uygun olarak "Algoritma" sözcüğü uydurulmuştur. Bütün dünyaya Latince telaffuzu ile "Algoritma'" olarak ismini her zaman söyletmiş olan büyük İslâm bilgini, matematiğin cebir dilinin mucidi, kurucusu El-Harizmî , "ikinci dereceden tek bilinmeyenli denklemlerin çözümlenmesi için" ilk defa kendisinin ortaya atıp geliştirdiği geometrik modelleri kullanmıştır.

Matematiğin yanında astronomi ve yer bilimleri konularında da üstün çalışmalar yapmış ve eserler vermiş olan El-Harizmî, Batı'da hakkında en çok eser yazılan, fakat ülkemizde çok az tanıtılmış bir bilim adamıdır. El-Harizmî, matematik bilim tarihinde, cebrin kurucusu ve Ortaçağ'ın beş büyük matematikçisi arasında yer almıştır. Bunun iki önemli nedeni vardır. Birincisi, El-Harizmî 15. yüzyıla kadar uzanan dönemde, onlu sayılarla cebirsel (birinci ve ikinci derece) problem çözümü kuralları üzerinde sistemli ve öğretici ilk cebir kitabının yazarı ve cebri ayrı bir disiplin olarak tanıtan ilk bilim adamıdır. İkincisi; cebir konusunda yazdığı kitaplardaki bilgilerle verdikleri; Doğu ve Batı'da cebrin en yetkilisi ve öğreticisi olarak benimsenmesi yanında bu dalın ve onlu sayıların yayılmasında tek etkin kaynak olmasıdır. Bugün yapılan araştırmalar, onun ününü pekiştirecek bir olgunun, bilgisayar programlama temel yönteminin de kurucusu olduğunu ortaya koymuştur. Dört yüz yıl, cebir konusunda Batı Avrupa bilimini ve insanını etki altına alan, yeni bir düşünce sistemi ve matematik akımını başlatan bu ünlü matematikçimiz, Türkçe kaynaklarda yeterince yer almamış, işlenmemiştir. 12. yüzyıldan başlayarak El-Harizmî'nin eserleri Batılıların eline geçmiş, önce Latinceye sonra diğer dillere çevrilmiştir. Eserleri üzerinde sayısız çalışma, yorum, geliştirme ve tez çalışmaları yapılmış, özellikle cebir kitabı temel kaynak olarak kullanılmıştır.

"El-Harizmî, yalnızca cebir adı verilen bir hesaplama yöntemini geliştirmekle kalmamış; sayı, sayısal hesap ve sayısal problem çözümleme yönteminin de ilk kurucusu, tanıtıcısı ve öğreticisi olmuştur. Cebir bilimini "metodik ve sistematik" olarak ilk defa ortaya koyan odur."

Enformatik Çağın Öncüsü

Kısaca, El-Cebr Ve'l-Mukabele adı ile anılan eseri; 12.yüzyıldan başlayarak, önce Latince olmak üzere İtalyanca, İspanyolca, Fransızca, İngilizce, Almanca ve günümüzde Rusça ve Japoncaya çevrilmiştir. Dünya, cebir disiplinini ve onlu sayı sistemi ile hesaplamayı bu kaynaklardan öğrenmiştir. Özellikle El-Harizmî algoritmasının süregelen zaman içinde geliştirilerek, bir yanı ile günümüzün bilgi çağını oluşturan bilgisayarların ve bilgisayar bilimlerinin "programlama yöntemi" olması, El-Harizmî'ye bir kat daha yüce ün kazandıracak bir gerçektir. El-Harizmî cebrini inceleyenler çoğunlukla matematik bilim tarihçisi olduğundan, denklem çözümleri üzerinde durmuşlar, algoritmik çözüm tasarımının ve onun günümüz bilgisayarına uzanan gelişimini açıklıkla görememişlerdir. El-Harizmî, dünyada "Arap sayıları" diye de anılan on tabanlı sayı sisteminin sayılarıyla, işlemsel çözüm yöntemi geliştiren matematiksel sistemi, bilimsel bir kuram özeni çerçevesi içinde ama herkesin anlayabileceği yalınlıkta dünyaca ünlü "Cebir Kitabı"nda anlatır. El-Harizmî bu kitabı ile cebirsel çözüm yöntemini ilk açıklayan, dolayısıyla dünya bilimine bu konuda yeşerecek ilk filizi diken bilim adamıdır. Bu gelişim yalnızca matematik dalının yeni konusu olmayı aşmış, çok yönlü kuramsal düşünce yapılarının doğmasına da etken olmuştur.

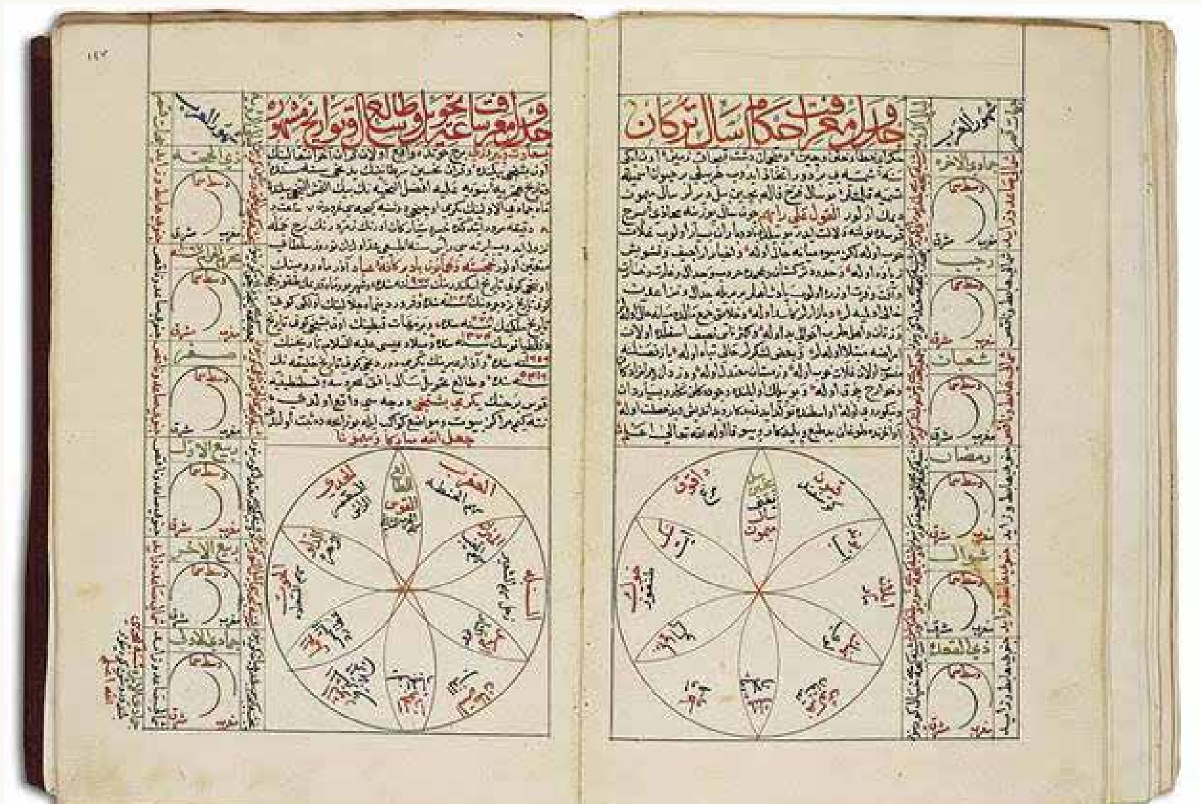
Eserleri

Kitabü'l-Muhtasar fi Hesabü'l-Cebr ve'l-Mukabele: Matematik tarihinde El-Harizmî'yi meşhur kılan bilim tarihinde kısaca, "Cebir Kitabı" adı ile anılan eseridir. Kitabü'l-Muhtasar fi Hesabü'l-Cebr ve'l-Mukabele, Türkçe deyişle; "Özetlenmiş, benzer terimleri yok etme/Mukabele ve bilinenleri bir tarafta toplama/Cebir, hesaplamasının el kitabı" dır. El-Harizmî, El-Cebr ve'l-Mukabele adlı eserinde cebiri: "bir niceliğin denklemin bir tarafından diğer tarafına aktarılması" şeklinde tanımlanmıştır. Mukabele ise; "ortaya çıkan sonuçların sadeleştirilmesi" şeklinde tanımlanmıştır.

Kitâbü'l-Muhtasar fi'l-Hisâbü'l Hindî: El-Harizmî'nin kısaca "Hesap sanatına dair" adıyla da tanınan bu eseri, bilim dünyasında onu ebedileştiren eserlerinin ikincisidir. Türkçe okunuşu "Hintçe Hesaba Göre Matematik Özeti" olan eser, Doğu ve Batı dünyasında Hint hesabına dair ilk eserdir.

Astronomi ile ilgili eserleri: El-Harizmî büyük bir matematikçi olduğu kadar büyük bir astronomdur aynı zamanda. Yıllarca rasathanelerde yaptığı çalışmalar sonunda bir ziyc/cetvel hazırladı. Bu ziyc yıllarca "Ziyc-i El-Harizmî'" adıyla dünyada tanınındı. Ziyc-i El-Harizmî adındaki bu astronomik cetvel ve yıldız katalogları Copernicus Devri'ne kadar Batı'da tereddütsüz kabul edildi. Bu eserlerden başka El-Harizmî, güneş, ay ve yıldızların yüksekliklerini ve bunlara dayanarak zamanı ölçmede kullanılan usturlab hakkında iki eser kaleme almıştır. Bunlardan usturlab yapılmasıyla ilgili olan "Kitabü'l-Ameli'l-Usturlab"tır.

Coğrafya ile İlgili Eserleri: El-Harizmî Halife Me'mun isteği üzerine zamanın 69 tane bilgin ile iş birliği yaparak "yer ve gök küresi haritalarını" gösteren bir atlas hazırladı. Bu haritalar İslâm bilim dünyasında yapılan ilk haritalar olma özelliğine sahiptir. 10. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Mesudî adlı bilim adamı bu haritalardan oldukça faydalanmıştır. Bu haritalar 14. yüzyıla varıncaya kadar Müslüman coğrafyacılar üzerinde etkisini devam ettirmiştir.

Kastamonu'da Bir Gönül Eri:
Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Çağrısı

"Şa'bân-ı Velî, zâhirî ilimlere vukufiyeti ve zâhir ve bâtın arasındaki dengeyi gözeten tavrı bu yoldan birçok önemli ismin aynı hassasiyetle yetişmesine vesile olmuştur."

Şeyh Şa'bân-ı Velî (ö.976/1569), Halvetiyye Tarikatı'nın Cemâliyye kolunun Şa'bâniyye adlı alt kolunun kurucusudur. Hazret'in yolunun tasavvuf tarihi ve Anadolu'da gelişen tasavvufî düşünce açısından en önemli özelliği, Halvetiyye'nin İstanbul'daki ilk büyük temsilcisi olan Cemâl-i Halvetî'nin yolundan ayrılan bir kolu, Anadolu ve Balkanlar'dan Suriye, Hicaz, Mısır, Kuzey Afrika ve Hindistan'a kadar çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olmasıdır. Şa'bân-ı Velî, tarikat çevrelerince Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî, Hacı Bektâş-ı Velî ve Hacı Bayrâm-ı Velî ile birlikte Anadolu'nun dört kutbundan biri olarak kabul edilmiş bir sûfîdir.

> "Şa'bân-ı Velî'nin dikkat çeken bir özelliği de cömertlik ve tevekkül konularına verdiği önemdir. Onun iki akçeyi bir yere koyup saklamadığı, daima tevekkül ve kanaat içinde olup hiç kimseden maaş ve sadaka kabul etmediği kaydedilmiştir."

Şeyh Şa'bân-ı Velî Kimdir?

Şa'bân-ı Velî, Kastamonu'nun Taşköprü ilçesinde dünyaya gelmiştir. Küçük yaşlarda anne ve babasını kaybeden Şa'bân-ı Velî'yi bir hanım evlat edinmiş ve eğitim sürecinde ona destek olmuştur. İlköğrenimini Taşköprü'de yaptıktan sonra Kastamonu'da Abdürrezzak Camii Türbesi'nde medfun bulunan Osman oğlu Hoca Velî'den (ö.918/1512) tefsir ve hadis dersleri okuyarak icazet almıştır. Daha sonra İstanbul'a giderek Fatih Medreselerinden birinde kalmıştır. Bu medresenin Karadeniz Başkurşunlu Medresesi olduğu, burada dokuz yıl Kur'ân-ı Kerim, tefsir ve hadis gibi ilimler tahsil ettiği, Eyüp Camii'nde kürsü şeyhliği ve ders-i âmlık görevlerine tayin edildiği şeklindeki bilgiler eski yazılı kaynaklarda yer almaktadır.

Şa'bân-ı Velî, medrese öğrenimini tamamlayınca, gördüğü bir rüyada "Vatan-ı aslınıza gidiniz." denilmesi üzerine 914/1508 yılında beş arkadaşıyla İstanbul'dan memleketlerine dönmek üzere yola çıkmıştır. Yolda Düzce ile Bolu arasında Konpara'da Hayreddin Tokâdî ile karşılaşmış, on iki yıl burada kalıp Tokâdî'nin gözetiminde seyr ü sülûkunu tamamlamıştır. Hilafet aldıktan sonra memleketi Kastamonu'ya görevlendirilen Velî, burada Hisarardı mevkiinde Halvetî şeyhi Seyyid Sünnetî Efendi'nin zaviye olarak kullanmak üzere yaptırdığı mescide yerleşmiş ve bir süre sonra mescid yakınındaki

Cemal Ağa Camii'nde inzivaya çekilmiştir. Bu mekân, biraz şehrin dışında bulunmaktaydı. Şehir halkının ısrarı üzerine Honsalar Camii'ne gelerek burada faaliyetlerini sürdüren Şa'bân-ı Velî, bu caminin yanması üzerine tekrar Sey-

yid Sünnetî Mescidi'ne yerleşerek faaliyetlerini sürdürmüştür. 18 Zilkâde 976 (4 Mayıs 1569) yılında vefat eden Şa'bân-ı Velî'nin kabri tekkenin bahçesindedir. "Eyledi Şa'bân Efendi azm-i dildâr-ı cinân." mısraı ile vefatına tarih düşülmüştür.

Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Çağrısı

Şa'bân-ı Velî'nin yolu birçok sanat dalında ve kültürel faaliyetlerde topluma öncülük etmiştir. Bu yolun geniş halk kitlelerine ulaşabilmesinde her alanda kaliteyi önceleyen ve insanı merkeze alan düşünce sistematiği yatmaktadır. O, dinin zâhirine riayet konusundaki hassasiyet üzerine yolunu inşa etmiş bir velîdir. Hazret, zâhirî ilimlere vukufiyeti ve zâhir ve bâtın arasındaki dengeyi gözeten tavrı bu yoldan birçok önemli ismin aynı hassasiyetle yetişmesine vesile olmuştur. Örneğin Ebu's-Suud Efendi'nin yakın arkadaşlarından Süleymaniye Camii Vaizi Kastamonulu Muharrem Efendi, onun gözetiminde yetişen ve yolunun hassasiyetlerini gözeterek hizmet eden isimlerden biridir. Muharrem Efendi Şa'bân-ı Velî'den hilâfet aldıktan sonra vaizliğin yanında İstanbul'da şeyhlik de yapmıştır.

Şa'bân-ı Velî'nin dikkat çeken bir özelliği de cömertlik ve tevekkül konularına verdiği önemdir. Onun iki akçeyi bir yere koyup saklamadığı, daima tevekkül ve kanaat içinde olup hiç kimseden maaş ve sadaka kabul etmediği kaydedilmiştir.

Menâkıb-nâme'ye göre Şeyh, aklî ve naklî ilimlere derinlemesine vukûfiyeti olmasına rağmen, kendileri ümmî imiş gibi davranırlar, başkaları da kendisini öyle zannederlermiş. Bu yönüyle kendilerini gizler, dışarıdan bakanlar onu okuma yazması olmayan biri olarak bilirlermiş. Bu da onun derin bir mahviyet ve fenâ hâli yaşadığını göstermesi açısından önemlidir.

Velî, ehl-i ilim, müteşerrî bir zât olmasına rağmen kendisine sorulan fıkhî sorulara cevap vermez, "Bu meseleye cevap vermek bize düşmez. Fıkhın şeyhi olan müftülere düşer. Büyük şeyhler bu tür sorulara, müftüye git, sor." diyerek işi erbâbına bırakırlardı. Tasavvufî gelenekte mutasavvıflar, bu hassas noktaya riayet ederlerdi. Bu tür bir tavır, Şa'bân-ı Velî'nin olgun ve tevâzuuna delâlet etmesi yönüyle mühimdir.

Şa'bân-ı Velî, gerek halk arasında gerekse devlet erkânı tarafından en fazla itibar gören ve pek çok insan yetiştirerek tasavvuf tarihindeki seçkin yerini alan bir sûfîdir. Yazılı bir eseri olmamasına rağmen, gönüllere Allah aşkını nakşetmiş, insân-ı kâmiller yetiştirme hususunda hayatını dine ve insanlığa vakfetmiştir. Sadece yaşadığı dönemde değil günümüze kadar da feyiz ve bereketleri devam etmiş, türbesi ve cami, mâneviyât erbâbı ve dertli gönüllerin uğrak yeri olmuştur.

Şeyh Şâbân-ı Velî, menâkıbnâmedeki bilgilere dayanarak ifade etmemiz gerekirse, son derece mahviyet sahibi, şöhretten kaçınan, kendini ümmî olarak hissettiren bir yapıya sahiptir. Kendi döneminde sadece Müslümanların değil çevresindeki Hıristiyanların da dertlerine derman olmuş, onların hidayetlerine vesile olmaya gayret etmiştir. Onun, dinin zâhirine riayet konusundaki hassasiyeti, halvete önem vermesi, cömertlik ve tevekkül bilinciyle hayatını şekillendirmesi, fenâ hâlinin yansımasıyla dünya hesaplarından uzak bir anlayışla Rabb'ine yönelmesi ve insan merkezli düşünce sistemiyle geniş çaplı bir tesire ulaştığını ifade edebiliriz. Son olarak şu hususu dile getirmek isteriz: Gönül yangınına çözüm arayan günümüz insanı, asırlar öncesinden seslenen Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin gönülleri teskin eden bu çağrılarına kulak vermeli ve hayatın anlamını maddede aramayı bırakarak Hakk'ın zikri ile gönlünü huzura kavuşturmalıdır.

> "Şa'bân-ı Velî, gerek halk arasında gerekse devlet erkânı tarafından en fazla itibar gören ve pek çok insan yetiştirerek tasavvuf tarihindeki seçkin yerini alan bir sûfîdir. Yazılı bir eseri olmamasına rağmen, gönüllere Allah aşkını nakşetmiştir."

Dipnot:

Dr. Fatih ÇINAR, Sivas İl Vaizi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Mahmut KAPLAN*

Sevgilinin Derdiyle **Dertlenmek**

“Hz. Muhammed (s.a.v.) Kur’an-ı Kerim’le birlikte Allah’ı bize anlatım tanıtan nâtık delildir. O’nun mesajı sayesinde Allah’ı esma ve sıfatlarıyla tanıyor, biliyor, iman ediyoruz.”

Seyyid Hulûsi Efendi'nin "ulaşdır" redifli 72 numaralı şiiri bir naat olup baştan sona Hz. Peygamber (s.a.v.) sevgisini, hasretini ifade etmesi bakımından dikkate değer. Şiirde içli bir anlatım ile Hz. Peygamber (s.a.v.)'e duyulan muhabbet terennüm ediliyor. O'nu sevmek Âl-i İmran Suresi 31. ayette göre Kur'an'ın emridir: *"(Rasûl'üm!) De ki; 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir."* Hz. Muhammed (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim'le birlikte Allah'ı bize anlatım tanıtan nâtık delildir. O'nun mesajı sayesinde Allah'ı esma ve sıfatlarıyla tanıyor, biliyor, iman ediyoruz. Müslümanlar O'nun bu kutsî muallimliğinden dolayı Allah hesabına candan sever. Mü'minler kendilerine hakikat yolunda, sünnet-i seniyye yolunda rehberlik eden mürşit ve velileri de şahsılarından dolayı değil, bu rehberliklerinden dolayı samimi olarak sever, hürmet ederler. Eski bir tabirle mü'minin sevgisi "mana-yı harfi" iledir, Allah hesabınadır. Allah'ın kulu ve resulü olduğu, onun vahyini ulaştırdığı, ebedi hayat yolunda rehberlik edip Hakk'a ulaşmaya vesile olduğu için Hz. Ahmed-i Muhtar'ı ve onun izinden giden ulema ve evliyayı severler. Bu kısa girişten sonra şiirin mana âlemine yolculuğu deneyebiliriz:

1. Yâ Rabb ne olur derd-i dili yâra ulaşdır
Bu bülbül-i nâlânı o gül-zâra ulaşdır.

"Rabb'im, ne olur beni sevgilinin gönül derdine ulaştır. Bu inleyen bülbülü o gül bahçesine ulaştır."

Rab, mürebbî, seyit, malik, sahip manalarında Allah için kullanılan bir kelime. Bütün varlıkları terbiye eden, hepsine sahip ve malik olan. Derd-i dil, gönül derdi. Yâr, beyitte Hz. Muhammed (s.a.v.) için kullanılmış bir sıfat, sevgili demektir. Bülbül-i nalan şairin kendisidir. Gül-zâr, gül bahçesi, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in huzuru olarak yorumlamak mümkün. Bülbül, güle âşık olması ile ünlü malum küçücük kuş. Âşık anlamında bir istiare. Bülbül, gülün açması için sabaha kadar öter, inler. Hulûsi Efendi kendisini "bülbül-i nâlan" olarak nitelerken gülün Hz. Peygamber (s.a.v.)'in remzi olduğu inanışından hareket etmiştir. Gül, edebiyatımızın her kolunda Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sembolüdür. Gül-zâr terkibini cennet olarak anlamak kabildir.

> "Mü'minler kendilerine hakikat yolunda, sünnet-i seniyye yolunda rehberlik eden mürşit ve velileri de şahsılarından dolayı değil, bu rehberliklerinden dolayı samimi olarak sever, hürmet ederler."

İlk mısrada "derd-i dil-i yar" dan maksat Hz. Peygamber (s.a.v.)'in nübüvvet vazifesiyle tavzif edildiği kutsi vazife kast edilmiş. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in biricik derdi Allah'ın adını, vahyini insanlara ulaştırmak, onun dinini âleme yaymaktır. Hulûsi Efendi de Allah'ın ismini yüceltmek konusunda Hz. Peygamber (s.a.v.)'in izinden gitmeyi arzu ediyor. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in derdiyle dertlenmeyi Hak'tan diliyor.

Hulûsi Efendi na'ti aynı zamanda bir münacattır. Ârif şiirine Peygamber aşkını terennümüyle ve münacat edasıyla başlıyor. "Ne olur?" yakarışı beyte bir samimiyet katıyor. Bir kulun Rabb'ine yürekten yakarışının içten bir hitabıdır bu... Beni Hz. Peygamber (s.a.v.)'in huzuruna ulaştır. Beyitte, cennete onunla beraber eyle, manası var. Hulûsi Efendi de Allah'a yalvararak kendisini Hz. Peygamber (s.a.v.)'e kavuşturmasını, onunla beraber bulunup komşusu olmayı dilemektedir.

2. Hasreti anın açdı nice yâre bu dilde
Bîmâre dili sen ana tîmâra ulaşdır.

"O'nun (Hz. Peygamber (s.a.v.)'in) özlemi bu gönülde birçok yaralar açtı. (Allah'ım) bu hasta gönlü ona tedaviye ulaşır."

Bimare, hasta; tîmâr, iyileştirme, tedavi

etme anlamında Farsça isimdir. Bîmâre kelimesinin bir anlamı da âşık demektir. Zaten Hulûsi Efendi kendini ilk beyitte "bülbül-i nâlân" olarak nitelemiş Hz. Peygamber (s.a.v.) aşkı ile dolu olduğunu ifade etmiştir. Gönül Hz. Peygamber (s.a.v.)'in özlemiyle hastadır. Hekim Hz. Peygamber (s.a.v.)'dir; gönül derdinin dermanı onun yanındadır. Allah'ın yardımı olmadan ona ulaşmak mümkün değildir. Unutulmasın ki hidayet Allah'tandır. Allah dilerse kişi maksuduna erer. Susayan insanın susuzluğu suya ulaşınca gittiği gibi âşık da sevgiliye kavuşunca derdi deva bulur. Peygamber sevgisi, kulu Allah'a yönelttiği için son derece önemlidir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e duyulan sevgi onun sünnetine ittibaı netice verir. Sünnete ittiba muhabbetullaha kapı açar. Bu ikinci beyit de hem naat hem münacattır. Hz. Peygamber'e duyulan sevgi bir ruh gibi beyte yayılırken şair Allah'tan yardım dileyerek münacata yönelmiştir. Dert, Hz. Muhammed (s.a.v.) sevgisi, dolayısıyla muhabbetullah; çare Hz. Muhammed (s.a.v.)'in sünneti, yolu. O yola ulaştıracak olan Cenab-ı Hak... Hulûsi Efendi şeriat mizanını titizlikle koruyarak özlemini, duygularını dile getiriyor, Allah'a iltica ederek sevgiliye ulaşmayı diliyor.

> "Hulûsi Efendi kendisini "bülbül-i nâlan" olarak nitelerken gülün Hz. Peygamber (s.a.v.)'in remzi olduğu inanışından hareket etmiştir. Gül, edebiyatımızın her kolunda Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sembolüdür."

3. Bu âşık-ı bî-çâreye kılsın meded artık
Gûş etdir ana nâlemi bu zâra ulaşdır.

"O'na iniltimi/feryadımı duyur, bu inleyene ulaştır (ki) bu çaresiz âşıka artık yardım etsin."

Âşık-ı bîçâre, çaresiz âşık anlamında bir terkip. Gûş ettir: duyur manasında bileşik fiil. Nâle, Farsça inleme, inilti, feryat anlamında bir ad. Ümmetinin selameti, kurtuluşu için secdelerde uzun süre ağlayarak Hakk'a gözyaşları içinde yakarışlarda bulunmuştur. Zâr, Farsça inleyen, feryat eden anlamında

istiare yoluyla Hz. Peygamber (s.a.v.) için kullanılmıştır. Cenab-ı Peygamber İslâm'ı neşr ederken pek çok eza ve cefaya katlanmış, ümmetine asla gücenmemiş, onların hidayeti Allah'a için yalvarıp yakarmış, tebliğ ettiği dinin gereklerini herkesten çok uygulayarak gerçek bir önder olmuştur. Son demlerinde bile Allah'tan ümmetinin bağışlanmasını ağlayarak dilemiştir. Süleyman Çelebi'nin ifadesiyle:

Olduğınca ömrinün hem müddeti
Ümmetî vü ümmetî dird'ümmetî

diyerek Allah'tan ümmetinin bağışlanmasını dilemiştir. Bu bakımdan Cenâb-ı Peygamber "zâr" vasfını tam anlamıyla yaşadı demek mümkündür. Hulûsi Efendi'nin derdinin çaresi Hz. Peygamber (s.a.v.), O'nun şefaatidir. Feryadı O'na ulaşırsa amacına ulaşmış olacaktır.

4. Gurbete düşüp oldum esîr-i gam-ı hicrân
Bu gamlıyı lutf ile o gam-hâra ulaşdır.

"Gurbete düşüp bu ayrılık derdinin esiri oldum. Bu gamlıyı lütfeyle o gam çeken ulaştır."

Hz. Âdem, cennetten dünyaya gönderildiği için kâmil insanlar, arifler dünyayı gurbet olarak nitelerler. Sûfîler asıl vatanları olan ruhlar âleminden dünyaya geldikleri için dünyayı gurbet, kendilerini de garip sayarlar. Gurbette olan vatan özlemi çeker, sürekli acı içinde kıvranır. Ayrılık başka dertlere benzemez, ölümden bile ağır kabul edilir. Bir türküde,

Gurbet elin bizim için yapmışlar
Çatısını pek muntazam çatmışlar
Ölümünen ayrılığı tartmışlar
Elli dirhem fazla geldi ayrılık.

mısralarıyla bu acı dile getirilmiştir. Şiir ve şarkıların en hüzünlü teması "ayrılık" ve "gurbet"tir. Sıradan insan için bu denli keder veren gurbetin, kalp gözü açık, mana sırlarına aşina arifler için nasıl bir ıstırap olduğunu kelimelere dökmek mümkün değil.

Bir önceki beyitte Hz. Peygamber (s.a.v.) için "zâr" vasfı kullanılırken bu beyitte biraz daha açık bir biçimde "gam-hâr (kederli, hüzünlü)" terkibi kullanılmıştır. Yukarıda söylendiği üzere Hz. Peygamber (s.a.v.) ümmetinin derdiyle her zaman hüzünlenmiş, acı duymuştur. Şair, bu dünya gurbetinden sonra başlayacak ebedî vatanda Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ulaşmak, ona olan hasretini gidermek isteği içinde. Allah'tan Hz. Muhammed (s.a.v.)'e kendisini ulaştırmasını diliyor. Edebiyatımızın en köklü, en derin temalarından biri olan Peygamber sevgisi Hulûsi Efendi'nin şiirlerinde de kendini gösteriyor, bir özsu hâlinde Dîvân'ında yayılıyor. Beyitte, gam, esir, gam-hâr, gam-ı hicran kelimeleriyle güzel bir tenasüp yapılarak dünya gurbetinde arifin çektiği ıstırap canlı bir biçimde dile getirilmiştir.

> "Ayrılık ateş gibi kalbi yakar, kavurur. Bu ateşi söndürecek olan kavuşmadır. Kavuşmayı sağlayacak olan Cenab-ı Hakk'tır. Şair, bu sebeple yakarıyor."

5. Firkat oduna yakma bu cânımı efendim
Ol vâris-i yektâ Ahmed-i Muhtâr'a ulaşdır.

"Efendim, bu canı ayrılık ateşine yakma, o biricik varis olan Ahmed-i Muhtâr'a ulaştır."

Firkat, ayrılık; od; ateş, vâris, mirasçı, yektâ, biricik, tek. Beyit aşk-ı Rasûl ile mest olan bir kalbin feryadı, çığlığıdır. Ayrılık ateş gibi kalbi yakar, kavurur. Bu ateşi söndürecek olan kavuşmadır. Kavuşmayı sağlayacak olan Cenab-ı Hakk'tır. Şair, bu sebeple yakarıyor. Burada ölmek istiyor şeklinde bir vehme kapılmaya gerek yok. Şairin dileği dünyada Peygamber sevgisiyle mest olup ukbada/ahirette ise cennette O'nu görmek ve O'na komşu olmaktır. Kâinatın yaratılış sebebi olan Hz. Peygamber (s.a.v.), son elçi olarak nübüvvetin biricik varisidir. Peygamberlik kesbi değil İlahî bir seçimdir. Bu bakımdan bir tür

mirastır. Peygamberliğin gereği olan ledünnî ilim ve mucizeler de bu İlahi miras cümlesindendir. Tasavvufta da bilgiler ve haller Hz. Peygamber (s.a.v.)'den velilere miras kaldığından Hulûsi Efendi, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e manen ulaşıp bu mirasa ermek istediğini ifade ediyor, denebilir.

6. Kıtmîrliğe şâyeste kıl anın kapısına

Rahm eyleyüben ol der-i dil-dâra ulaşdır.

((Rabb'im), beni onun kapısında kıtmirliğe layık kıl, acıyıp o sevgilinin kapısına ulaştır."

Kıtmîr, Ashab-ı Kehf'in köpeğidir. Yedi muvahhid genç zamanın yöneticisinin zulmünden kaçıp bir mağaraya sığınır, köpekleri de sadakat gösterip yanlarından ayrılmaz. Bu sebeple Kur'an'a anılmak gibi bir şerefi erdiği gibi, ebedi hayat kazanarak cennete girmek gibi bir imtiyaza da kavuşmuştur. Mutasavvıflar kesr-i nefs etmek için kendilerini Kıtmîr'e teşbih etmekte sakınca görmezler. Bazı mühim mutasavvıflar Kıtmîr'in erdiği lütufları terennüm etmiş, adeta ona imrenmişlerdir. Molla Camî bir şiirinde şöyle der:

Yâ Rasûlallah! Çi bâşed çün seg-i Ashab-ı Kehf

Dâhil-i cennet şevem der zümre-i ashab-ı tû,

O reved der cennet, men der cehennem key revast

O seg-i Ashab-ı Kehf, men seg-i ashab-ı tû"

"Ey Allah'ın Rasûlü! Naslı olur Ashâb-ı Kehf'in köpeği senin ashabınla birlikte cennete girsin? O cennete girsin ben cehenneme gireyim reva mı? O Ashâb-ı Kehf'in köpeği (ise) ben senin ashabının..."

7. Matlûbunu ver hürmetine Imâmü'l-Harameyn'in

Hulûsî'yi ol yâr-ı vefâdâra ulaşdır.

"Mekke ve Medine'nin imamı, Hz. Muhammed (s.a.v.) hürmetine isteğimi ver; Hulûsi'yi o vefalı sevgiliye ulaştır."

Hulûsi Efendi, altı beyitte dile getirdiği isteklerinin Hz. Peygamber (s.a.v.) hürmetine verilmesini Allah'tan dilerken en büyük arzusunu tekrarlar: Beni o vefalı sevgiliye ulaştır. Ahmed-i Muhtâr, güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildiğinden her zaman ahitlerine sadık kalmış, insanlara Kur'an ahlakını göstermekte en büyük önder olmuştur. Ümmetinin de güzel ahlâk sahibi olmasını arzu etmiştir. Bütün mü'minlerin dileği Allah rızasına ermektir. Bunun da yolu Hz. Muhammed (s.a.v.)'in sünnetine uymaktır. Hulûsi Efendi o sevgiliye beni kavuştur, derken bir bakıma O'nun gittiği yolda gitmeyi tam olarak yaşamayı bana nasip et demek istiyor. Onun yolundan giden Allah'ın rızasına nail olur, *"Kişi sevdiğiyle beraberdir."* hükmüne göre cennette Muhammed Mustafa (s.a.v.) ile beraber olur.

Adaletli Öğüt

Allah'ın emrine uyma yolunda,
Sakın adaletten ayrılma yavrum.
Hassas bir terazin olsun elinde,
Sakın adaletten ayrılma yavrum.

Helal lokma varken harama batma,
Komşun aç uyurken asla tok yatma,
Aman ha nimeti çöplere atma,
Sakın adaletten ayrılma yavrum.

Yükseklerde durma, gözet engini,
Sen gibi kulların sorma rengini.
Fakiri atıp da tutma zengini,
Sakın adaletten ayrılma yavrum.

Erkeği yüceltip kızı hor görme,
Doğrunun hakkını yanlışa verme,
Âdil olmayanın yanında durma,
Sakın adaletten ayrılma yavrum.

Çayırı, çimeni, börtü böceği,
Ağacı, yaprağı, dalı, çiçeği,
İncitme yazıktır kedi, köpeği;
Sakın adaletten ayrılma yavrum.

Hilebaz nefsinle vuruşmak için,
Kâmil müminlerle yarışmak için,
Hakk'ın rızasına erişmek için,
Sakın adaletten ayrılma yavrum.

Yusuf DURSUN

Vedat Ali TOK

Ezelden Ebede Örnek İnsan (s.a.v)

Ş'ol müselsel turrene bendeylemiş tâ ezel

Tarîk-i Mustafâ'da örnek insan ol örnek

Osman Hulûsi Efendi'nin yukarıdaki beytinden önce nasihat maksadıyla yazdığı bu gazelin tamamında neler anlattığına şöyle bir bakalım:

Çalış tefeyyüz eyle yücel temeyyüz eyle

Fazilette sehâda örnek insan ol örnek

(Çalış, gayret et, işlerinde ilerle. Fazilette, cömertlikte başkalarına örnek insan ol.)

Doğruluk kârın olsun vefâ şiârın olsun

Sadâkatta vefâda örnek insan ol örnek

(Yaptığın işlerde daima doğru ol, doğruluk kârın olsun. İnandığın yolda gösterdiğin sadakatla ve verdiğin sözlere bağlı kalmakla başkalarına örnek insan ol.)

Ş'ol müselsel turrene bendeylemiş tâ ezel

Tarîk-i Mustafâ'da örnek insan ol örnek

(Tâ ezelden beri yegâne örnek olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'e bağlandık. Onun yolundan gidenler arasında örnek insan ol.)

Neylesün yok kurtuluş gönlüm dîvâne olmuş

Hakk'a hamd ü senâda örnek insan ol örnek

(Gönlüm onun aşkından deli divane olmuş, bundan kurtuluş yok. (Eğer sen de böyle bir durumda isen, bunun için) Allah'a şükreyle, O'na hamd etmede, O'nu övmede, O'na şükretmede herkese örnek ol.)

İhlâs ile amel kıl hâlini mükemmel kıl

Keremde ve atâda örnek insan ol örnek

(Yaptığın işleri ihlâs ile yap ki hâlin mükemmel olsun. İnsanlara karşı cömert davranarak, onlara bağış yaparak yol gösterici ol.)

Allah'a itaat kıl her veçhile tâat kıl

Tevekkülde rızada örnek insan ol örnek

(Sadece Allah'a boyun eğ, O'nun emirlerine tâbi ol, O'na itaat et. O'nun rızasını gözeterek amel eden bir kul olarak herkese örnek insan ol.)

"Gönlüm onun aşkından deli divane olmuş, bundan kurtuluş yok. (Eğer sen de böyle bir durumda isen, bunun için) Allah'a şükreyle, O'na hamd et."

Şimdi beytimize dönelim ve burada anlatılanları biraz derinlemesine ele alalım:

Ş'ol müselsel turrene bendeylemiş tâ ezel

Tarîk-i Mustafâ'da örnek insan ol örnek

Beyitte dikkatimize çeken bazı anahtar kelimelerden yola çıkarak Osman Hulûsi Efendi'nin anlattıklarına şöyle bir bakalım. Beyitte ezel kelimesinden maksat bezm-i ezel yani ruhlar meclisidir. Dünya yaratılmadan önce ruhlar yaratılmıştır. Bu ruhlar meclisinde Allah Teâlâ kullarına "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim/Elestü birabbiküm?", istifhamında bulunmuş; ruhlarımız da bu bir nev'i kulluk sözleşmesi de sayılan hitaba karşı "Evet/Belâ!" demişlerdi. İnanışa göre ilk yaratılan ruh Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ruhudur. Nitekim bir hadis-i şerifte: "Âdem su ile çamur arasında iken ben peygamberdim." buyruluyor.

Aziz Mahmud Hüdâyî, bir na'tinde bu hadis-i şerife şöyle bir beyitle telmihte bulunur:

Nebî idin dahi Âdem dururken mâ'-i tîn içre

İmâm-ı enbiyâ olsan revâdır yâ Rasûlallah

(Yâ Rasûlallah, Hz. Âdem yaratılmadan önce -su ile balçık arasındayken- sen nebî idin. Bu yüzden sana nebilerin imamı, önderi, ilki dense yakışır.)

Tekbîrin bestecisi, şair Buhûrîzâde Mustafa Itrî de aynı konuda şöyle söylüyor:

Pâdişâh-ı evvelîn ü kıblegâh-ı âhirîn

Evvel ü âhir İmâmü'l-enbiyâ mezkûrsun

(Âlem yaratıldıktan sonra senden evvel gelenlerin padişahısın. (Kıyamete kadar) senden sonra geleceklerin de dönüp el kavuşturup duracakları kıble sensin. Senin adın dillerde "Peygamberlerin Başı" diye söylenmektedir.)

Osman Hulûsi Efendi, Peygamber Efendimiz'in, rûhen diğer peygamberlerden önce yaratıldığını söylüyor. Yaratanı Rab olarak kabul eden ruhlarımızın son peygamber olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'i de peygamberlerin önderi saydığımızı ve ta ezelden beri onun birer âşığı olduğumuza işaret ediyor. Yaşantısıyla "Yürüyen Kur'an" olarak nitelendirilen ve kâinatın efendisi kabul edilen bir peygamberin yolunda yürüyen insan elbette başkalarına örnek olacaktır.

Osman Hulûsi Efendi, Peygamber Efendimiz'in diğer peygamberler arasında nasıl seçilmiş yeri varsa ona tâbi olan ümmetinin de diğer insanlar arasında örnek teşkil etmesini tavsiye ediyor.

Pekiyi, Peygamber Efendimiz nasıl bir örnekti? Bunu, O'nun birkaç özelliğine bakarak öğrenmeye çalışalım.

Peygamber Efendimiz: "Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim." buyurur.

Kur'ân'da anlatılan güzelliklerin tamamını Peygamberimiz'in şahsında görmek mümkündür. Sahabîlerin, Peygamberimiz'in ahlâkı hakkında bilgi almak istemeleri üzerine, Peygamber Efendimiz'in hanımı Hz. Âişe şu cevabı vermişti:

"Siz Kur'ân'ı okumuyor musunuz? Onun ahlâkı Kur'ân'dı."

Kur'an-ı Kerim'de O'nun için şu ifadeler geçer:

"Sen, Rabb'inin nimetiyle bir mecnun değilsin. Gerçekten senin için kesintisi olmayan bir ecir vardır. Ve şüphesiz sen, pek büyük bir ahlak üzerindesin. Artık yakında göreceksin ve onlar da görecekler. Sizden, hanginizin 'fitneye tutulup-çıldırdığını'. Elbette senin Rabb'in, kimin Kendi yolundan şaşırıp-saptığını daha iyi bilendir ve kimin hidayete erdiğini de daha iyi bilendir."

"And olsun, sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın Rasûlü'nde güzel bir örnek vardır."

"And olsun size, içinizden sıkıntıya düşmeniz O'nun gücüne giden, size pek düşkün, mü'minlere şefkatli ve esirgeyici olan bir elçi gelmiştir."

"Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

Allah Teâlâ, Ahzâb Sûresi 56. âyette de şöyle buyuruyor: "Allah ve melekleri, Peygambere çok salât ederler. (Onun şerefini gözetmeye, şânını yüceltmeye özen gösterirler.) Ey mü'minler! Siz de O'na salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin." Âyette de belirtildiği üzere Peygamber Efendimiz'e çok salât ve selâmda bulunmak gerekiyor. Hz. Muhammed (s.a.v.), bizzat Allahu Teâlâ'nın övdüğü, "Habîbim!" dediği bir peygamberdir. Dünya, O'nun yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır. Bu yüzden ne kadar övülse azdır. O (s.a.v.) öyle bir insandı ki insanlar içinde eşi ve benzeri yoktu. Bir Arap vecizesinde şöyle deniyor: "Muhammed de bir beşerdi; ancak taşlar içinde yâkut nasılsa insanlar arasında da O, öyledir."

Rahmet peygamberidir Hz. Muhammed (s.a.v.)... Suçlu suçsuz herkes O'ndan medet isteyecek ve kıyamet gününde, O'nun kanatları altında bir yer bulmaya çalışacaktır. Hz. Muhammed (s.a.v.) de kendisinden medet umanları mahrum bırakmayacaktır, inşallah...

Peygamberimiz kendisini görenlerin bir kral zannıyla çekinip titremelerini uygun bulmaz, onları teskin ederek rahatlatırdı. Bir gün bir zat Peygamberimiz (s.a.v.)'in huzuruna gelince, peygamberlik heybetinden titremeye başladı. Bu sahabîsinin halini gören Peygamberimiz, "Kendine gel, ben bir hükümdar değilim. Ben ancak Kureyş Kabilesinden kurumuş tuzlu ekmek yiyen bir kadının oğluyum." buyurdu. Gerçekten de Peygamberimiz'i ilk defa gören, heyecanlanırdı. Fakat daha sonra ondaki şefkati, yüzündeki tebessümü görünce rahatlar, görüşüp konuşunca içindeki korku sevgiye dönüşürdü. Peygamberimiz'in gençlik yıllarını siyer yazarları İbn-i Sa'd ile İbn-i İshak şöyle anlatıyorlar: "Rasûlullah (s.a.v.) gençlik dönemine girinceye kadar mertlik ve insanlık bakımından içinde bulunduğu toplumun en üstünü, ahlâkça en güzeli, soy sopça en şereflisi, komşuluk haklarını en iyi gözeteni, yumuşak huylu oluşuyla en büyüğü, doğru sözlülükte en yücesi, kötülükten ve insanları alçaltan huylardan uzak duruşta en önde olanıydı. Yüce Allah onda bütün iyi haslet ve meziyetleri toplamıştı. Bunun için o, kavmi arasında 'el-Emin/Güvenilir insan' unvanıyla anılırdı." "Rasûlullah (s.a.v.) gençlik dönemine girinceye kadar mertlik ve insanlık bakımından içinde bulunduğu toplumun en üstünü, ahlâkça en güzeli, soy sopça en şereflisi, komşuluk haklarını en iyi gözeteni, yumuşak huylu oluşuyla en büyüğü, doğru sözlülükte en yücesi, kötülükten ve insanları alçaltan huylardan uzak duruşta en önde olanıydı. Yüce Allah onda bütün iyi haslet ve meziyetleri toplamıştı. Bunun için o, kavmi arasında 'el-Emin/Güvenilir insan' unvanıyla anılırdı."

Osmanlı Tarihinden Günümüze Emsalsiz Adalet Örnekleri

Türkçeye Arapçadan geçen, hepimiz için ekmek ve su kadar elzem olan adaletin lügatlerdeki anlamı "Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması; hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk" şeklindedir. İslâm düşüncesinin köşe taşlarından biri olan Mevlâna Hazretleri adaleti "her şeyin yerli yerinde olması" şeklinde izah ederek bu konuda şunları söylemiştir: "Adalet demek, her şeyi yerli yerine koymak demektir. Ayakkabı ayağındır. Külah da başa aittir. Adalet atın kapıda durması, sultanın da baş köşede oturmasıdır. Adalet nedir? Ağaçlara su vermektir. Zulüm nedir? Dikene su vermektir. Adalet, bir nimeti yerine koymaktır. Her su emen kökü sulamak değildir. Yani hakkı hak sahibine vermektir. Bir şeyi lâyık olmayana vermek ise zulümdür."

Dünyanın en zor, zor olduğu kadar da en asil vasfıdır adil olmak. Belki bedel ister ama bir o kadar da şeref kazandırır insana. Adaletin olmadığı yerde ahlâk ve onur aramak beyhudedir. Bizler *"Bir saat adaletle hükmetmek, bir sene ibadet etmekten daha hayırlıdır."* diyen bir Peygamber'in şerefli ümmetiyiz. Gerçek adalet olsaydı silahlara ihtiyaç kalmazdı.

Toplumlar ancak adaletle soluklanır. Adaletsizlik insanlığı izzetsizlik komasına sokan bir felâkettir. Bilerek veya bilmeyerek yapılan her adaletsizlik, ucu nereye varacağı belli olmayan kargaşalara gebedir. Devletin yerinde ve zamanında temin edemediği adaleti vatandaş kendisi sağlamaya çalışır. Bu da kaosun fitilini ateşlemekten farksızdır. Zira adalet vaktinde uygulanmadığında ve ahval içinden çıkılmaz bir noktaya geldiğinde asayiş sıkıntıları bir domino taşı gibi birbiri ardınca gelir. Bu da devletler için sonun başlangıcıdır.

Tanzimat Edebiyatı'nın "Vatan Şairi" olarak nitelendirilen güçlü isimlerinden Namık Kemal "Hürriyet Kasidesi" adlı meşhur şiirinde zamanın yöneticilerinden şikâyet eder. Bunu şu dizelerinde veciz bir biçimde dile getirir: *"Görüp*

> "Dünyanın en zor, zor olduğu kadar da en asil vasfıdır adil olmak. Belki bedel ister ama bir o kadar da şeref kazandırır insana. Adaletin olmadığı yerde ahlâk ve onur aramak beyhudedir."

ahkâm-ı asrı münharif sıdk u selametten/Çekildik izzet ü ikbal ile bab-ı hükûmetten"

(Çağın değer yargılarını doğruluktan ve samimiyetten sapmış görerek kendi arzumuz ve saygınlığımız ile devlet kapısından ayrıldık.)

Adaletin Hakim Olduğu Yerde Huzur ve İnsicam Vardır

İnsanlar, tabiatı gereği birlikte yaşamak zorundadır. Çünkü toplumsal bir varlıktır insan. Bir arada yaşayan insanlar ilişkilerinde çıkmaza girdiğinde adalet mekanizması devreye girer. Bu noktada son sözü adalet söyler. O meşhur tabirle "Şeriatın kestiği parmak acımaz."

Adaletin olduğu yerde huzur ve insicam vardır. Adalet çeşmesinin oluklarından hüzün değil sevinç gözyaşları damlamalıdır. Güçlünün adaleti değil adaletin gücü esas alınmalıdır.

Adalet nesneyi olması gerektiği yerde tutmaktır. Haklıya hakkını geciktirmeden vermektir adalet. Vaktiyle kaleme aldığım "Adalet Güzellemesi" adlı şiirimde adaletin güzelliklerini, adaletsizliğin doğuracağı vahim neticeleri şöyle dile getirmiştim: "*Mizanı berk tutar, hakikat söyler/Vicdandan gönüle akar adalet.../Eşittir gariple ağalar, beyler/Hak penceresinden bakar adalet//Hukuksuzluk kıştır; boran, tipidir/Adalet kurtuluş, Hakk'ın ipidir /Karanlığa doğan ışık gibidir/Gönül göğümüzde çakar adalet//Adalet ölmüşse kokmuştur zaman/Ümitvar gönülde tükenir güman?/Kaplar ruhumuzu zifiri duman/Sana pek yakışır vakar adalet//Eğriden uzaktır, gider düzüne/İzini iz eyler Hakk'ın izine/Parmağını sokar*

zulmün gözüne/Hakikat mumunu yakar adalet//Hakk'ın dostlarından bize yadigâr/Adiller yurdudur bu kutlu diyar/Zulmün yarasına dermansın ey yâr!/Nefret duvarını yıkar adalet//Huzuru getirir; şehrime, dağa/Hakikat türküsü söyletir çağa/Aynı sofradan yer maraba, ağa/Uçurumdan düze çıkar adalet//Hukuku çiğneyen, cinnetimsin sen /Gül yüzlü adalet, cennetimsin sen/Hakk'a karşı şükrüm, minnetimsin sen!/Zulmün boğazını sıkar adalet//Seninle ruhuma inşirah iner/Mazlumların kızgın gözyaşı diner /Dünyaya Ömer'in kokusu siner/Yolsuzu yoluna sokar adalet//Sözler anlatamaz gül cemalini/Değişmem bir şeye dost kemâlini/Vasfedemez kalem vakur hâlini/Goncagül misali kokar adalet."

Devleti idare edenler, içimizden çıkan insanlardır. Biz nasılsak onlar da bizim gibidir. Zira onlar da bizim gibi bu toplumda yetişti. Onlardaki kusurlar, bizim kusurlarımıza çok benzer. İdareciler ailelerinden, okuldan ve toplumdan öğrendikleriyle şahsiyetlerini şekillendirmişlerdir. Onların karakterindeki güzellikler de, çirkinlikler de bu toplumu meydana getiren fertlerin birikimlerinin yansımalarıdır. Onlar aynadan yansıyan suretlerdir.

Unutulmamalıdır ki toplum ve onu meydana getiren fertler iyi olursa idareciler de iyi olur. Yönetim kademelerindeki kötüler, iyilerden daha fazlaysa bu durum o toplumun çürümüşlüğünü de gösterir. Demek ki o toplumda kötü davranışlar zaman içinde görmezlikten gelinmiş, bu vurdumduymaz tavır ve davranışlar zamanla yönetim mekanizmasına sirayet etmiştir. Bu durumda öncelikle kendimizi suçlamamız, düzeltmeye de kendimizden başlamamız gerekir. Zira herkes evinin kapısını süpürürse sokaklar tertemiz olmaz mı?

Osmanlı Devleti Adalet Temeli Üzerine Kurulu Olduğu İçin Çok Uzun Yaşadı

Bir zamanlar dünya nizamını hakkıyla ve lâyıkıyla tanzim eden Osmanlı Devleti adalet üzerine inşa edilmiş bir temel yapıya sahipti. Bu devleti yönetenler yüce kitabımız Kur'an'dan ve hadislerden, canlı örnek olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)'den aldıkları ilhamla mutlak adaleti tesis etmek için olağanüstü gayretler göstermişlerdir. Çünkü başta padişahlar olmak üzere, Osmanlı yöneticileri İslâm'ın kurallarına uymak için çok titiz davranıyorlardı. İslâm halifesi Hz. Ömer'in o meşhur "Adalet mülkün temelidir."

sözünü kulaklarına küpe edinmişlerdi.

Osmanlı Devletinde temel unsur insandı. İnsan merkezli bir devletti Osmanlı. Şeyh Edebali'nin Osman Gazi'ye vasiyetinde dile getirdiği "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın." sözü, insan merkezli bir hayat ve yönetim anlayışının veciz ifadesidir. Osmanlı Devleti, insana bu açıdan baktığı için çok uzun ömürlü olmuştur. Bu cihan devleti Batılıların bin bir hileleri sonucunda parçalandığında bile saygınlığını kaybetmemişti. Hep hayırla yâd edilmişti.

Osmanlı padişahlarına baktığımızda, birkaç istisna dışında, hepsinin koltuğunun hakkını veren liyakatli, adaletli ve şerefli insanlar olduğunu görürüz. Osmanlı tarihi bunun şanlı örnekleriyle doludur. Bu noktada şu örnek olay mühimdir: Ünlü vezir İshak Paşa'nın ehil olmayan bir kişiyi önemli bir göreve atadığını tespit eden Fatih Sultan Mehmet Han, ona: "Paşa, bu hatayı ikinci kez işlersen sadece vezirliği değil, başını da alırım! Devlet-i Âl-i Osmanî ancak dürüst, liyakatli ve bilgili kişilerin omuzlarında yükselebilir." demiştir. İstanbul'u fethederek Peygamberimizin övgüsüne mazhar olan Fatih'e de bu davranış yakışır.

Osmanlı Hukuk Sisteminde Adalet Fil Ayağı Hükmündeydi

Dünyaya insan ve ihsan (iyilik) penceresinden bakan bir devlet olan Osmanlı Devleti'nde hukuk sistemi şer'î ve örfî olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Osmanlı'da şer'î hukuk, İslâm hukuku olarak da adlandırılmıştır. Bu hukukun temel esasları Allah (Kur'an) ve peygamberleri tarafından (sünnet) belirlenmiştir. Bunun yanında bir de padişahların iradesiyle ortaya konulan ve yine temeli İslâm'a dayanan örfî hukuk (fermanlar, kanunnameler) kuralları vardır. İslâm hukuku (bir başka deyişle şeriat), İslâm dininin ortaya koymuş olduğu bir hukuk sistemidir. İslâm hukuku devletin temel yasası olarak kabul edilmiştir. İslâm hukukunun tanzim etmediği sahalarda ise daha çok örfî hukuk devreye sokulmuştur. Osmanlı'nın bu hukuk kaidelerini

"Toplumlar ancak adaletle soluklanır. Adaletsizlik insanlığı izzetsizlik komasına sokan bir felâkettir."

oturtmak ve tatbik etmek için gösterdiği çaba her takdirin üzerindedir.

Hak ve hakikat dostu, Osmanlı'nın manevî mimarı Şeyh Edebali'nin yukarıda da belirttiğimiz "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın!" beylik sözü Osmanlı adalet felsefesinin özünü teşkil etmiştir. Çünkü her şey insan için ve insana göredir. Osmanlı'nın hakim olduğu uzak ve yakın coğrafyalarda hep bu bakış açısının hakim olduğu görülmektedir. İşte böyle de Osmanlı, yüksek adalet anlayışı sayesinde gereksiz yere kan akıtmadan üç kıtaya hakim olmuş, Hakk'ı ve hakikati gözetmiş, halkın refahını öncelemiş, fethettiği yerlere adalet ve huzur dağıtmıştır. Bu gerçek daha sonraki kaos dönemlerinde daha çok anlaşılmıştır.

"İnsanlar, tabiatı gereği birlikte yaşamak zorundadır. Çünkü toplumsal bir varlıktır insan. Bir arada yaşayan insanlar ilişkilerinde çıkmaza girdiğinde adalet mekanizması devreye girer."

Dünya tarihine damga vuran Osmanlı'da devlet yöneticilerinin (padişah, sadrazam, vezirler) ilk vazifesi (dinini, rengini, milliyetini düşünmeden) her kim için olursa olsun adaleti tesis etmek olmuştur. Çünkü adalet herkese lâzımdı. Bu minvalde Osmanlı'da kadılar siyasî erkten bağımsız olarak vazife görürlerdi. Padişahlar bile kadıları hiçbir şekilde yönlendiremezdi. Kanunlar padişahların üzerindeydi ve onları da bağlardı. Yeri gelince padişahlar bile adaletin tecellisi için kendilerini mahkum sandalyesinde bulurdu. Bundan da şikâyet etmezlerdi. Kadı'nın hükmü olmadan hiç kimse cezalandırılamazdı.

Dünyayı yaşanılır kılan adalet sözle değil ancak tatbikatla ispat olunur. "Hukuk Devleti" bir iddiadır. Bunun ispatı hukukun üstünlüğünü esas almakla mümkündür. Osmanlı'da hemen her padişah adalete hizmet etmiştir. Özellikle yükselme dönemi padişahları (Fatih Sultan Mehmed, Yavuz Sultan Selim, Kanunî) hukukun üstünlüğünü bizzat hayatlarıyla ve icraatlarıyla yaşa(t)mışlardır. Sultan Süleyman'a "Kanunî" unvanının verilme nedeni, kanun yapmasının yanında, kanunlara hassasiyetle uymasından dolayıydı.

Birçok mühim hadiseyi ihtiva eden ve bize rol model olan kadim tarihimizde Osmanlı Devleti'nin adalet müessesesini ne kadar kıymetli saydığına (başka bir tabirle söylemek gerekirse baş tacı ettiğine) dair birçok canlı örnek mevcuttur. Bu kıymetli örnekler Osmanlı'nın niçin bu kadar uzun ve bereketli bir ömür sürdüğünün de açık delilleridir. Önümüzü aydınlatması bakımından bunlara birkaç somut örnek vermek istiyorum.

Osmanlı tarihinden bugünkü kirli dünyaya emsalsiz adalet örnekleri:

Vaktiyle bir seferden dönerken askerinin, ekinlerini çiğnediklerinden yakınan köylü kızgınlıkla durumu padişaha şikâyet etmişti. Padişah Kanunî Sultan Süleyman ise mütebessim bir yüz ifadesiyle köylüye; "Peki bizi kime şikâyet edersin?" diye lâtife edince; köylü, "Seni kanuna şikâyet ederiz, kanuna!" demişti. Padişah da bu cevaptan çok memnun olmuştu.

Osmanlı hukukunda, vakıf malların kira bedelleri, her sene yeniden ayarlanırdı (ecr-i misil). Teklif edilen kirayı dükkân sahibi kabul etmezse, dükkânı boşaltırdı. Bahsedeceğim problem de işte bu konuda çıktı. Ayasofya Vakıfları'na ait dükkânların kira bedelleri vakıf tarafından bir miktar yükseltilmişti. Kiracılar itiraz edip mütevelliler kanalıyla Kanunî Sultan Süleyman'a müracaat ettiler. Vakfın son derece zengin olduğunu, dükkânların mevcut gelirinin giderlere fazlasıyla yettiğini, kira bedellerinin artırılmasına gerek bulunmadığını, kendileri de

Müslüman ve muhtaç oldukları için vakfın bir miktar parasının üzerlerine geçmesinde dinen mahzur olamayacağını öne sürdüler.

Kanunî, merhameti öfkesine galip bir padişahtı. İnsanların mağdur olmasına da hiç dayanamazdı. Mütevelli heyeti dinledikten sonra, kira bedellerinin bu senelik yükseltilmemesi için ferman verdi. Mütevelli heyet, padişah fermanını güle oynaya Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'ye götürdü. Zira "gereğinin yapılması" kaydıyla fermanı kadılara gönderme görevi ona aitti. Ebussuud Efendi, fermanı okur okumaz itiraz etti: "Bunu tamim etmezem! Padişah fermanıyla kira tespiti yapılamaz. Zira padişahın emriyle nâmeşru (yanlış) olan şey meşru (doğru) olmaz; haram olan nesne, ferman ile helâl olmak yoktur. Bu hususlarda emr-i şer'-i şerif (dinin emri) budur. Şer'i hükümlere vâkıf iken onları ketmetmek, Kur'an'daki bir âyetin tehdidine maruz kalmaktır." Durum padişaha arz edildiğinde koca Kanunî boynunu büktü: "Şeyh'in sözü haktır!" dedi, fermanını geri çekti."

Meşhur akıncı ailelerinden Turhanoğulları'ndan Faik Bey, devlete yaptığı hizmetler sadrazam tarafından takdir edilerek Rumeli Beylerbeyi yapılmıştı. Ancak beylerbeyliği esnasında Sofya'da geçen altı ayı adaletten uzaktı. Birkaç kişiyi mahkeme yapmadan astıktan sonra Sofya Kadısı Sencarî Muizüddin Mehmed Efendi'den idamlarla ilgili bir mahkeme hükmü vermesini ısrarla isteyip, kadıya baskı yaptı. Kadı bu baskı üzerine yola çıkarak, İstanbul' a geldi. Divân-ı Hümayun'da olup bitenleri anlatıp, beylerbeyinin yaptığı zulümleri yazılı olarak sundu. Kadı'nın bu ifadesi üzerine Mirahur Osman Paşa, Rumeli Beylerbeyliği'ne tayin edilip, Faik Paşa azledildi. Sofya Kadısı da vazifesinden istifa etti. Kapıcıbaşı Şehbaz Ağa kapıcılar ile varıp Faik Paşa'yı yakalayarak, İstanbul'a getirdiler. Faik Paşa, zengin olmasına rağmen, elindekilerle kanaat etmeyip halka zulmetmişti. Tarihçiler bu yüzden ecdadının şerefini yok ettiğini söylerler. Daha önce yine zulüm suçu yüzünden değnek cezasına çarptırılmıştı. Beylerbeyi olduktan sonra, kibri iyice artmış ve yaşı yetmişe varıp, aksakallı bir ihtiyar olmasına rağmen dinî emirlere kulak asmayıp, halka zulüm ve âlimlere eziyet etmeye devam etmişti. Dönemin padişahı Sultan İbrahim, beylerbeyi İstanbul'a getirilince 1644 yılının başlarında Topkapı Sarayı'nda Yalı Köşkü'ne inip Faik Paşa'yı Sofya kadısıyla yüzleştirip, ne olup bittiğini anladı. Faik Paşa, kadı'nın zulüm ettiğini söyleyip, kendi yaptıklarını inkâr etti. Veziriazam beylerbeyini kurtarmak istedi, ancak Silahdar Paşa ile Cinci Hoca beylerbeyinin aleyhine çalıştılar. Faik Paşa, kendisinden önceki Beylerbeyi Dilaver Paşa'nın şahitliğine başvurulmasını istedi. Dilaver Paşa, kadı'nın şeriata bağlı biri olduğunu, beylerbeyinin kadıya eziyet edip, halka zulmettiğini söyledi. Şeyhülislâm Yahya Efendi'ye durum danışıldı. Şeyhülislâm 'Bunun katli vacip olalı otuz yıldır.' diye cevap verince padişahın emriyle Faik Paşa bostancıbaşı tarafından boğduruldu."

Ömer Hayyam'ın Deyimiyle "Adalet Kâinatın Ruhudur."

Adalet, dünyayı ayakta tutan devasa bir fil ayağıdır. O ayak ne kadar güçlü olursa ve yere sağlam basarsa dünya ve içindekilerin bugünü ve yarını o derece emin olur. Mülkün temeli olan adalet, zulüm kılıcına karşı sağlam bir kalkandır. Adil olmayan dünya ruhsuzdur.

Maazallah bir gün sanık sandalyesine oturduğumuzda hukuk ve onun en tatlı meyvesi olan adalet hepimize lâzım olacaktır. O konuma düşmeden adil olmayı öğrenmeliyiz.

Altı asır boyunca üç kıtaya hükmeden ve "devlet-i ebed müddet" olarak telâkki edilen Osmanlı Devleti'ni ayakta tutan en önemli amil her şartta adalete sadık kalışıydı. Bu köklü devletin çöküşünün yegâne sebebi de peyderpey adaletten uzaklaşması olmuştur. Demek ki adalet, devletin temel direğidir. Bu direk zayıflayınca üzerindekiler de çökmeye mahkumdur.

İsmail ÇOLAK

Osmanlı'nın İki Kahraman Paşası

Şanlı tarihimiz, sıradağları andıran nice ölümsüz kahramanla doludur. Destansı şahlanışlarıyla tarihimizi birbirinden eşsiz iftihar tablolarıyla bezeyen baş mimarlardan biri de aziz kahramanlarımızdır. Din, devlet, vatan, millet ve cümle mukaddesat uğruna tüm varlıklarını adamış, insanüstü gayretler sergileyerek istiklal ve istikbalimize istikamet vermişlerdir. Bu yönüyle bizim mazimiz, aslında kahramanlar tarihidir. Osmanlı'nın son Budin müdafii Abdurrahman Abdi Paşa ve Silistre Müdafaası'nda destanlar yazan Musa Hulusi Paşa, bahis konusu kahramanlar tarihinin binlerce parlak yıldızından sadece ikisidir.

Nazlı Budin'in Son Valisi Abdurrahman Abdi Paşa

Nazlı Osmanlı'nın son Budin Beylerbeyi'dir. Arnavut asıllı olup, 1616 yılında İstanbul'un Anadoluhisarı Semti'nde dünyaya geldiği rivayet edilmektedir. Eğitim-öğretimini Enderun'da tamamlamış ve 1648'de sarayın büyük oda bölümünde ilk görevine başlamıştır. 1659'da has odaya alınmış, 1665'te tuğra çekme görevine verilmiştir. 1669 Mayıs'ında yeniçeri ağalığına tayin edilerek askerlik kariyerinin ilk büyük adımını atmıştır. Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmed Paşa ile birlikte Girit Seferine (1645-1669) katılmıştır. Özellikle Kandiye'nin fethinde büyük rol oynamıştır.

1672'de Yeniçeri Ağası sıfatıyla Sultan IV. Mehmed'in yanında Lehistan Seferi'ne iştirak etmiş; Kamaniçe Kalesi'nin fethinde hatırı sayılır hizmetleri olmuştur. Ardından sırasıyla Bağdat, Mısır, Bosna, Budin, Kamaniçe ve Halep valiliklerinde bulunmuştur. Çehrin Seferi sırasında 1678'de İstanbul kaymakamı olmuş, ertesi yıl dördüncü vezirliğe kadar yükselmiştir. 1685'de Budin'e ikinci defa beylerbeyi olarak atanmıştır.

İşte adını tarihe yazdıran, düşmanın bile gönlüne taht kuran esas kahramanlığı da Budin'de, bu ikinci vazifesi esnasında ortaya koymuştur. Budin'in son Osmanlı'sının sergilediği, sonu şehadetle taçlanan son kahramanlığın destansı öyküsü şöyledir:

> "Adını tarihe yazdıran, düşmanın bile gönlüne taht kuran esas kahramanlığı da Budin'de, bu ikinci vazifesi esnasında ortaya koymuştur. Budin'in son Osmanlı'sının sergilediği, sonu şehadetle taçlanan son kahramanlığın destansı öyküsüdür."

Osmanlı'nın, 1683 yılında Avusturya'nın başşehri Viyana önünde ağır yenilgiye uğraması, Haçlıları cesaretlendirdi. Osmanlı'yı, Avrupa'dan atma ümidini canlandırdı. Kalelerimize saldırmaya, topraklarımızı bir bir ele geçirmeye başladılar. Lorrain Dükü V. Karl komutasındaki haçlılar (Avusturya, Almanya, Macaristan ve Hırvatistan), 90 bin kuvvetle 17 Haziran 1686 tarihinde Budin Kalesi'ni kuşattı. Kale, Kanunî Sultan Süleyman zamanında 1541'de fethedilmişti. Osmanlı bayrağı kalede, 145 yıldır nazlı nazlı dalgalanıyordu.

Haçlılar, kaledeki az sayıdaki Osmanlı kuvvetini sıkıştırdılar. Teslim teklifinde bulundular. 70 yaşındaki Budin Beylerbeyi Abdurrahman Abdi Paşa, -tıpkı 1601'de Kanije'de Tiryaki Hasan Paşa'nın yaptığı gibi- komutasındaki 6 bin (en fazla 10 bin) askerle teslim olmayı reddetti. Şu sözlerle kahramanca direndi: "Şehit olmadan kâfirleri nazlı Budin'ime sokmam! Budin, babamızın malı mı ki, teslim edelim! İhtiyarlığımızda bize vezirlik veren padişah, can pahasına hizmet bekler. Budin'i isteyen, kılıç gücüyle alsın!"

Fakat düşman çok şiddetli saldırıyor, kuvvetlerimiz gittikçe azalıyordu. Haçlılar hâkim tepeleri ele geçirdiği için dışarıdan yardım da alınamıyordu. Savaş sırasındaki talihsizliklere, 16 Temmuz'da 4 bin civarındaki Osmanlı askerini aynı anda şehit eden cephanelik patlaması da eklenince savunma hepten zorlaştı. Ama içerideki bir avuç Osmanlı askeri, kendisinden kat kat kalabalık haçlı güruhuna karşı yılmadan

yiğitçe direniyordu. Teslim olmayı asla hayallerinden geçirmiyorlardı. 78 günlük kuşatma boyunca Haçlı ordusu, art arda 18 taarruz gerçekleştirdi. Hepsi de püskürtüldü.

Bir gün Abdurrahman Paşa, sabah namazını kıldıktan sonra ellerini açtı ve Allah'a şöyle yakardı: "Allah'ım, bize kuvvet, dayanma gücü ver! Canımızı almadan düşmanı kaleye sokma!" Sonra ordudaki komutanları çağırdı. Onlara da şu son konuşmayı yaptı: "Atalarımız Budin'i kan dökerek aldı. Biz bile vereceksek aldığımız fiyata veririz. Başka türlü düşünen var mı? Bu vaziyet karşısında şehitlik, tek kurtuluştur. Allah'ın huzuruna alnımız ak çıkmaya bakalım. Ölmek ne gün içindir?" Herkes heyecanla aynı anda bağırdı: "Bugün içindir Paşa Baba!"

2 Eylül 1686 günü, düşman birlikleri altı koldan taarruza geçti. O gün, bir avuç kahraman, komutanları Abdurrahman Paşa başlarında olduğu hâlde, Budin'de düşmanla göğüs göğse cenk etti. Kaleyi kurtarma ümidi kalmayınca da, hep birlikte tekbir getirerek düşman üzerine atıldılar. Abdurrahman Paşa ve yiğit Osmanlı askerleri, Budin'i kurtaramasalar da çok arzu ettikleri şehitlik makamına eriştiler. Abdurrahman Paşa, Beç/Viyana Kapısı'nda şehit düştü. Kahramanlık tarihimize nazlı Budin'de, askerliyle beraber destansı bir kahramanlık tablosu daha hediye etti.

Sonuçta Budin'i kaybettik; Macaristan'daki Osmanlı hâkimiyeti sona erdi. Ancak sergilediğimiz eşsiz kahramanlıkla savaş tarihine geçtik. Düşmanımızın bile gönlüne taht kurduk; "Kahraman Düşman" olduk! Budin'e daha sonra yerleşen ve adını Budapeşte'ye çeviren Macarlar, Abdurrahman Abdi Paşa'nın kahramanlıklarını asırlar boyunca unutmadılar. Şehit düştüğü yere (Budin Kalesi surlarının içi, Askeri Tarih Müzesi'nin önü) bir mezar taşı diktiler. Bu taşa, Türkçe ve Macarca olarak şu muhteşem ifadeleri yazdılar:

"145 yıllık Türk egemenliğinin son Budin Valisi Abdurrahman Abdi Arnavut Paşa, bu yerin yakınında 1686 Eylül ayının 2. günü öğleden sonra yaşamının 70. yılında şehit düştü. Kahraman düşmandı, rahat uyusun!"

Budin'in Osmanlı hâkimiyetinden çıkması, İstanbul'da ve ülke genelinde büyük üzüntüye

yol açtı. Halk arasında; "Aldı Nemçe, bizim nazlı Budin'i" gibi ağıtlar yakılmasına sebep oldu.

Abdurrahman Abdi Paşa, devlet hizmetleri haricinde tarih ve edebiyat alanında da eserler vermiştir. Osmanlı tarihiyle alakalı Vekâyiname başlıklı çalışması, oldukça meşhur olmuş ve yüzyıllarca kaynak eser olarak kullanılmıştır. Eseri, has odadayken Sultan IV. Mehmed'in emriyle yazmıştır. Bilhassa IV. Mehmed dönemi için birinci elden kaynaktır. Orijinal nüshası Topkapı Sarayı Kütüphanesi'ndedir.

Abdi Paşa ayrıca Abdî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Şiirlerini bir Divan'da toplamıştır.[1]

Silistre'de Destan Yazan

Musa Hulusi Paşa

1853 yılında başlayan Kırım Savaşı tüm şiddetiyle sürüyordu. Rus Çarı Nikola, 1854 yılı Nisan ayı ortalarında ordularına, Tuna Nehri üzerinde önemli bir konuma sahip olan Silistre Kalesi'ni kuşatma emrini verdi. "Silistre düşerse, Osmanlı'nın tutunamayacağı ve Kırım Savaşı'nı kaybedeceği" düşüncesindeydi.

Rus ordusu 15 Mayıs'ta, 80-90 bin asker ve 130-140 topla kaleyi kuşattı. Kale komutanı Topçu Feriki (tümgeneral ile tuğgeneral arasında bir rütbe) Musa Hulusi Paşa idi. Aslen Selanikli olan Paşa'nın emrinde, gönüllülerle birlikte en fazla 15 bin civarında asker vardı.

22 Mayıs'ta başlayan düşmanın topçu ateşi, şiddetini artırarak devam ediyordu. Ruslar kaleye gülle üstüne gülle yağdırıyordu. Bu amansız saldırıya askerlerimiz kahramanca direndi. Sultan Abdülmecid'in şehrin güney tarafındaki hâkim tepeye hilal şeklinde inşa ettirdiği Mecidiye Tabyası, yanı sıra Arap ve Yılanlı toprak tabyaları Silistre'nin ve kalenin savunulmasında büyük rol oynadı.

Fakat Rus ordusu çok güçlüydü ve saldırıların ardı arkası kesilmiyordu. Musa Paşa az bir kuvvetle, yetersiz erzak ve cephaneyle dayanmaya çalışıyordu. Rus ordusunun başkomutanı Mareşal İvan Paskiyeviç, Musa Paşa'ya bir subay

> "Bu kale, teslim etmem için değil, savunmam için emanet edildi; ben almadım ki, ben vereyim! Silistre Kalesi top gülleleriyle yıkıldıktan sonra biz göğüslerimizle Silistre'ye canlı bir kale kuracağız!"

göndererek teslim olduğu takdirde istediği yere gitmekte serbest olduğunu; aksi takdirde kaleyi top ateşiyle taş yığınına çevireceğini ve içindeki Türklerin de bu taş yığını altında mahvolup gideceklerini bildirdi.

Kumandan Musa Paşa düşmandan gelen teslim tekliflerini yiğitçe geri çevirdi: "Bu kale, teslim etmem için değil, savunmam için emanet edildi; ben almadım ki, ben vereyim! Silistre Kalesi top gülleleriyle yıkıldıktan sonra biz göğüslerimizle Silistre'ye canlı bir kale kuracağız!"

Ama durumumuz çok da iyi değildi. Musa Hulusi Paşa, bir çare bulabilmek için adeta parçalanıyordu. Askerlerimizi toplayarak onlara şöyle hitap etti: "Efendiler! Böyle beklemektense saldırıya geçmek daha iyidir. Bizi, tükendik sanıyorlar. Tükenmediğimizi düşmana göstermenin tam vaktidir. Yarın cehennem ateşi gibi üzerlerine yağarsak şaşkına dönerler. Umulur ki, bu şaşkınlıktan biz istifade ederiz..."

Ertesi gün, 13 Haziran 1854'de, ordumuz Musa Paşa'nın emrine uydu. Cehennem gibi düşman üzerine yağdı. Kalede kızılca kıyamet koptu. Kahraman askerlerimiz, bütün güçleriyle düşman üzerine atıldılar. Hepsinin ağzından, demirden dağları bile eritecek kadar kudretli ve kutsal olan şu mübarek kelimeler dökülüyordu: "Allah! Allah! Allah!"

Büyük hücum hemen sonuç verdi. Rus ordusunun kuşatması kırıldı. Düşman püskürtüldü. Aynı hücum, ertesi gün de tekrarlandı. Ruslar şaşkına döndü. Ölüme korkusuzca atılan bu kahramanlar ordusu karşısında, ne yapacakla-

> "Silistre'de büyük bir zafer kazanmış, fakat karşılığında Musa Paşa'yı kaybetmiştik. Ama şehitlik de bizim inancımıza göre büyük bir ödüldü. Neticede Osmanlı da, Musa Hulusi Paşa da kazanmıştı."

rını şaşırdılar. Hatta kuvvetlerimiz, Rus ordusunun başkomutanı General İvan Paskeviç'i yaraladı; yerine atanan Prens Mihail Gorçakov'u da yaraladı. Rusların geri çekilmekten başka çareleri kalmadı. Rezil bir şekilde kaçtılar. Yiğit askerlerimizin şehit olma ve cennete girme arzusu karşısında tel tel döküldüler. Bu şok yenilginin bilânçosu oldukça ağırdı: 9'u general, 15 bin ölü, 25 bin yaralı... Osmanlı ordusunda da 3 bin asker şehit düştü.

Yaklaşık 70 gün süren şanlı savunmanın başkahramanı Musa Paşa, müşir yani mareşal rütbesiyle ödüllendirildi. Rütbeyi aldığında, gülümsedi ve şu duayı yaptı: "Bu rütbenin yerine şehitlik rütbesi almayı tercih ederdim! Keşke omuzlarım apoletsiz, göğsüm madalyasız olaydı da asker evlatlarım gibi şehit düşeydim!" Musa Hulusi Paşa'nın duası kabul oldu. Üç gün sonra sabah namazı için abdest alırken, düşmanın giderayak ateşlediği bir top güllesi Musa Paşa'nın göğsüne isabet etti ve ona çok arzuladığı şehitlik rütbesini de armağan etti.

Silistre'de büyük bir zafer kazanmış, fakat karşılığında Musa Paşa'yı kaybetmiştik. Ama şehitlik de bizim inancımıza göre büyük bir ödüldü. Neticede Osmanlı da, Musa Hulusi Paşa da kazanmıştı. Yıllar sora Namık Kemal'in "Vatan yahut Silistre" piyesinde ebedileştirdiği şanlı "Silistre Destanı", işte böyle yazılmıştı! Silistre ve başkahramanı şehit Mareşal Musa Hulusi Paşa hakkında daha nice destanlar, marşlar ve eserler kaleme alındı.

Osmanlı'nın Silistre Zaferi, dünya kamuoyunda da büyük yankı yaptı. Komünizmin kurucularından Karl Marx ve Friedrich Engels bile Musa Hulusi Paşa ve kahraman askerlerimizi takdir etmekten geri duramadılar. Engels, bu muhteşem zaferle ilgili Temmuz 1854'de New York Daily Tribune'de yayımlanan makalesinde şunları ifade etmiştir: "Cihanı ele geçirmeyi hedefleyen Çar karşısında, İngilizler ve Fransızlar aciz kaldılar ama Türkler, Rusları Silistre'de durdurdular. Biz Türklerin savunmayı bırakarak çekileceklerini sanmıştık. Zira Mareşal Paskeviç, kaleye 31 tabur, 40 süvari bölüğü ve 144 sahra topçusuyla yüklenmişti. Ancak saldırı, Türkler üzerinde hiçbir tesir bırakmadı. Tam tersine onlar, Ruslar üzerine süvari çıkarttılar. Arap tabyasında 4 tabur asker ile 500 başıbozuk askerinin verdiği mücadele en yüksek methe mazhar bulunuyor. Ben savaş tarihinde böylesi bir direniş okumadım, duymadım."

Karl Marx da şöyle diyerek şaşkınlığını gizleyememiştir: "Çar'ın yayılmacılığı bilinen bir şeydi. Avrupa'yı istila etmesi kaçınılmaz bir şeydi. Beni bir tek Türkler yanılttı."

Savaşı yakından takip eden ünlü İngiliz subayı James Browne ise anılarına şunu kaydetmiştir: "Bütün dünya bilmelidir ki, Silistre'nin yiğit kumandanı ve kahraman askerleri şanlı bir müdafaa ortaya koymuşlardır."[2]

Dipnot

1. Abdurrahman Abdi Paşa Vekayinâmesi, Hazırlayan: Fahri Ç. Derin, İstanbul, 2008, s. 342, 347, 359, 393, 447, 461; Râşid Mehmed Efendi, Târîh-i Râşid, Hazırlayan: A. Özcan, Y. Uğur, B. Çakır, A. İzgöer, c. 1, İstanbul, 2013, s. 133, 147-148, 181, 220, 230-231, 275, 287, 293-294, Defterdar Sarı Mehmed Paşa, Zübde-i Vekayiât, Hazırlayan: A. Özcan, Ankara, 1995, s. 22, 48, 71, 114, 191, 216-218; Hammer, Büyük Osmanlı Tarihi, Hazırlayanlar: M. Çevik, E. Kılıç, c. 6, İstanbul, 1990, s. 433, 435; Mehmed Süreyya, Sicil-i Osmanî, İstanbul, 1308/2000, c. 2, s. 140-141, c. 3, s. 316, 1893-1897; Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c. 3/1, s. 468-470; Abdülkadir Özcan, "Macarların Kahraman Düşmanı Son Budin Valisi Abdurrahman Abdi Paşa", FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Bahar 2015, Sayı: 5, s. 441-449.
2. Ferik Ahmed Muhtar Paşa, Kırım Harbi'nde Silistre Müdafaası, Hazırlayanlar: Gültekin Yıldız ve Fatih Tetik, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 21-91, 131-159; Enver Behnan Şapolyo, Gazi Musa Paşa ve Silistre Müdafaası, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1950, s. 3-60; Machiel Kiel, "Silistre", DİA, c. 37, s. 202-205.

Selam Olsun

Alın teri helal lokma
Yutanlara selam olsun
Adaleti hep ayakta
Tutanlara selam olsun

Petek petek çiçek çiçek
Yorulmadan gezer böcek
Öz yoğurup ölçek ölçek
Katanlara selam olsun

Hak yoluna edip nazar
Alıp nefsi azar azar
Dolaştırıp pazar Pazar
Satanlara selam olsun

Aydınlık olsun diyerek
Çile libası giyerek
Mumlar gibi eriyerek
Bitenlere selam olsun

Kalır ise Hakk'tan geri
Harcayarak alın teri
Dostlarını hep ileri
İtenlere selam olsun

Yakılan bir ateş gibi
Akşam vakti tam beş gibi
Doğmak için güneş gibi
Batanlara selam olsun

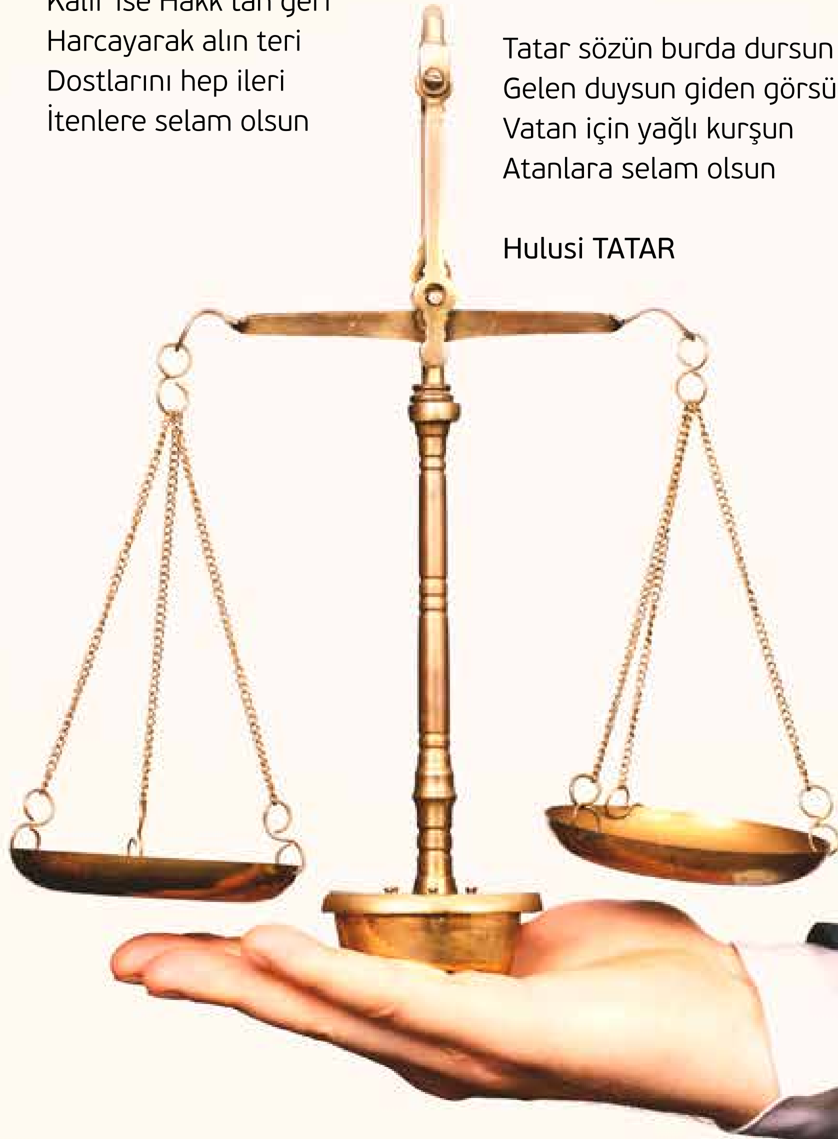
Yurda uzanan ellere
Kem söz eden ham dillere
Hakir görülen hallere
Çatanlara selam olsun

Dağda bayırlarda yatıp
Vatan için kurşun atıp
Kanını toprağa katıp
Yatanlara selam olsun

Adımız hep sözlerinde
Kalplerinin közlerinde
Her halimiz gözlerinde
Tütenlere selam olsun

Tatar sözün burda dursun
Gelen duysun giden görsün
Vatan için yağlı kurşun
Atanlara selam olsun

Hulusi TATAR

Aydın BAŞAR

Hüdâyî Hazretleri'nin Bereketli Hayatı

Celvetiye Tarikatı'nın piri olarak bilinen Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretleri yaklaşık olarak 1541 tarihinde Şereflikoçhisar'da doğmuştur. Babası Fadlullah bin Mahmud'tur. Asıl adı Mahmud olup "Hüdâyî" ismi kendisine şeyhi Muhammed Üftade Hazretleri tarafından verilmiştir. Soyunun Cüneyd-i Bağdadi Hazretleri'ne onun vasıtası ile de Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e dayandığı söylenmektedir. Aziz Mahmud Hüdâyî'nin silsilesinde, Somuncu Baba'dan sonra (v. 1412) şu zatlar yer almaktadır: Hacı Bayram Veli (v. 1429), Akbıyık Meczub (v. 1455), Hızır Dede (v. 1512), M. Muhyiddin Üftade (v. 1580), (k.s.).

Çocukluğu Sivrihisar'da geçmiş olup daha sonra İstanbul'da Küçük Ayasofya Medresesi'nde tahsile başlar. Hocalarından en şöhretli olanı Nazırzade Ramazan Efendi'dir. Talebeliği esnasında Halvetiye Tarikatı'na mensup Küçük Ayasofya Camii Şeyhi Nureddinzade Muslihiddin Efendi'nin sohbetlerine katılır. Kahire'de bulunan Şeyh Kerumuddin Halveti den de usul-i esma dersleri alır.

Aziz Mahmud Hüdâyî, otuz üç yaşlarında iken hocası Nazırzade ile birlikte Bursa'ya gelerek orada üç sene kadar Ferhadiye Medresesi'nde müderrislik yapar. Hocasının vefatı ile aynı dönemde Bursa kadılığına getirilen Hüdâyî Hazretleri kadılık yaptığı dönemde, bir gece rüyasında bazı tanıdığı kişilerin cehennem ateşinde yandığını görmesi üzerine bu durumdan fazlası ile müteessir olur. Rüyanın verdiği teessür duyguları içerisinde iken, görmekte olduğu bir boşanma davası esnasında, esrarengiz bir takım olaylarla karşılaşması neticesinde, şaşkınlığı bir derece daha artar. Karşılaştığı bu durum üzerine hemen o davayı gördükten sonra kadılığı bırakarak kendisini irşad edecek bir şeyh arayışına girer.

Mısır dönüşünde önceleri zaman zaman sohbetine katıldığı Halveti şeyhlerinden Eskici Mehmet Dede'ye bağlanmak istese de onun "Senin nasibin bizde değil, Hazreti Üftade'dedir, sen ona müracaat et." demesi üzerine Üftade

"Hüdâyî Hazretleri kişilik itibari ile çok kibar, nazik, zarif bir şahsiyettir. İnsanlara karşı ayrım yapmaksızın yumuşak ve şefkatli davranmayı daima kendisine düstur edinmiştir."

Dergâhı'na yönelir. Otuz altı yaşında iken Üftade Hazretleri'ne intisab etmiş bulunan Hazreti Hüdâyî'den mürşidi evvela, mal ve mülkten, ikinci olarak memuriyetten feragat etmesini, üçüncü olarak da nefsini ayaklar altına almasını ister. Hüdâyî Hazretleri mürşidinin bütün bu

isteklerini tereddütsüz kabul ederek onun irşad halkasına katılır. Biat ederken mürşidine verdiği sözleri bir bir yerine getirerek önce mal ve mülkünü fukaraya dağıtır, sonra da memuriyeti ve makamını terk eder. Dergâha kabulü ile birlikte nefsini ayaklar altına alabilmek için çok sıkı bir riyazata başlar.

Uludağ eteklerinde Yerkapı Semti'nde bulunan dergâhın çilehanesinde üç yıl boyunca zaman zaman çile doldurarak tasavvufî eğitimini ikmal eden Hazreti Hüdâyî, zaman zaman da Şeyhi Üftade'nin emriyle Bursa sokaklarında kadı kıyafetiyle ciğer satarak ağır bir nefis imtihanından geçer. Ciğerleri astığı sırıklar bu gün Bursa'da Üftade Dergahı'nda hatıra olarak hâlâ saklanmaktadır.

"Hüdâyî Hazretleri, sevenleri, dervişleri ve yazdığı otuz kadar eseriyle Anadolu ve Balkanlar'daki dinî tasavvufî hayat üzerinde derin tesirler icra etmiş ve bu şekilde etkileri günümüze kadar ulaşmıştır."

Her gün sabah Üftade Hazretleri'nin abdest alması için su ısıtan Aziz Mahmud Hüdâyî, bir gün erken kalkamayınca suyu göğsüne bastırır ve o şekilde ısıtmak ister. Bu suyu Üftade Hazretleri'nin eline dökünce Üftade Hazretleri; "Bu su ateşle ısınmış su değil." der ve dervişinin piştiğini anlar. Hüdâyî'nin manevî mertebeleri kısa zamanda kat ederek üç sene gibi kısa bir sürede yükselmesi bazı dervişlerin kıskançlığına mucib olur.

Hüdâyî Hazretleri Bursa'daki bu üç yılın sonunda kemal derecesine ulaşarak seyr-ü sülukunu tamamlaması üzerine Şeyhi Üftade Hazretleri tarafından kendisine tasavvufî hilafet teklif edilir. Fakat bu yükün ağırlığının çok, sorumluluğunun ise fazla olduğunun bilincinde olan Hüdâyî Hazretleri bu göreve karşı pek istekli olmayınca şeyhi Üftade Hazretleri ona şöyle telkinde bulunur: "İrşadı kabul eylersen Allah'tan bil. Allahu Teâlâ ise na-ehil olanlara irşad vermez. Zira benden sonra gayrı şeyh ile

sohbet edemezsin. İmdi irşad sana lazım oldu. İlel'an beş kere söylüyorum kabul edesin." Bu ısrar üzerine Sivrihisar'a halife sıfatıyla gönderilir.

Altı ay kadar Sivrihisar'da kalan Hüdâyî Hazretleri şeyhinin hasretine dayanamayarak onunla görüşmek için Bursa'ya geri döner ve bu ziyaretinde şeyhiyle yaptıkları özel görüşmede kendisine Üsküdar taraflarına gitmesi işaret buyrulur. Bundan kısa bir süre sonra gözünün bebeği olan üstadı Üftade Hazretleri 26 Temmuz 1580 tarihinde rahmet-i Rahman'a kavuşacaktır.

Mürşidinin vefatından kısa bir süre sonra İstanbul'a gelen Aziz Mahmud Hüdâyî, Üsküdar Çamlıca'daki Musalla Mescidi'nin olduğu yere taştan iki oda yaptırarak oraya yerleşir ve çok mütevazı bir hayat sürmeye başlar. Daha sonra Üsküdar'da Rum Mehmet Paşa Camii'nin yakınına taşınacak ve o dönemlerde, devrin Şeyhülislam'ı Sadreddin Efendi'nin ricasını kıramayarak Küçük Ayasofya Tekke'sinde şeyhlik makamına oturacaktır. Bir müddet kadar da Fatih Camii'nde vaizlik yapacaktır.

1595 yılına tekabül eden bu dönemde Üsküdar'dan bir arsa satın alarak dergâhını inşa ettirmeye karar veren Hazreti Hüdâyî, artık bu dergâhta her kesimden insanın irşadıyla ilgilenmeye başlayacaktır. Bu yıllarda Üsküdar Mihrimah Sultan Camii'nde de zaman zaman vaizlik yapan Aziz Mahmud Hüdâyî 1616'da kendisi tarafından açılışı yapılan Sultan Ahmed Camii'nde ilk hutbeyi okumuş ve hayatının sonuna kadar her ayın ilk pazartesi günü bu camide halka vaaz etmiştir.

Ömrü boyunca sekiz padişah gören, pek çok devlet adamının ilgisiyle karşılaşan, 25 kadar da tasavvufî eser bırakan Üsküdar'ın manevî önderlerinden Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretleri, takvimler 1623 Ekim'ini göstermekteyken yaklaşık doksan yaşlarında Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Altmışa yakın halife bıraktığı rivayet edilen Hüdâyî Hazretleri, sevenleri, dervişleri ve yazdığı otuz kadar eseriyle Anadolu ve Balkanlar'daki dinî tasavvufî hayat üzerinde derin tesirler icra etmiş ve bu şekilde etkileri günümüze kadar ulaşmıştır. Tekkesi, İstanbul'un en önemli tasavvuf ve kültür merkezi olarak hizmet görmüş bu dergâhtan pek çok ilim ve fikir adamı geçmiştir.

> "Hüdâyî Hazretleri ailesine ve çocuklarına karşı da her zaman son derece merhametli, tatlı dilli, güler yüzlü bir baba olmayı başarmıştır."

Hüdâyî Hazretleri kişilik itibari ile çok kibar, nazik, zarif bir şahsiyettir. İnsanlara karşı ayrım yapmaksızın yumuşak ve şefkatli davranmayı daima kendisine düstur edinmiştir. Ailesine ve çocuklarına karşı da her zaman son derece merhametli, tatlı dilli, güler yüzlü bir baba olmayı başarmıştır. Bütün insanlığa müşfik bir şekilde gönlünü açmasından dolayıdır ki onun dergâhı insanların huzur ve saadete kavuştuğu bir mekân olmuştur. Vefatından sonra da türbesi müminler için huzur veren bir manevî durak olmuştur. Türbesinde yazılı olan duası şöyledir:

"Sağlığımızda bizi, vefatımızdan sonra kabrimizi, ziyaret edenler ve türbemizin önünden geçtiğinde Fatiha okuyanlar bizimdir. Bizi sevenler denizde boğulmasın, ahir ömürlerinde fakirlik çekmesin, imanlarını kurtarmadıkça göçmesin."

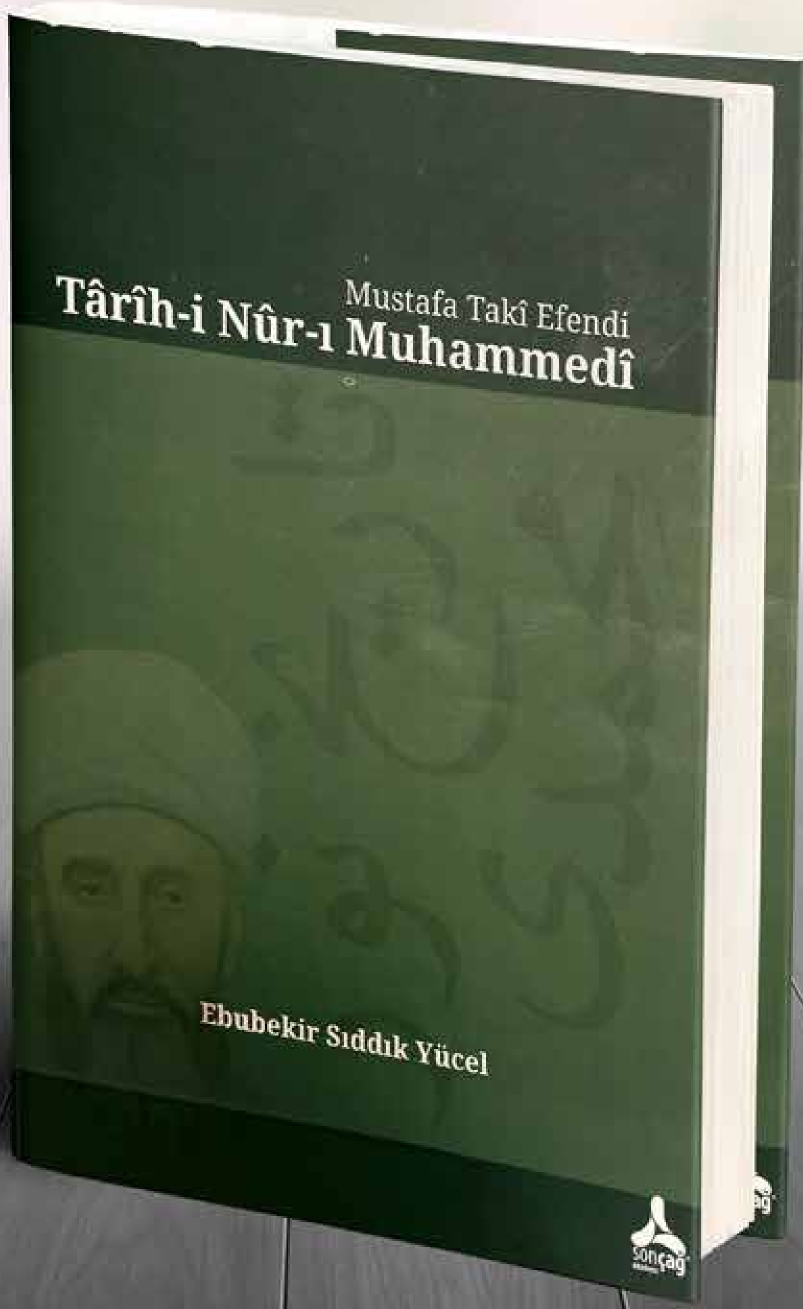
Dipnot

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Târîh-i Nûr-ı Muhammedî

"Eser iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde müellifle ilgili genel bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde üzerinde çalıştığımız cüzlerin günümüz harflerine aktarılması ve ekler kısmında ise eserin orijinal metni ile Mustafa Takî Efendi ile alakalı belge örnekleri bulunmaktadır."

Son dönemde Sivas'ta yetişmiş büyük âlimlerden olan Mustafa Takî Efendi (k.s.) millî mücadelenin ve Anadolu'nun manevî mimarlarındandır. Mustafa Takî Efendi (k.s.) çok sıkıntılı bir dönemde yaşamış olmasına rağmen, kendisini çok iyi yetiştirmiş bir âlim, kaleme aldığı yazıları ve kitapları ile bir yazar, yetiştirdiği büyük talebeleri ile bir öğretmen, ilk açılan mecliste milletvekili, genelde insanlığın özelde Müslümanların dert ve sıkıntılarına getirdiği çözüm önerileri ile bir mütefekkir, manevî yönü ile bir mürşid-i kâmil bir zattır. Mustafa Takî Efendi (k.s.), geleneğine bağlı ama yeniliklere kapalı olmayan; meselelere sadece bir açıdan değil bütün yönleri ile bakmayı becerebilen; içerisinde yaşadığı toplumun ihtiyaçlarını çok iyi bilen ve maddî ve manevî ihtiyaçlar için ömür tüketen fedakâr bir insandır.

Elli iki yıllık kısa hayatına kanaat önderliği başta olmak üzere çok şey sığdırmış olan Mustafa Takî Efendi, tasavvuf literatürünün en önemli konularından birisi olan hakikati/nûrî Muhammedi ile alakalı yazmış olduğu Tarih-i Nûr-ı Muhammedî adlı eseri bunların başında gelmektedir. Yazar Ebubekir Sıddık Yücel eser hakkında önsöz bölümünde şu ifadelerde bulunmuş:

"Mustafa Takî Efendi'nin bu önemli eseri 1339-1341/1921-1923 tarihleri arasında Sivas ve İstanbul'daki matbaalarda basıldığı bilinmektedir. Eserin ciltler ve ciltlerin de cüzler halinde basıldığı için tamamı maalesef elimizde değildir. Bu güne kadar ise ele geçirilenler bir sekiz on yedi ve yirmi ikinci bölümlerdir ve bu bölümler de sadeleştirilerek yayımlanmıştır. Eserin İsrâ ve Miraç bölümünün yer aldığı on yedinci bölüm İbrahim Argut tarafından 2003 yılında sadeleştirilmiştir. Eserin birinci cüz'ünün içerisinde cüzlerin muhteviyatla alakalı olarak bilgi verilmekle birlikte on birinci ve yirmi ikinci cüzlerle ilgili içerik bilgisi bulunmamaktadır.

Bu çalışma; Mustafa Takî Efendi'nin bu önemli eserinin kendi yazısıyla olan birinci cild ikinci-üçüncü ve dördüncü cüzleriyle birlikte eksik olarak elimize ulaşan dördüncü cildin elli dördüncü cüz'ünün mevcud metninden oluşmaktadır. Eserin cild ve cüzler hâlinde yazılması ve bunların da küçük risaleleri andıran ve her birisi ayrı bir defter sayfasına yazılmış olması, böylesi önemli bir eserin ister istemez kaybolma ihtimalini de güçlü kılmaktadır.

Bu çalışma elimize ulaşan orijinal rik'a el yazma kayıp cüzlerin günümüz harflerine aktarılmasından oluşmaktadır. Bu tür eserler üzerinde yapılan çalışmalarda sadeleştirmeye gitmenin doğru olmadığı kanaatini taşımaktayım. Çünkü müellifin meramı tam olarak sadeleştirmede yansıtılamadığı gibi çok önemli detaylar da kullanılan kelimelerin tam karşılığı bilinmediği için basit ifadelerle geçiştirilmektedir. Biz, erbabı tarafından Mustafa Takî Efendi'nin tasavvuf ilminin bu en önemli konusuyla alakalı olarak yazdığı bu kıymetli eserin en azından üzerinde çalıştığımız mevcut cüzlerindeki fikirleri ve onun gönül dünyasıyla alakalı derûnî izlerin tam anlaşılabilmesi için olduğu gibi aktarmayı muvafık gördük.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde müellifle ilgili genel bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde üzerinde çalıştığımız cüzlerin günümüz harflerine aktarılması ve ekler kısmında ise eserin orijinal metni ile Mustafa Takî Efendi ile alakalı belge örnekleri bulunmaktadır."

Mustafa Takî Efendi (k.s.) bir makalesinde bu eserinin yirmi kısımdan oluştuğunu, İslâm dininin yayılış şekillerinden, tarihî olaylardan ve şahitlerin dilinden anlattığını ifade etmiştir. Fakat bu eserden günümüze bu bölümlerin birinci, dördüncü, sekizinci, on yedinci ve on sekizinci bölümleri ulaşabilmiştir.

Birinci cüzünün içerisinde hangi cüzlerde hangi konuların işlendiğini Takî Efendi (k.s.) bizzat kendisi şöyle belirtmektedir: "Nur-i Muhammedî'nin halkı (yaratılışı) -saadet ve tesbihat- hakikat-ı Muhammediye'nin ortaya çıkışı (izharı), hicabat, makâmât, tevfikât cevher-i nur-i Muhammedî, ervah-ı enbiya, hakayık-ı eşya, tevzifat-ı hakikat-ı Muhammediye, risalet-i tavsîf, nûr-i Muhammedî'nin envâr-ı enbiyâyı ihtâsı, derecât-ı halk ve tekvin-i arş, kürsî ve levh-i mahfûz ve ümmü'l kitap –ism-i Muhammedî- 'Elestü bi-Rabbiküm!' hitabı ve rûh-u Muhammediye'nin "sebeka" cevabı gibi konuları kapsamaktadır."

Yolu Hukuk Fakültesi'nden Geçen Yazarlar

"Gerçek edebiyatçılar 'kul hakkı'na riayet etmeyi severler. Bu hakla ahirete göçmenin vebalini, mesuliyetini ve günahını müdriktirler. Belki de sırf bunun için bazı şair ve yazarlarımızın yolları bir şekilde Hukuk Fakültesi'yle kesişmiştir."

Doğrusu sade, kolay ve rahat gibi görülen başlığımızın bu kadar geniş kapsamlı, çetrefilli ve girift olabileceğini hiç düşünememiştim. Zira şair ve yazarlarımızı araştırdığımda, şunu gördüm ki pek çok edebiyatçımızın yolu bir şekilde Hukuk Fakültesi'nin içinden, önünden veya yanından geçmiştir.

Size bir itirafta bulunayım mı, ben de üniversite imtihanlarına girdiğimde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün yanı sıra Hukuk Fakültesi kısmını da tercih etmiştim. Edebiyat nasip oldu. Belki gazetecilik ile birlikte yürütebilmek bakımından 'edebiyat' benim için daha iyi oldu. Zira Hukuk Fakültesi bir hayli zor alan. Öncelikle kadim kültüre bir şekilde aşina olmanız lazım. Eski kelime ve kavramlara çok fazla yakınlığınız yok ise bölümü biraz zorlanarak bitirirsiniz. Herhâlde Türkiye'de Hukuk Fakültesi'ni zamanında bitirenlerin sayısı çok fazla değildir. Çevremden edindiğim intiba bu merkezde.

Edebiyatçılar Hukuka Niçin Meraklı?

Konumuza dönecek olursak ilk olarak şu soruyu kendimize yöneltebiliriz: "Edebiyatçılar Hukuk Fakültesi'nde niçin bu kadar meraklı?" Bence bu suali düşünürken öncelikle ince ruhlu olan ediplerin yazı yazacakları sırada hak hukuk konularında hassasiyet gösterme adına bu bölümle bir akrabalık kurmak istedikleri söylenebilir. Çünkü gerçek edebiyatçılar 'kul hakkı'na riayet etmeyi severler. Bu hakla ahirete göçmenin vebalini, mesuliyetini ve günahını müdriktirler.

Belki de sırf bunun için bazı şair ve yazarlarımız, Hukuk Fakültesi'ne bir veya iki sene devam etmiş, bu bilimi ana hatlarıyla kavradıktan sonra mezuniyeti beklemeden ayrılmış ve asıl ihtisas alanları olan Edebiyat Fakültelerine yönelmişlerdir. Tabii bu bizim naçizane kanaatimiz, bir kesinlik arz etmiyor. Belki bir tahmin diyebiliriz. Bilmiyorum bu konuda ciddi bir araştırma, akademik bir çalışma yapıldı mı? Netice itibariyle bizimkisi merak ve heves ile düşünülmüş bir yazı.

Muallim Naci'nin Hevesi

İstanbul'da 1850 yılında doğan ve 13 Nisan 1893 tarihinde genç yaşta Dersaadet'te vefat eden, Ömer'in Çocukluğu kitabının yazarı Muallim Naci Galatasaray Sultanisi'ni bitirdikten sonra Mekteb-i Hukuk'ta edebiyat öğretmenliği yaptı. Asıl adı Ömer olan yazarımız, adını andığımız ve çocukluk hatıralarını anlattığı kitabının yanı sıra şiirleri, yazıları, tenkit ve sözlük kitapları ile mektupları da bulunuyor. Sağlam bir hukuk anlayışına ve vicdana sahip olan edibimizin Ateşpâre, Şerare, Yadigâr-ı Naci, Istılahat-ı Edebiye, Müdafaaname, Mektuplarım, İ'caz-ı Kur'an, Medrese Hatıraları isimli eserleri okunmalıdır. Lugat-ı Naci ise sözlüklerimiz seçkin yerini hâlâ koruyor. Ertuğrul Bey Gazi isimli manzum eserini sunduğu Sultan İkinci Abdülhamid Han tarafından 1891'de Vakanüvisliğe getirilen Muallim Naci, genç yaşta kalp krizi geçirdi ve vefat etti. Kabri, Divanyolu Caddesi üzerinde bulunan İkinci Mahmud Haziresi'ndedir. Mezar taşındaki şu mısralar kendisine aittir:

Hakperestim arz-ı ihlâs ettiğim dergâh bir

Bir nefes Tevhid'den ayrılmadım Allah bir.

Mehmet Emin de Buradan Geçti

"Ben bir Türk'üm dinim, cinsim uludur." mısraıyla hafızalarımıza yerleşen hamasi edebiyatımızın önde gelen isimlerinden Mehmet Emin Yurdakul da, hukuk okumuş ediplerimizdendir. 15 Mayıs 1869 tarihinde İstanbul'da doğan Yurdakul, 14 Ocak 1944 tarihinde yine İstanbul'da vefat etti ve Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi. Mehmet Emin, Beşiktaş Sübyan Mektebi'nden sonra Beşiktaş Askerî Rüştiyesi'nden mezun oldu. Daha sonra Mülkiye Mektebi'nde tahsile başladı. Ancak burayı da yarım bıraktı ve memuriyet hayatına atıldı. Sade bir dille kaleme aldığı Türkçe şiirleri dolayısıyla kendisine "Millî Şair" unvanı verilen Yurdakul, tahsilini yarım bıraktı ve Bâbıâli'de memuriyete başladı. Çok tez canlı bir tabiata ve cevval bir mizaca sahip olan şairimiz, Sadaret Dairesi Evrak Odası'nda maaşsız olarak çalışırken işini bırakıp Hukuk Mektebi'ne yazıldı. Ancak bu okula sadece iki yıl devam etti. İngilizce öğrenmek için bu sefer okulu bıraktı. Mehmet Emin Yurdakul, tahsili sırasında Münif Paşa'nın Edebiyat, Hikmet-i Hukuk (Hukukun Önemi) ve Medhal-i Hukuk (Hukuka Giriş) derslerinden çok etkilenir. Bu kitapları defalarca okur. Bu tesir ile yazı yazarken ilk eserini de ahlâk ve hukuk üzerine verir. Fazilet ve Asalet adını taşıyan bu edebî çalışması, üç formalık mensur bir risalecik olup 1890 senesinde neşredilir. Bu çalışma, şairimizin talihini parlatır. Kitapçığı kaleme aldığı sırada Bâbıâli'de henüz sıradan bir kâtiptir. Basılı bu eserini dairenin en büyük ismi olan Sadrazam Cevad Paşa'ya takdim eder. Paşadan muazzam övgüler alır. Diğer amirlerinden de bir hayli iltifatlar görür ve makamı Gümrük Müdürlüğü'ne kadar yükseltilir. Mehmet Emin Yurdakul'un bazı eserleri şunlardır. Türkçe Şiirler, Türk Sazı, Ey Türk Uyan, Tan Sesleri, Ordunun Destanı, Zafer Yolunda ve Turan'a Doğru. Bir halk çocuğu olan Mehmet Emin Yurdakul, özellikle "Cenge Giderken" isimli şiiriyle tanındı, sevildi. Türk Yurdu dergisinin kurucuları arasında yer aldı ve Türkçü bir edebiyat adamı olarak yoluna devam etti.

Melal Şairimiz

"Melal Şairi" olarak bildiğimiz, okul ders kitaplarında çok sevilen "Merdiven" şiiriyle tanınan, sembolizmin bizdeki temsilcisi Ahmet Haşim de hukukla iyi geçinen bir şair ve nasirimiz. Bağdat'ta 1884 yılında doğan şair, 4 Haziran 1933 tarihinde İstanbul'da vefat etti. Kabri, Eyüpsultan Mezarlığı'ndadır. Şiirleri kadar nesirleri de çok kıymetli olan Haşim, modern Türk şiirinin öncü temsilcilerinden biri kabul edilmiş ve genelde antolojilerde Yahya Kemal ile birlikte baş sayfalarda yer almıştır. Fizan Mutasarrıflığı yapmış olan Arif Hikmet Bey'in oğlu olan Ahmet Haşim, 12 yaşında iken annesini kaybetti. Babasıyla birlikte İstanbul'a geldi. Numune-i Terakki Mektebi'nden sonra Galatasaray Lisesi'ne girdi. Mekteb-i Hukuk'a kaydoldu ve Reji (Tütün) İdaresi'nde çalıştı. Daha sonra diğer edebiyatçılar gibi hukuku bırakıp İzmir Lisesi'nde öğretmenlik yapmaya başladı. Birinci Dünya Harbi boyunca 4 sene yedek subay olarak orduda görev aldı. 1917 yılında Çanakkale'de bulundu. Şiire Galatasaray'da öğretmeni Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun teşvikleriyle başlayan şairimiz, muhtelif edebiyat dergilerine çalışmalarını gönderdi. Fecr-i Âti Topluluğu'na katıldı. Hüzünlü şiirleriyle tanındı ve takdir edildi. "Akşam Şairi" olarak da nam yaptı. Şiirinde kelimeler

ve notalar âdeta baş başadır. Edebiyat ve musiki, âdeta birlikte raks eder. Şiiri ve nesri akıcı, sürükleyici ve çok güzeldir. Göl Şaatleri, Piyale, Gurabhane-i Laklakan, Bize Göze, Frankfurt Seyahatnamesi gibi eserleri bulunan şairimizin dergilerde kalan bütün şiirleri ve nesirleri toplandı ve Dergâh Yayınları tarafından kültür dünyamıza kazandırıldı.

Hiciv Şairimiz

Fazıl Ahmet Aykaç edebiyatımızda "Hiciv Şairi" olarak tanınır. İstanbul'da 24 Temmuz 1884 tarihinde doğdu, aynı şehirde 4 Aralık 1967 tarihinde hayata veda etti. İlk tahsilini Numune-i Terakki Mektebi'nde tamamlayan şairimiz, orta öğretimini Musul İdadisi ve İstanbul Fransız Lisesi'nde bitirdi. Paris Siyasal Bilimler ve Hukuk Yüksek Okulu'nu da okuyup tamamladıktan sonra İstanbul'da muhtelif liselerde felsefe, pedagoji ve Fransızca öğretmenliği yaptı. Daha sonra memuriyet hayatına atıldı, sonra da milletvekili oldu. Mizahi şiir vadisinde üstat kabul edilen Fazıl Ahmet Aykaç'ın şiirleri Divançe-i Fazıl, Harman Sonu ve Kırpıntı adıyla neşredildi. Diğer kitapları: Şeytan Diyor ki, Tarih Dersi.

Üvey Ana'nın Yazarı

Kolay roman yazmasıyla tanınan Aka Gündüz, kısa süreli de olsa hukuk eğitimi alan edebiyatçılarımızdandır. Selanik'e bağlı olan Katerin'de 1886 yılında doğdu. Ankara'da 7 Kasım 1958 tarihinde fani dünyaya veda etti. Harp Okulu'nda okuyan Aka Gündüz, Paris'te kısa bir müddet hukuk ve güzel sanatlar tahsili gördü. 31 Mart 1909 tarihinde Hareket Ordusu'na katılarak geldiği İstanbul'da gazetecilik yaptı. İstanbul'un işgali sırasında 1919'da Malta'ya sürgün edildi. Millî edebiyat akımına katıldı. Bazıları sinema filmi yapılan ve 70 civarında olan romanlarının ve hikâye kitaplarının başlıcası şunlardır:

Dikmen Yıldızı, Bir Şoförün Gizli Defteri, İki Süngü Arasında, Üvey Ana, Mezar Kazıcılar, Yayla Kızı, Türk Kalbi, Hayattan Hikâyeler.

"Eskici"nin Yazarı da Hukukçu

Okul ders kitaplarında zevkle okunan "Eskici" isimli hikâyesiyle sevilen ve Memleket Hikâyeleri kitabıyla da hikâye severlerin vazgeçilmezi arasında bulunan Refik Halit Karay, İstanbul'da 15 Mart 1888 tarihinde doğdu, bu güzel şehrimizde 18 Temmuz 1965 tarihinde gözlerimi yumdu. Hareketli bir yapıya, cevval bir mizaca sahip olan Refik Halit, Galatasaray Lisesi'ndeki tahsilini 1900-1904 yılları arasında tamamladı. Mekteb-i Hukuk'taki öğrenciliği ve Maliye Nezareti'ndeki kâtipliği bırakarak Tercüman-ı Hakikat gazetesinde 1909 senesine çalışmaya başladı. Fecr-i Âti Topluluğu'na iştirak etti. Gazetecilik yaptığı dönem içinde sürekli olarak siyasilerle mücadele eden ve neredeyse her devrin "muhalifi" olarak şöhret bulan Refik Halit Karay, Beyrut ve Halep'te 15 yıl boyunca sürgün hayatı yaşadı. Sürgünde iken de kalemi elinden bırakmadı, gazetelere ve mecmualara yazılar yazmaya devam etti. Türkçeyi mükemmel kullandığı için takdir gördü. Hatta yaşadığı dönemde "Refik Halit Türkçesi" tabirinin yaygınlaşmasına vesile olan Karay, 150'liklerin affedilmesiyle gurbetten vatana yani Türkiye'ye döndü. Pek çok hikâye ve nesir kitabı ile romanları bulunan Karay'ın başlıca eserleri şunlardır: Memleket Hikâyeleri, Gurbet Hikâyeleri, İstanbul'un İçyüzü, Sürgün, Anahtar, Bugünün Saraylısı, Bir Avuç Saçma, Bir İçim Su, İlk Adım, Kirpinin Dedikleri, Ay Peşinde, Minelbab İlelmihrab, Bir Ömür Boyunca, Deli.

Çocuklarımızın Özelliklerini Tanıyor muyuz?

"Hiperaktivite bozukluğunun kalıtsal olabileceği gibi gebelik ve doğum anındaki problemler, anne-babanın alkol ve sigara bağımlısı olması, stres ve depresyonun da etkileri vardır. Yaramazlık ile hiperaktivite birbirine karıştırılmamalıdır."

Geleceğimiz olan çocuklarımızı en iyi tanıması gereken anne babalar ve öğretmenlerdir. Çocuğumuzun nasıl bir özelliğe sahip olup olmadığını davranışlarından anlıyoruz. Çocuklarımızı çok iyi tanımakla işe başlamamız gerekir. Çocuğumuz hiperaktif mi, indigo mu? Konumuza bunları tanıyarak başlayalım değerli okuyucularım...

Hiperaktif Çocuklar: Hiperaktifliğin ilk belirtileri, normal çocuklarla kıyaslanamayacak kadar aşırı derecede atak ve hareketli olmalarıdır. Aşırı hareketliliğin yanında bu çocuklar dikkatlerini toplayamazlar. Hiperaktif çocuklar aşırı atak ve hareketli olup aynı zamanda dikkat eksikliği olan çocuklardır. Uzmanlar hiperaktif çocukların derin sulara girmek, yoldan geçen arabanın önüne fırlamak gibi aşırı hareketlerde de bulunabileceğini söylüyorlar.

Çocuklarda bu davranışlar hem evde, hem okulda, günlük hayatın içinde benzer davranışlar gösterebilir. Hiperaktif çocuklar çoğu zaman dikkatini ayrıntılara veremez, sportif etkinliklerde hata yapar. Bunlar en önemli belirtilerdir. Derslerinde olduğu gibi sevdiği etkinliklerde de hata yapabilirler. Bu durum 1–1,5 yaşlarında anlaşılabilir. Hatta anne karnında çok hareketli olduklarında, doğumdan sonraki hareketleriyle de kendini belli eder. Aşırı hareketliliğin yanında yeme ve uyku bozuklukları da görülebilir. Öyle zaman olur ki, çocuğunuza birkaç kişinin devamlı bakımı gerekebilir.

Hiperaktivite bozukluğunun kalıtsal olabileceği gibi gebelik ve doğum anındaki problemler, anne-babanın alkol ve sigara bağımlısı olması, stres ve depresyonun da etkileri vardır. Yaramazlık ile hiperaktivite birbirine karıştırılmamalıdır. Hiperaktiviteyi uzmanın belirlemesi gerekir. Eğer çocuğa bu teşhis konmuşsa bu durum gençlikte % 80 oranında devam eder. Yetişkinlerde devam etme oranı % 30–60 arasındadır.

Hiperaktif teşhisi konan çocuklar tedavi edilmezlerse ileride korkulan durumlar ortaya

"Öğretmenlerde hiperaktif öğrencilerine dikkatli bir şekilde yaklaşmalıdır. Ödevlerini parçalayarak vermeli, zaman zaman hareket etmesine, bahçeye, kantine, lavaboya gidip gelmesine izin vermelidir."

çıkabilmektedir. Bu takdirde çocuk okulu bitiremiyor, aşırı tez canlı olduğu için çalışarak bir şeyleri başarmayı bekleyemiyor, hırsızlık gibi kısa yoldan para kazanma davranışına yönelebiliyor. Hatta toplum dışı davranışlar göstererek çevresine zarar verebiliyor.

Çocuğumuzun hiperaktif olup olmadığını, belirtilerini öğrenmek istiyorum diyorsanız aşağıdaki bölümü okumanızı öneririm.

* Hiperaktif çocuklar bilmece, satranç ve benzeri oyunlardan kaçarlar.

* Ses ve ışık dikkatini hemen dağıtır.

* Dışarıdan uyarana hemen tepki gösterirler.

* Kendisiyle konuşulduğu zaman dinlemiyor gibi gözükürler.

* Kendisine söylenenleri çoğu zaman yapmazlar.

* Eşyalarını kaybederler.

* Söz keser, oyun bozarlar.

* Yerinde duramazlar, aşırı hareketlidirler.

* Oturmaktan sıkılır, kalkar dolaşırlar.

* Sıra beklemeyi sevmezler.

* Çok konuşur, söze karışırlar.

Hiperaktiflik, çocukların yaşlarına uygun düzeyde dikkatini toplayamaması ve aşırı hareketli olma durumudur. Çocuk yerinde duramaz, dış olaylardan çabuk rahatsız olur. Oyun kural-

larına uymakta zorlanır, sabırsızdır, bekleyemez. Çalışırken veya oynarken dikkatini toplayamaz. Çok konuşur. Söyleneni dinlemez, söz keser, eşyalarını kaybeder. Hiç düşünmeden tehlikeli hareketleri yapar. Örneğin birden kendini caddeye atar.

Böyle durumlarda yapılacak şey, yapacağı çalışmaları birlikte planlamak, gelişimlerine uygun bir şekilde açık ve uygulanabilir kurallar koymak, yaptığı güzel davranışlarını takdir etmek, överek ödüllendirmek, cesaretlendirmek, sevgi ve ilgimizi hissettirmek, dikkatini yararlı şeylere çekmek, enerjisini boşaltacak geniş alanlara götürmek gerekir.

Anne ve babalar çocuklarını ödüllendirmeli, sevdiği yiyeceği, eşyayı almalı, onları pikniğe götürmeli, birlikte gezmeli, beraber top ve ip oynamalıdır. Öğretmenlerde hiperaktif öğrencilerine dikkatli bir şekilde yaklaşmalıdır. Ödevlerini parçalayarak vermeli, zaman zaman hareket etmesine, bahçeye, kantine, lavaboya gidip gelmesine izin vermeli, problemleri çözme hıza göre değil çözme sürecine göre ödüllendirmelidir.

İndigo Çocuklar: Yaşından beklenmeyecek kadar zeki ve ailesiyle hakları konusunda kavga edecek kadar uyumsuz çocuklardır. Bu çocuklar bir dizi olağan dışı psikolojik nitelik sergileyen, farklı davranış gösteren, özel davranılması gereken klasik eğitim sistemine aykırı tiplerdir. Belirgin olarak şu özellikler görülür.

• Öz değerleri yüksek, ihtiyacını rahatlıkla söyler,

• Herkesin yaptığı işler boş ve zor gelir,

• Çocuk gibi değil olgun bir yetişkin gibi davranırlar.

• Duygusal zekâları kuvvetlidir,

• Herkesten saygı görmeyi, takdir edilmeyi, önem verilmeyi beklerler.

• Her şeyi sorgularlar, davranışları derinlemesine incelerler.

• Genelde bu çocuklar için "büyümüş de küçülmüş" derler.

• Bu çocuklarla başa çıkmak kolay değildir.

Anne-baba ve öğretmenlerin bu çocuklarla uyum sağlayabilmesi için hayata bakışlarını, davranış biçimlerini değiştirmeli, kendilerini geliştirip yenilemelidir. Bu çocuklarla dolu dolu ve nitelikli zaman geçirilmeli, inatlaşmamalı, özgürlük ve sorumluluk verilmelidir.

İndigo çocukların anneleri tarafından anlatılan ilginç anılar:

* "Kızım iki yaşında olmasına rağmen mükemmel bir şekilde konuşuyordu. Üç yaşındayken kendisinden büyük çocuklarla oynamak için yanlarına gitti. Kendileriyle oynamak için yaşının küçüklüğünden dolayı çocuklar gülünce:

- Anneciğim, onlar benim sadece kim olduğumu bilmiyorlar, dedi."

* "Oğlum altı yaşında, gözleriyle iletişim kurarak karşısındakinin rol yapıp yapmadığını anlıyor. Misafirliğe gittiğimizde yaşıtı bir çocukla oynarken çocuğun annesi yanlarına varınca:

- Niçin burada duruyorsun? Anneler burada durmaz, yerlerinde oturur, çocuklar oyun oynar. Burada durman için bir sebep yok. Lütfen yerine git, dedi."

* "Kızımı okulunda tanımayan yok. Bazen kendimi onunla savaşırken buluyorum ve o zaman da bravo anne, sonunda beni ağlatmayı başardın." diyor. Sinirlendiğim zaman, komik olduğunun farkında mısın, anne olduğunun bilincine var, diyor."

* "Kızım 2,5 yaşında, dokuzuncu aydan beri konuşuyor, yürüyor. Yetişkin olarak yapması gereken her şeyi yapabiliyor. Birçok İndigo gibi onu da ikna etmek çok zor. Yapacağınız her eylemin mantıklı bir sebebini sunmak zorundasınız. Bir türlü öğle uykusuna yatırılamıyor. Ancak öğle vaktinde uyuman gerekiyor. Çünkü senin büyümeni sağlayacak büyüme hormonu ancak bu şekilde görevini yerine getirebiliyor. Büyümek istiyorsan uyuman gerekir şeklindeki bir açıklamadan sonra uyumaya başlıyor."

"Sanal Tur" sayfası yayında!

dijitaltur.hulusiefendivakfi.org.tr

Darende "sanal tur"a açıldı

Qr Kodu okutarak sanal gezintiye başlayabilirsiniz.

Anadolu'nun manevîyat ve doğa turizmi merkezlerinden Darende, yılın dört mevsimi sanal tur ile gezilebilecek. Sanal gezinti uygulamasıyla ilçedeki külliye, müzeler, kanyon, şehitlik ve kale gibi tarihi ve kültürel mekânlar tüm ayrıntılarıyla görülebilecek. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı tarafından hayata geçirilen projede, Somuncu Baba Külliyesi'nde, "Allah dostu, gönül ereni" olarak bilinen Şeyh Hamid-i Veli'nin türbesinin yanı sıra Somuncu Baba Camisi, Hulusi Efendi Haziresi, Kudret Havuzu, Tohma Kanyonu, Somuncu Baba Müzesi, Şeyh Hamid-i Veli Kütüphanesi, Balıklı Kuyular, Hasan Gazi Türbesi ve Şehitlik Anıtı, Abdurrahman Erzincânî Camii ve Külliyesi, Yusuf Paşa Bedesteni, Günpınar Şelalesi, Seyyid Abdurrahman Gazi Türbesi, Balıklı Havuz, Çilehane, Hulusi Efendi Doğduğu Ev-Müzesi, Zengibar Kalesi gibi tarihi ve kültürel mekanlar tüm ayrıntılarıyla gezilebilmesi amaçlanıyor.

Adres: Zaviye Mahallesi Hulûsi Efendi Caddesi No:85 PK:44700 Darende / Malatya / Türkiye
Tel: +90 422 615 1500 Fax: +90 422 615 2879 Web: https://hulusiefendivakfi.org.tr
e-posta: bilgi@hev.org.tr

